

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Ы. АЛТЫНСАРИН АТЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ БІЛІМ АКАДЕМИЯСЫ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ИМ. И. АЛТЫНСАРИНА

12 жылдық білім беру -летнее образование

Республикалық ғылыми-әдістемелік және ақпараттық-талдамалық журнал
Республиканский научно-методический и информационно-аналитический
журнал

1/2021

Нұр-Сұлтан
2021

**ҚР БҒМ Ұ.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК ЖӘНЕ
АҚПАРАТТЫҚ-ТАЛДАМАЛЫҚ ЖУРНАЛЫ**

Басылымның кезеңділігі - жылына 4 рет шығады

Ұ.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының
президенті – **Бейсембаев Ғани Бектайұлы**

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫНЫҢ МҮШЕЛЕРІ

Мұхамедханова А.К. – т.ғ.к., қауымдастырылған профессор,
редакция алқасының төрағасы;
Қараев Ж.А. – п.ғ.д., профессор;
Алпысбес М.А. – т.ғ.д., профессор;
Булатбаева К.Н. – п.ғ.д., профессор;
Дүйсебек Ә.Т. – х.ғ.к., доцент;
Игенбаева Б.Қ. – п.ғ.д., доцент;
Жумагулова З.Ә. – п.ғ.к.
Чекалева Н.В. – п.ғ.д., профессор (Ресей);
Мельник О.А. – п.ғ.к., профессор (Белоруссия);
Балкунова Н.П. – ф.ғ.к., жауапты редактор;
Мукушева А.Н. – Корректор

Материалдардың анықтығына авторлар жауапты болады.
Редакция материалдарды қабылдамауға құқылы.

**РЕСПУБЛИКАНСКИЙ НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ И
ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ
Национальной академии образования
имени И. АЛТЫНСАРИНА МОН РК**

Периодичность издания – 4 номера в год

Президент Национальной академии образования
имени И. Алтынсарина – **Бейсембаев Гани Бектаевич**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Мухамедханова А.К. – к.т.н., доцент, председатель редколлегии;

Караев Ж.А. – д.п.н., профессор;

Алпысбес М.А. – д.т.н., профессор;

Булатбаева К.Н. – д.п.н., профессор;

Дуйсебек А.Т. – к.х.н., доцент;

Игенбаева Б.К. – д.п.н., доцент;

Жумагулова З.А. – к.п.н.

Чекалева Н.В. – д.п.н., профессор (Россия);

Мельник О.А. – к.п.н., профессор (Беларусь);

Балкунова Н.П. – к.ф.н., ответственный редактор;

Мукушева А.Н. – корректор

Ответственность за достоверность материалов несут авторы.
Редакция оставляет за собой право отклонять материалы.

REPUBLICAN NEWS, ANALISYS, THEORY
AND METHODOLOGY JOURNAL
National Academy of Education named after Y.Altynsarin, MES RK

Frequency of publication – 4 issues per year

President of the National Academy of Education
named after Y. Altynsarin – **Gani Beissembaev**

EDITORIAL BOARD

- Mukhamedkhanova A.K.** - PhD., Associate Professor,
Chairman of the Editorial Board;
Karaev Zh.A. - Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
Alpysbes M.A. - Doctor of Technical Sciences, Professor;
Bulatbaeva K.N. - Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
Duysebek A.T. - Candidate of Chemical Sciences, Professor;
Igenbaeva B.K. - Doctor of Pedagogical Sciences, Professor;
Zhumagulova Z.A. - PhD.
Chekaleva N.V. - Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Russia);
Melnik O.A. - Ph.D., professor (Belarus);
Balkunova N.P. - Ph.D., executive editor;
Mukusheva A.N. - corrector

The authors are responsible for the accuracy of the materials.
The editorial board reserves the right to reject the materials.

МАЗМҰНЫ – СОДЕРЖАНИЕ

БІЛІМ БЕРУ САЯСАТЫ – ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПОЛИТИКА

Қ.Қ. Әқтанова 21 ғасырдағы құзыреттілік түрлері мен олардың ресми және бейресми білім беру жүйесінде қалыптасуы	6
Е.Г. Мелян Навыки и компетенции 21 века и их формирование в системе формального и неформального образования	11
Г.А. Ногайбаева Профильное обучение в школе: международный опыт	15

ОҚЫТУДЫҢ ТЕОРИЯСЫ МЕН ТӘЖІРИБЕСІ ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ОБУЧЕНИЯ

М.Ә. Мырзагельдиева Болашақ мамандардың рухани-адамгершілік болмысын этнопедагогика құралдары арқылы дамытудың ғылыми негізі	19
Г.К. Нүсіпәлиева, Р.К. Нүсіпәлиева Орта мектепте «Өмір бойы білім алу» қағидатына негізделген оқытуды жүзеге асыру	23
М.Д. Баженова Жаңартылған білім беру мазмұны жағдайында инновациялық технологияларды пайдаланудың педагогикалық аспектілері	26
Г.Б. Байшимирова, Р.А. Кылышбаева Сапалы білім алуға, қолжетімділікті қамтамас ететін инклюзивті білім беру	31
Л.А. Косатова Совершенствование педагогического мастерства учителя в рамках непрерывного педагогического образования	35
В.Расол, Е.Расол Педагогтың кәсіби дамуындағы үздіксіз білім берудің рөлі	39
С.Ж. Кажғалиева, А.К. Урбисенова «Time for CLIL in Core subjects» ассоциация жұмысы	43

ҒЫЛЫМИ ІЗДЕНІС – НАУЧНЫЙ ПОИСК

Н.Л. Полторакина Развитие функциональной грамотности чтения на уроках английского языка с помощью приемов критического мышления	47
Н.О. Ержігітова Қазақ тілі сабағында грамматикалық тапсырмалар арқылы бастауыш сынып оқушыларының тілдік құзыреттіліктерін арттыру	52
Д.П. Маткалыкова Доступное образование для детей с ограниченными возможностями здоровья	56

ТӘРБИЕНІҢ ТЕОРИЯСЫ МЕН ТӘЖІРИБЕСІ – ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ВОСПИТАНИЯ

А.С. Абдрахманова Модель эффективной совместной деятельности - главное условие воспитания и обучения детей	60
С.Сырлыбекқызы, Н.Т. Сагиндикова Үздіксіз экологиялық білім мен тәрбие сабақтастығы	65

ҚАЗАҚСТАНДЫҚ БІЛІМ БЕРУ ТАРИХЫНАН – ИЗ ИСТОРИИ КАЗАХСТАНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Н.П. Балкунова История НАО	69
--	----

PERSONALIA

Зауре Абдыкеновна Жумагулова	74
Әділхан Төлегенұлы Дүйсебек	75

КОНФЕРЕНЦИЯЛАР, ФОРУМДАР, СЕМИНАРЛАР

А.Ш. Маханбетова «Балапан саз» балалар әндерінің жаршысы	76
--	----

БІЗДІҢ АВТОРЛАР – НАШИ АВТОРЫ	79
АВТОРЛАРҒА АРНАЛҒАН ЕРЕЖЕ – ПРАВИЛА ДЛЯ АВТОРОВ	80

21 ҒАСЫРДАҒЫ ҚҰЗЫРЕТТІЛІК ТҮРЛЕРІ МЕН ОЛАРДЫҢ РЕСМИ ЖӘНЕ БЕЙРЕСМИ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ҚАЛЫПТАСУЫ

Қ.Қ. Ақтанова

ШҚО, білім басқармасы өскемен қаласы әкімдігінің
«Заки Ахметов атындағы №16 орта мектебі» КММ
қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
zakiahmetov.16@mail.ru

Аңдатпа. Мақалада 21 ғасырдағы құзыреттілік түрлері мен олардың ресми және бейресми білім беру жүйесінде қалыптасуының мән-мағынасы, мазмұны, ұстанымдары ашылады. оқыту, құзыреттілік түрлерін дамыту мен қалыптастыру жолдары қарастырылады. Құзыреттілік – бұл теориялық білімдер негізінде өмірдің түрлі салаларында кездесетін міндеттерді шешу қабілетін сипаттайтын білімділік деңгейі. Шартты түрде құзыреттіліктің үш деңгейін бөледі: жалпы мәдени, методологиялық, кәсібке дейінгі құзыреттілік.

Аннотация. В статье раскрыты виды компетенций XXI века, значение, содержание и принципы их формирования в системе формального и неформального образования. Рассмотрены способы обучения, развития и формирования типов компетенций. Компетентность – это уровень знаний, характеризующий способность решать проблемы, возникающие в различных сферах жизни, на основе теоретических знаний. Условно различают три уровня компетенции: общекультурную, медицинскую, предпрофессиональную компетенцию.

Abstract. The article reveals the types of 21st century competencies, their meaning, content, principles of their formation in the system of formal and non-formal education. Ways of training, development and formation of types of competencies are considered.

Түйінді сөздер: методологиялық, мәдени, кәсіби құзыреттілік.

Ключевые слова: общекультурная, медицинская, предпрофессиональная компетенция.

Key words: general cultural, medical, pre-professional competence.

Құзыреттілік – қызмет субъектісінің жаңадан пайда болуы (иелену, оның тұлғалық қатынастарына және қызмет мәніне қосатын адамның сәйкес құзыреттіліктерді меңгеруі), ол кәсіби даярлау үдерісінде қалыптасады, кәсіби қызмет мәнін құрайтын функционалды міндеттерді тиімді шешуге мүмкіндік беретін білімдер, біліктер, қабілеттер мен тұлғалық сапалардың жүйелік көрінісін ұсынады.

Қоғамдық дамудың қазіргі үдерісі өзінің іс-әрекетін тиімді жоспарлай алатын, танымдық қызметінде алынған білімді орынды пайдалана білетін, түпкі нәтижеге жету үшін әр түрлі топтардағы адамдармен тиімді қарым-қатынас диалогіне түсе алатын білімді тұлғаны тәрбелеу мәселесін қойып отыр. Сапалы білім алған, танымдылығы

жоғары, құзыретті, бәсекелестіктің қайсыбір мықты тегеурініне төтеп бере алатын оқушылар ғана болашақтың кілтін аша алады.

Еліміздің жаһандық дүниеде даралануы білімді, жігерлі, ұлттық санасы рухани бай жас ұрпақ арқылы іске асады.

Білім мен ақпарат үстемдік құрған қоғамда білім беру жүйесі инновациялық экономиканың негізгі бөлігі болып табылады. Қатаң талаптары қалыптасып келе жатқан инновациялық экономика қай салада болса да, бүгінгі маманның құзыреттілігін, яғни өз саласы бойынша ой-пікірінің қалыптасуын, кәсібилігін, өмірдің өзгермелі жағдайына бейімділігін, оған сай өз білімін пайдалану ғана емес, оны қажеттікке қарай толықтырып отыруды

талап етеді.

Қоғамда әлеуметтік, мәдени үдеріспен қамтамасыз ететін жоғары құндылық – білім. Осы жоғары құндылық сапасын көтерудің басты шарты – педагогтердің кәсіби құзыреттілігін дамыту болып табылады. Олай болса, білімге негізделген қоғам құрылысының негізгі басымдықтарын есепке ала отырып, педагог мамандардан аса жоғары кәсіби құзыреттілік талап етіледі.

Құзыреттілік тәсіл идеясы – «қоғамға қандай, жеке тұлғаға қандай білім қажет және ол қоғамның қандай қажетін өтей алады» деген сұраққа жауап береді. Оқытушының құзыреттілігін қалыптастыру – бүгінгі білім беру саласының өзекті мәселелерінің бірі. Құзырлылық тәсіл, білім сапасын арттыруды дәстүрлі тәсіл мен білім мазмұнын ұлғайту арқылы шешудің арасындағы қарама-қайшылықтан туындаған дағдарыстан шығудың бір жолы деп қарастыруға болады. Бұл тәсіл білім берудің нәтижесіне басты орын береді. Оның сапасы алған білімнің көптігінен емес, сол білімді қолдана білумен маңызды.

Осыған орай, дамыған елдердің оқу жүйесінде кеңінен қолданыла бастаған «құзырет», «құзыреттілік», «кәсіби құзыреттілік» терминдері жаңа білім стандарты ұстанған басты бағыт ретінде біздің еліміздің білім беру жүйесіне енгізілген. Біздің мақсатымыз жаһандану жағдайында құзыреттіліктің әрекет категориясына қатысты мәнін, кәсіби құзыреттілік деңгейінде жүргізілген зерттеулерді зерделеу арқылы ашуға ұмтылыс жасау.

«Құзыреттілік» терминін XX ғасырдың ортасында Н.Хомский енгізген, алғашында ол ана тілінде нақты тілдік қызметті орындау үшін қажет қабілеттіктер ұғымын берген. Философиялық энциклопедиялық сөздікте құзыреттілік «компетенция» - сөзінің француз (competence- құзыретті, хабардар), латын (competentia - әділ, дұрыс қорытынды; competere - дегеніне жету, сәйкес келу, жақын келу) тілінен келгендігін, әмбебаптық тұрғыда қолданылатын термин

екендігі көрсетілген. Өз саласына сәйкес білім мен біліктілікпен қаруланған, негізгі ой-тұжырым жасайтын және тиімді әрекет ете алатын адамды белгілі бір саладағы құзыреттіліктерді меңгерген деп есептеуге болады.

«Құзыреттілік» ұғымы «құзыр» сөзінен алынған туынды сөз екендігіне қазақ тілі терминдерінің салалық ғылыми түсіндірме сөздігінде мынандай анықтама берілген: «құзыр» - жалпы алғанда қайсыбір тапсырманы орындауға қабілеттілік немесе бір нәрсені жасау» дегенді білдіреді.

Қазақ Ұлттық энциклопедиясында «құзырет» – нақты органның не лауазымды тұлғаның заң жүзінде белгіленген өкілеттіліктерінің, құқықтары мен міндеттерінің жиынтығы деп көрсетілген.

Сонымен қатар, педагогикалық білім беру теориясында құзыреттілік маманның өзінің қызметіндегі мәселелерін нақты жағдайларда шеше алу мүмкіндігін анықтайтын интегралды сипаттама, ол үшін білімі мен өмірлік тәжірибесін және құндылықтар мен қабілетті қолдану керек.

«Құзыреттілік» түсінігін анықтауда өзіндік тәсілді Н.К. Кабардов пен Е.В. Арцишевскаядан байқауға болады. Берілген тәсіл «құзыреттілік», «қабілет» түсініктерін салыстыру әрекетінде бекітілген. Аталған авторлар, құзыреттілік - дегеніміз мінез-құлықтың сипаттамасы, жеке тұлғаның белсенділігі, қажетті дағдылардың қалыптасуы деген тұжырым жасай отырып, «құзыреттілік» - меңгеру сатысы және үйретудің нәтижесі ретінде анықталатындығына тоқталған.

Білім беруді жаңарту негіздерінің бірі ретінде құзыреттілік тұрғыдан келуді жақтаушылар күтілетін нәтижелер тұжырымдамасын құруда. Бұл тұрғыдағы көзқарасты М.В. Рыжков өз еңбегінде:

- «құзыреттілік» ұғымы тек танымдық (когнитивтік) және технологиялық құраушы ғана емес, әрі мотивациялық, әлеуметтік және мінез - құлықтық, яғни оқыту нәтижелерін (білім, білік, дағды), құндылық бағдар жүйелерін қамтиды;

- құзыреттілік - алған білім, білік, тәжірибе, мінез-құлық тәсілдерін нақты жағдаятта, нақты іс-әрекет жағдайында жұмылдыру қабілеті;

- құзыреттілік ұғымында «нәтижеден» қалыптасатын білім мазмұны интеграциясы;

- құзыреттіліктер тек білім беру мекеме-леріндегі оқыту үдерісінде ғана емес, яғни дәстүрлі және дәстүрден тыс білім алу жағдайында да қалыптасады – деген. Н.Г. Милорадованың айтуынша білім беру жүйесінде құзыреттілікті тудыратын төрт негіз бар:

- біріншісі кәсіби-әдістемелік құзыреттілік;

- екіншісі іс-әрекет негізіндегі құзыреттілік;

- үшіншісі әлеуметтік қарым-қатынас құзыреттілігі;

- төртіншісі жеке тұлға негізіндегі құзыреттілік. Сонымен қатар, сыншыл ойлауды, рефлексияны, өз позициясын анықтау қабілеттілігін, өздігінен бағалайтын ойдың дамуын және өмір бойы үйрену қабілеттілігін талап ететіні анық - деп көрсеткен.

Психологиялық зерттеулерде құзыреттілік адамның белгілі бір қызметті тиімді атқаруын қамтамасыз ететін психологиялық сапаның жиынтығы ретінде көрсетіледі. Құзыреттілік қай салаға қатысты болса да, ол жүйелі түрде жаңа ресурстармен толықтырылады.

Кейбір ғалымдардың ойынша, құзыреттілік – жалпы бағалау термині, ол мүмкіндікті, қызметтегі «істі білуді» көрсетеді. Әдетте, бұл термин белгілі бір әлеуметтік-кәсіби статусы бар тұлғаларға қолданылады, ол шешілетін мәселелер, орындалатын тапсырмалардың күрделілігінің нақты деңгейіне олардың білімінің, түсінігінің, дағдыларының сәйкестігінің өлшемін сипаттайды.

Сөйлеу қызметінің 4 түрі (айту, тыңдау, оқу, жазу) жалпы коммуникативтік әдіс арқылы қазақ тілін меңгерудің мақсаты болып табылады. Бұл мақсаттарға жету инофонның тілдік құзыреттілігін қалып-

тастырумен байланысты болып келеді. Тілдік құзыреттілік деп тілдің барлық деңгей бірлігін білу (тілдік жүйе) және кез келген сөйлеу құрылымын түсіну және құрастыру үшін қолданатын ережелерді айтуға болады. Тілдік (коммуникативтік) құзыреттілік деп адамның өмірдегі шынайы жағдайда тіл арқылы қатынаса алу қабілетін түсінуге болады. Қандай да бір тілді оқытуда коммуникативтік құзыреттілік әдістемелік тұрғыдан арқа сүйейтін және дамытылуға тиісті басты категориялардың бірі болып табылатын және бірнеше құрамдас бөліктен тұратын күрделі ұғым. Коммуникативтік құзыреттіліктің бірнеше түрі бар, солардың бірі – прагматикалық құзыреттілік. Бұл прагматикалық құзыреттілік сөйлеу және дискурстық сияқты түрлі аспектілерге ие. Прагматикалық құзыреттілік деп коммуникативтік діттің (намерение) сәтті жүзеге асуымен байланысты нақты жағдаятқа жауап беретін сөйлеу ережелерінің тактикасы мен стратегиясын таңдауды айтуға болады. Дискурстық құзыреттілік – дискурстың әртүрлі түрін ажырату, олардың құрылу жолдарын білу, сөйлеу жағдаятына байланысты дискурстың түрлерін қолданып және түсіне білу болып табылады. Мұндағы дискурс көпмағыналы ұғым ретінде уақыт талабына сай оқытудың мақсаттары мен міндеттерінің үнемі өзгеріп отыруына байланысты жаңа мәндерге ие болып, оның рөлі мен қызметі де өзгерістерге ұшырайтыны белгілі. Тіл үйретуге қатысты әдістемелік әдебиеттерде коммуникативтік құзыреттіліктің құрамдас бөліктері – тілдік құзыреттілік пен дискурстық құзыреттіліктің жоғары деңгейін қалыптастырып, дамыту тіл меңгертудің басты мақсаты ретінде көрсетіледі. Тілді қатысым арқылы меңгертуде дискурстық құзыреттілікті қамтамасыз ету – ерекше назар аударылатын мәселе. Дискурстық құзыреттілік дегеніміз диалог барысын нәтижелі жүргізуі, түрлі жағдаяттарда түрлі сөйлеу моделін, формалдарды қолдана білуі болып табылады. Диалогтық дискурстар арқылы инофонның диалогқа кіру, оған

белсенді араласу мен оны жүргізе білу, оны дұрыс аяқтай білу сияқты дағдысы мен машығын дамытып жетілдіріп, сол негізде оның дискурстық құзыреттілігін де қалыптастыруға болады. Дискурстық құзыреттілік – прагматикалық мәнмәтінге жауап беретін сөйлеуді тудыратын және қабылдау қабілеттігін білдіретін оқу үдерісінің маңызды элементі болып табылады. Ол ақпараттық-коммуникативтік, танымдық және рефлекссті қызметтің сипатын көрсетеді және сөйлеу қызметінің жетістігіне – коммуникацияға, интеракцияға, өзара қатынасқа әсер етеді. Тіл меңгеру саласындағы дискурстық құзыреттілікті қалыптастыру мәселесінің бір жағынан мәдениетаралық коммуникация үшін маңыздылығы зор.

Кәсіби құзыреттілік маманның дайындық сапасының сипаттамасы, еңбек қызметінің тиімділік әлеуеті ретінде қарастырылады. Педагогикада бұл категория «жалпы мәдени құзыреттіліктен» туындаған өнімді компонент ретінде немесе «маманның білімділік деңгейі» ретінде қарастырылады. Егер кәсіби шеберлік деңгейлер жүйесінде құзыреттілік орнын анықтайтын болсақ, онда ол орындаушылық пен кемелдену арасында орналасқан.

«Кәсіби құзыреттілік» – кәсібиліктің маңызды құраушысы мен оның жоғары деңгейінің көрсеткіші. Кәсіби құзыреттілік осы құзыреттілік түрлері негізіне жататын белгілі бір бағыттағы кәсіби міндеттерді табысты шешуде көрініс береді.

Кәсібилікті маманның дамуының әртүрлі бағыттарымен қатыстырып, кәсіби құзыреттіліктің келесі түрлері анықталады: арнайы, әлеуметтік, жеке.

Кәсіби құзыреттілік – жеке тұлғаның кәсіби іс-әрекетті атқару мақсатында теориялық және практикалық дайындығы мен қабілеттерінің бірлігі деп есептейді.

«Құзыреттілік» ұғымы адамның мәселеден жақсы хабардарлығы, танымдар мен тәжірибелерді меңгеру аумағын білдіреді. Белгілі бір сала бойынша құзыретті болу – осы салаға негіздемелік талдау жасау және

ондағы тиімді іс-әрекет етуге мүмкіндік беретін лайықты білім мен қабілетке ие болу.

Арнайы, немесе қызметтік кәсіби құзыреттілік жоғары кәсіби деңгейде қызметті меңгерумен және тек арнайы білімді игеріп қоймай, сонымен бірге оны тәжірибеде қолдануды білумен сипатталады.

Әлеуметтік кәсіби құзыреттілік кәсіби қоғамдастықта қабылданған кәсіби қарым-қатынас тәсілдерін, біріккен кәсіби қызмет және серіктестік әдістерін игерумен сипатталады.

Жеке кәсіби құзыреттілік өзін-өзі көрсету және өзін-өзі дамыту әдістері кәсіби сипатталады. Н.Д.Никандров еңбегінде АҚШ-тағы маман дайындау мақсаттары мен оның нәтижесі қандай жетістіктерге әкелетіні дәйектеледі:

- әлеуметтік ұйымды дамытуды ұғынуы және оның ғылым мен білімге ықпалын сезіне білу; мәселелерді айқындай білу және оған талдау жасау қабілеті;
- логикалы ойлау іскерлігі және өз ойын жазбаша, ауызша түрде білдіре алуы;
- мәдени ескерткіштерді тануы және олардың өркениеттілікте алатын рөлін тани білуі; қоғамдық сұраныстарға жауап бере алатын моральдық, этикалық, әлеуметтік ұғымдарды терең түсінуі; үздіксіз білім алу қажеттілігін түсіну және оған қызығушылық қалыптастыру.

Кәсіби құзыреттілікті дамыту – бұл үздіксіз даму, өзін-өзі жетілдіруді болжайтын жеке кәсіби қасиеттерді дамыту, кәсіби тәжірибені жинақтау, меңгеру мен жаңғыртудың серпінді процесі. Кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру-циклдік процесс, өйткені педагогикалық қызметте үнемі құзыреттілікті арттыру қажет және ол әр жолы жаңа сапада қайталануы тиіс. Мұғалімнің кәсіби-тұлғалық дамуына байланысты мәселелер, педагогикалық іс-әрекетті шығармашылық процесс ретінде жүзеге асыру заңдылықтары, мұғалімнің шығармашылығын дамытуға ықпал ететін жағдайлар ғылыми әдебиеттерде негізделген. Мұғалім құзыреттілігі

конструктивті даму деңгейінде болғанда ғана, оқушыларын барынша мүмкін болатын оқу жетістіктерінің деңгейіне шығара алады. Мұғалім жеке тұлғаға бағытталған оқыту технологияларына көшуді жүзеге асыруы, деңгейлік саралау, жобалық және зерттеу қызметі, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, интерактивті әдістер мен оқытудың белсенді түрлері негізінде оқыту технологияларын пайдалануы тиіс.

Қазіргі білім беру адамның үш базалық құзыреттілігін меңгеруіне байланысты: - коммуникативтік құзыреттілік («өзін басқару»; коммуникациялық белсенділіктің нәтижелерін кәсіби жүзеге асыра білу және бағалай білу, әлеуметтік өзара іс-қимылға дайындық, қоғамдық даму үрдістерін бағалау қабілеті, жоғары коммуникабельділік және қарым-қатынасқа дайын болу). ақпараттық құзыреттілік (аналитикалық жұмысқа қабілеттілік, анық және стратегиялық бағытталған ойлау, ақпараттық ресурстарды меңгеру, өмірлік үдеріске жаңа ақпараттық технологияларды енгізу (шет тілдерін білу). және т. б.); –

мәселелерді шешу құзыреттілігі-өзін-өзі басқару, қиял, кәсіпорынның мақсаттары мен коммуникациялық бағдарламалар арасында байланыс орнату қабілеті. Педагогтің кәсіби құзыреттілігін дамыту оның өз қызметін басқару арқылы жүзеге асырылады. Мұғалім оқушыларға өзіне тән құндылықты бағдарларды ғана бере алады. Педагогтің кәсіби қалыптасуы жалпы қоғамның дамуында аса маңызды болып саналады: педагогтің жеке тұлғасы, оның кәсіби білімі қоғамның құнды капиталы.

Дана Абай: «Табиғаттағы барлық құбылыс белгілі бір заңдылыққа бағынатынын, адам баласы сол заңдылықтарды мүлтіксіз орындағанда ғана өмір мақсатына жете алатынын айтқан. Бүгінде тиімді басқару дағдыларын жетік меңгеру жаңа, сапалы нәтижеге қол жеткізуге жол ашады, сонда ғана басқару әрекеті табысты болады. Әр азамат өзінің елін, мемлекетін қорғап, тілін, тарихын, салты мен дәстүрін, байлығын келешегі үшін сақтап, жалғастыру керек деген үлкен жауапкершіліктің мәні де осында.

Әдебиеттер тізімі:

1. Оразбаева К.О. Педагог мамандардың жаһандық құзыреттілігін қалыптастырудың кейбір мәселелері // «ЖОО-нан кейінгі білім беру жағдайындағы ғылыми-педагогикалық әлеуетін дайындаудың өзекті мәселелері»: Абай атындағы ҚазҰПУ ғылыми-тәжірибелік конф. матер. - Алматы, 2012. – Б. 263-268.
2. Кәсіптік білімдегі тұлға құзырлылығы // Журнал «Жасstar». - Көкшетау, 2011. - №2 (28) // <http://zhuldyz.kz/?type=magazine&iid=31&aid=774>
3. Қудайбергенова К.С. Құзырлылық амалының негізгі ұғымдары. – Алматы, 2007. - 67 б.
4. Тұрғынбаева Б.А. Мұғалімдердің шығармашылық әлеуетін біліктілікті арттыру жағдайында дамыту - Алматы, 2005. - 208 б.
5. Қудайбергенова К.С. Құзырлылық білім сапасының критерийі: әдіснамалық және ғылыми-теориялық негіздері. - Алматы, 2008. - 328 б.
6. Меңлібекова Г.Ж. Бастауыш сынып мұғалімдерін дайындаудың кәсіби-дидактикалық құзыреттілігін қалыптастырудың ғылыми-педагогикалық негіздері: пед. ғыл. док. автореф. - Астана, 2003. - 50 б.

НАВЫКИ И КОМПЕТЕНЦИИ 21 ВЕКА И ИХ ФОРМИРОВАНИЕ В СИСТЕМЕ ФОРМАЛЬНОГО И НЕФОРМАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Е.Г. Мелян

Коммунальное государственное учреждение «Жезкентская средняя школа»
отдела образования по Бородулихинскому району управления образования
Восточно-Казахстанской области»
elenamelyan@rambler.ru

Андатпа. Мақалада білім беру жүйесінің зерттеушілері біздің қоғам үшін анағұрлым маңызды деп тапқан 21 ғасырдың дағдылары мен құзыреттіліктері қарастырылған. Әмбебап машықтарды қалыптастыруға мүмкіндік беретін, жоспарланған нәтижеге қол жеткізуді қамтамасыз ететін тиімді әдістер мен стратегиялар көрсетілген. Туындаған мәселелердің оңтайлы әрі өзгеше шешу жолдарын іздеуге қабілетті шығармашыл белсенді тұлға қалыптастыруға ықпалын тигізеді деген ойға негізделген.

Аннотация. В статье рассматриваются навыки и компетенции XXI века, которые исследователи образования признали наиболее важными для нашего общества. Указаны эффективные методы и стратегии, позволяющие формировать универсальные умения, обеспечивающие достижение планируемых результатов. Обосновывается мысль, что это повлияет на формирование творческой активной личности, способной искать пути рационального и нестандартного решения возникающих проблем.

Abstract. The article examines the skills and competencies of the XXI century that education researchers have recognized to be the most important for our society. Effective methods and strategies that help to form universal skills to ensure the achievement of the expected outcomes, are mentioned. There is an idea that this will affect the formation of a creative and active person capable of finding ways of rational and non-standard solutions to problems.

Түйінді сөздер: 21 ғасырдың дағдылары мен құзыреттері, әдістер мен стратегиялар, белсенді өмірлік ұстаным.

Ключевые слова: навыки и компетенции 21 века, методы и стратегии, активная жизненная позиция.

Key words: skills and competencies of the 21st century, methods and strategies, active life position.

Развитие современного мира продолжается быстрыми темпами. Глобализация, демографические проблемы, финансовые и политические кризисы изменили наше общество. Все эти изменения не могли не коснуться образования. Какие навыки и умения должна давать современная школа? Какие черты характера будут особо ценны в 21-м веке? Какими видами грамотности надо овладеть сегодня, чтобы быть успешным завтра? Насколько я могу способствовать самоосуществлению личности?

Все эти вопросы очень актуальны для современного общества, так как сегодня необходим учитель, который готов быть в поиске смысла и значимости образования, анализировать, рефлексировать свои переживания в отношениях с учеником, задавать себе вопросы. Возьму на себя смелость сказать, что будущее цивилизации зависит от развития педагогического мастерства учительского состава. Моральный облик учителя, его профессионально-педагогическая компетентность, лидерские качества оказывают неизгладимое

влияние на формирующиеся характеры подрастающего поколения. На сегодняшний день именно учитель играет ключевую роль в повышении качества знаний, катализирует мотивационные процессы, развивает способности своих подопечных, влияет на атмосферу в классе и школе.

Традиционная система образования в нашей стране основывается на изучении отдельных дисциплин, основной упор делается на получение информации, а не на ее самостоятельную переработку. Не так давно мы, учителя-предметники, старались «напичкать» ученика: языковеды – орфограммами, физики – формулами, историки – датами. Конечным результатом всего этого становился бесценный багаж знаний, которые наши ученики не могли применить в конкретной ситуации. Они оказывались ограниченными в своих возможностях понимания того, что выходит за рамки приобретенных знаний. Сегодня, к счастью, ситуация немного меняется. Общеизвестно, что знания сами по себе ничего не стоят, если ученик не может их правильно и уместно применить, проанализировать. Если мы его научим только тому, что знаем, знания ученика будут ограничены рамками наших собственных знаний, он не сможет выходить за «границы» заучивания, мыслить нешаблонно, нестандартно.

В 21 веке акценты смещаются в сторону умения критически мыслить, способности к взаимодействию и коммуникации, творческому подходу к делу. Не без гордости отмечу, что сейчас основная задача учителя – учить ученика мыслить, не бояться высказывать свою точку зрения, если она даже отличается от точки зрения учителя, умению решать проблемы, умению сотрудничества, умению самостоятельно добывать знания, желанию учиться в течение всей жизни. Мы пытаемся построить «мостик», который поможет ученику перейти от этапа накопления знаний к этапу их свободного применения в разнообразных жизненных ситуациях.

Современный человек должен обладать такими навыками, которые помогают ему организовывать собственную жизнь, делать ее эффективной, интересной, комфортной. То есть обладать навыками XXI века. Какие именно навыки в приоритете сегодня?

Под навыками 21 века подразумеваются личностные качества человека, готового жить в быстром, меняющемся, интересном, но сложном и непредсказуемом мире, в условиях высоких технологий и социальной активности.

В Послании первого Президента РК Назарбаева Н.А. народу Казахстана во 2 главе «Качество жизни» акцент делается на внедрении в образовательную среду инновационных технологий обучения, которые отвечают новым требованиям информационного общества: мобильность, креативность, коммуникабельность, точечность, динамизм.

В 2016 году президент Всемирного экономического форума в Давосе Клаус Шваб объявил, что началась Четвертая технологическая революция. Это значит, что скоро всё за нас будут делать роботы, а к 2020 году каждый востребованный сотрудник должен будет уметь:

1. решать комплексные задачи;
2. думать критически;
3. творчески мыслить;
4. управлять людьми;
5. работать в команде;
6. распознавать эмоции других людей и свои собственные, управлять ими;
7. формировать суждения и принимать решения;
8. ориентироваться на клиента;
9. вести переговоры;
10. быстро переключаться с одной задачи на другую.

В нашей стране специалисты образования сократили Давосскую десятку до системы из четырех ключевых навыков, которая получила название «Система 4К»:

1. Критическое мышление (Critical Thinking);
2. Креативность (Creativity);

3. Коммуникация (Communication);

4. Координация (Coordinating With Others).

Рассмотрим подробнее каждый ключевý навýк.

Критическое мышление - это умение ориентироваться в потоках информации, видеть причинно-следственные связи, отсеивать ненужное и делать выводы.

Креативность позволяет оценивать ситуацию с разных сторон, принимать нестандартные решения и чувствовать себя уверенно в меняющихся обстоятельствах. Человек с развитой креативностью становится творцом. Он может генерировать идеи и развивать начинания других людей. Преодоление трудностей превращается для него в увлекательную головоломку.

Коммуникация. Сейчас все находятся на расстоянии телефонного звонка или сообщения практически круглые сутки. Умение договариваться и налаживать контакты, слушать собеседника и высказывать свою точку зрения стало жизненно важным навыком.

Координация (сотрудничество) тесно связана с коммуникацией, но относится к профессиональной сфере. Это умение определить общую цель и способы ее достижения, распределять роли и оценивать результат.

Идя в ногу со временем, успевая за стремительно развивающейся наукой, современный учитель должен обучаться «в течение всей жизни» и «через всю жизнь», как того требует от нас «Государственная программа развития системы образования». Мы обязаны ставить перед собой SMART-цели: конкретные, измеримые, достижимые, релевантные и ограниченные во времени. По словам Л.С. Выготского, «учитель-рикша», который тянет весь учебный процесс на себе, должен превратиться в «учителя-вагоновожато́го», который только управляет процессом учения. Более того, на определенном этапе сами ученики становятся помощниками и сотрудниками учителя в преподавании.

Чтобы развить самостоятельную, самодостаточную ЛИЧНОСТЬ учителю необходимы следующие знания и навыки:

- Гибкость, открытость, готовность принимать (и создавать) новое – как предпосылка.

- Смешанная педагогика (классно-урочные системы и технологии электронного обучения).

- Педагогика, поддерживающая сотрудничество между учениками (команды, проекты), с учителями, т.е. обучение через совместное исследование из позиции «старшего, но равного».

- Игрофикация образования: разработка игр, учитель действует как NPC в игре.

- Менторство и коучинг (на основе целей ученика).

- Обучение исследованию / решению проблем.

- Проектно-ориентированное образование.

Многие основные методические инновации связаны с применением интерактивных методов обучения. Интерактивное обучение - это прежде всего диалоговое обучение, в ходе которого осуществляется взаимодействие по типу «учитель - ученик», «ученик - ученик». Интерактивные методы обучения обеспечивают активность и разнообразие мыслительной и практической деятельности учащихся в процессе освоения учебного материала.

Для формирования мыслительной деятельности обучающихся часто используют проектную деятельность, а также различные стратегии и приемы критического мышления на разных этапах урока. Структура урока, базирующегося на внедрении модуля «Критическое мышление» включает в себя следующие этапы: стадия вызова, стадия осмысления, стадия рефлексии. Приведу в пример несколько стратегий, которыми успешно пользуются учителя: «Концептуальное колесо», Метод «Ассоциации», «Инсерт», «Ментальные карты», таблица «5-W» -

Method», метод «Диаграмма Вена», «PRES», «Fish bone», стратегия «Свободное письмо» и т.д.

Данные стратегии позволяют формировать у учащихся нравственно-ценностные мотивы поведения, повышать уровень мотивации, развивать креативность и рефлексивность, воспитывать инициативность и коммуникабельность.

Сегодня одной из актуальных моделей обучения является модель «перевернутого класса». Учитель предоставляет новый учебный материал для домашнего изучения до проведения самого урока, дети приходят на урок уже подготовленными. Тем самым на уроке предоставляется возможность останавливаться на наиболее сложных моментах темы и не тратить время на объяснение. Такой формат урока в условиях дистанционного обучения достаточно эффективен.

В современном мире недостаточно обладать только определенными навыками

и умениями - необходимо быть мобильными, гибкими и конкурентоспособными, чтобы стать успешными. Необходимо прививать учащимся такие качества, как жизнестойкость, лидерство, нравственность.

Уинстон Черчилль сказал: «Школьные учителя обладают властью, о которой премьер-министры могут только мечтать»[1]. Именно школа обладает человеческим капиталом и может выполнить важную миссию - формировать и развивать навыки и компетенции 21 века у подрастающего поколения. Однозначно, на этом пути наблюдается определенный прогресс, но еще предстоит непростая работа, требующая больших умений и усилий. Если мы считаем умения XXI века ключевыми для решения экономических, гражданских и глобальных проблем, то мы должны действовать, ведь мы прекрасно понимаем, что именно эти компетенции – залог успеха каждого человека!

Список литературы:

1. <http://www.aphorisme.ru/by-authors/cherchill/?q=888&p=4>
2. <https://intalent.pro/article/poisk-i-izmerenie-navykov-21-veka.html>.
3. *Руководство для учителя первый продвинутый уровень, второе издание.*
4. Соосаар Н., Замковая Н. *Интерактивные методы преподавания.* СПб: Златоуст, 2004.
5. Халперн Д. *Психология критического мышления.* СПб., 2000.
6. *Ideas for the future: ESL teaching techniques and activities, East Kazakhstan oblast, 2008.*
7. Felicity O'Dell and Katie Head *Games for vocabulary practice, Cambridge university press.*

ПРОФИЛЬНОЕ ОБУЧЕНИЕ В ШКОЛЕ: МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ

Г.А. Ногайбаева

старший научный сотрудник лаборатории дидактики НАО им. И. Алтынсарина

Аңдатпа. Мақалада әртүрлі елдерде мамандандырылған оқытуды ұйымдастыру тәжірибесі ұсынылған. Бейінді оқытудың құрылымы, мазмұны, ерекшеліктері қарастырылған.

Аннотация. В статье представлен опыт организации профильного обучения в разных странах. Рассмотрены структура, содержание, особенности профильного обучения.

Abstract. The article presents the experience of organizing specialized training in different countries. The structure, content, and features of specialized training are considered.

Түйінді сөздер: бейіндік оқыту, бейіндеу, саралау және дараландыру.

Ключевые слова: профильное обучение, профилизация, дифференциация и индивидуализация обучения.

Key words: profile training, profiling, differentiation and individualization of training.

В современной литературе профильное обучение рассматривается как средство дифференциации и индивидуализации обучения, позволяющее за счет изменений в структуре, содержании и организации образовательного процесса более полно учитывать интересы, склонности и способности обучающихся, создавать условия для обучения старшеклассников в соответствии с их профессиональными интересами и намерениями в отношении продолжения образования.

Ключевыми в данном определении являются два понятия: «дифференциация» и «индивидуализация».

Дифференциация обучения – форма организации учебной деятельности школьников среднего и старшего возраста, при которой учитываются их индивидуальные склонности, интересы и проявившиеся способности.

Индивидуализация предполагает учет в процессе обучения индивидуальных особенностей обучающихся.

Существует несколько форм дифференциации: внутриклассная дифференциация; классы повышенного уровня обучения; дифференциация по психологическим особенностям детей; гимназические классы; классы

коррекционно-развивающие; классы с углубленным изучением предметов; профильные классы; элективная дифференциация; классы гибкого состава; классы, спрофилированные на вуз, лицейские классы.

Из вышеприведенной классификации следует, что профильное обучение и углубленное изучение отдельных предметов – это разные формы дифференциации. При этом профильное обучение можно определить как углубление в профилирующем предмете тех тем, которые диктуются профильной направленностью.

Основная идея профилизации старшей ступени среднего образования состоит в том, что образование здесь должно стать более индивидуализированным, функциональным и эффективным.

Иначе говоря, профилизация обучения в старших классах соответствует структуре образовательных и жизненных установок большинства старшеклассников и позволяет:

- обеспечить углубленное изучение отдельных предметов программы общего среднего образования;

- создать условия для дифференциации содержания обучения старшеклассников с широкими и гибкими возможностями

построения индивидуальных образовательных программ;

- способствовать обеспечению доступа всех обучающихся к качественному образованию в соответствии с их способностями, индивидуальными склонностями и потребностями;

- расширить возможности социализации обучающихся, обеспечить преемственность между общим и профессиональным образованием, более эффективно подготовить выпускников школы к освоению программ высшего профессионального образования.

Профильное обучение в большинстве стран осуществляется в старших классах и имеет разную продолжительность. К примеру, 4 года – в США, Швейцарии, Испании; Австрии, 3 года – в Сингапуре, Японии, Южной Корее, Германии, Норвегии, Швеции; 2 года – в Англии, Испании, Финляндии, Нидерландах, Канаде, Австралии, Эстонии.

В Южной Корее обучение в старшей средней школе (high school) осуществляется с 10 по 12 классы (15-18 лет). Начиная с 11-го класса, в зависимости от своих способностей и интересов, обучающиеся могут выбрать гуманитарное, социальное, естественнонаучное направления (например, школы иностранного языка, школы искусств и др.) или профессионально-техническое обучение (такие области, как технология, сельское хозяйство и финансы).

Профилизация в Германии начинается после 6-го класса начальной школы (6-11 лет). Уже на этом уровне общие знания связываются с индивидуальной специализацией. Средние школы (11-16 лет) делятся на несколько типов: реальная (Realschule) школа для получения профессионального образования в сферах обслуживания, торговли и государственной службы; основная (Hauptschule) школа предназначена для обучающихся, не планирующих продолжение своего образования в университете; общая (Gesamtschule) школа позволяет получать одновременно гуманитарное и техническое

образование; профессиональная (Professionalschule) школа ориентирована на обучающихся, желающих овладеть профессией и не планирующих получать высшее образование.

Следующая ступень обучения – гимназии (16-19 лет), где обучающиеся 11-13 классов получают углубленное образование по трем основным направлениям: гуманитарное; общественное; техническое. Последний год гимназии в Германии называется Abitur (подготовка в вуз).

В Англии после 9-го класса обязательной неполной средней школы (7-11 классы) обучающиеся определяют, будут ли заниматься по программам, направленным на экзамены и поступление в полную среднюю школу (12-13 классы). Таким образом, уже в последних двух классах неполной средней школы формируется два профиля: академический и обязательный.

Обучающиеся академического профиля занимаются по более продвинутым программам, определяемым экзаменационными требованиями, и в конце 11-го года обучения сдают экзамены за среднюю школу. Полные средние школы (2 года обучения) являются по сути подготовительными в вузы. Обучение в них носит специализированный характер. Ученики обучаются по индивидуальным учебным планам. Во многих полных средних школах Англии на первом году обучения имеется один обязательный для всех предмет: общегуманитарный курс, включающий элементы обществознания, истории религии, экономики, социологии. Как правило, обучающиеся изучают три предмета по профилю будущего вуза.

В США старшая ступень средней школы (9-12 классы, 16-18 лет), являясь профильной (specialized education), обеспечивает подготовку старшеклассников по двум основным потокам (tracks) – академическому и профессиональному.

Академический профиль призван подготовить обучающихся к поступлению в колледж, отличается высоким уровнем образования и большим

удельным весом теоретических знаний в содержании учебных предметов. Обучающиеся академического профиля имеют возможность посещать занятия по отдельным курсам в университетах и колледжах. Многие академические программы ориентированы на получение профессий в таких областях, как юриспруденция, медицина, средства массовой информации, банковское дело. Профессиональный профиль обучения ставит целью формирование профессиональных знаний, необходимых для устройства на работу, наряду с минимальным общим образованием. Этот профиль может подготовить специалистов в четырех областях: сельскохозяйственном производстве, бизнесе, экономике домашнего хозяйства, промышленном производстве и строительстве.

Организация профильной подготовки в рассмотренных странах различается по способу формирования индивидуального учебного плана обучающегося: от достаточно жестко фиксированного перечня обязательных учебных курсов (Франция, Германия) до возможности набора из множества курсов, предлагаемых за весь период обучения.

Наибольший объем часов, выделяемый на обязательные общеобразовательные предметы старшей средней школы, наблюдается в так Швейцарии (5491 час) и Японии (4325 часов). Наименьший объем часов общеобразовательных предметов приходится на Южную Корею (1214), Норвегию (1262), Гонконг (1351), Сингапур (1600).

В качестве профессиональных предметов обучения могут выступать такие предметы, как «домашняя экономика», «правильное питание», «музыка», «здоровье и социальные учения», «труд и дизайн», «сельское хозяйство» и др. Учебный план может быть дополнен предметами по предложению обучающихся.

Доля часов, отводимых для профессиональных предметов обучения, в разрезе стран существенно разнится. К

примеру, в Швейцарии она составляет 21,6%, в Исландии – 76%. Данные два примера характеризуют два разных подхода к построению учебного плана профессионально-технических школ: классический подход (Исландия) и адаптивная модель (Швейцария).

Количество обязательных учебных предметов (курсов) по сравнению с основной школой существенно меньше. Среди них присутствуют в обязательном порядке естественные науки, иностранные языки, математика, физическая культура.

Наибольшая доля часов на изучение математики среди всех обязательных предметов выделено в Сингапуре – 24%, наименьшая доля представлена в Швейцарии – 10%.

По естественным наукам максимальное значение отмечается в Канаде (27%), Эстонии (25%) и Финляндии (24%). Для сравнения минимальный показатель составляет 8% для Южной Кореи и 11% для Норвегии.

Максимальный процент изучения иностранного языка от общего количества обязательных предметов отмечается в Сингапуре и составляет 32%, а также в Норвегии – 28%. Минимальная доля изучения иностранного языка в Канаде – 5% и в Эстонии – 7%.

Максимальная доля социальных наук составляет 22% (Финляндия), тогда как минимальная – 8% (Швейцария и Сингапур).

В большинстве зарубежных стран на страшной ступени обучения применяется кредитная технология. Кредитная технология обучения представляет больше возможности разнообразия и реализации в изучении дополнительных предметов, с акцентом на индивидуальную образовательную траекторию обучающихся.

Особенностью кредитной системы также является акцентированное внимание на самостоятельную работу обучающихся, в том числе поиск информации и освоение нового материала.

Изучение учебного материала по данной технологии является связующим

звеном с вузами. Как правило, при приеме в вузы учитываются количество кредитов и отметки по определенным предметам в соответствии с выбранной выпускником профессией.

К странам с кредитной системой обучения в старшей средней школе относятся Австралия, Исландия, Канада, Новая Зеландия, Финляндия, Южная Корея, Япония.

Во многих странах для преподавания в старшей профильной школе минимальным требованием является наличие степени магистра (Япония, Финляндия, США).

Обзор зарубежного опыта позволяет выделить следующие общие для всех изученных стран черты организации обучения на старшей ступени общего среднего образования:

1. Общее образование на старшей ступени во всех развитых странах является профильным.

2. Как правило, профильное обучение охватывает три, реже два последних года обучения в школе.

3. Количество профилей обучения в странах отличается. Например, два – в

англоязычных странах (академические и неакадемические), три – во Франции (естественнонаучные, филологические, социально-экономические) и Германии (язык, литература и искусство; социальные науки; точные науки и технология).

4. Как правило, старшая профильная школа выделяется как самостоятельный вид образовательного учреждения: лицей – во Франции, гимназия – в Германии, старшая школа – в США.

5. Дипломы (свидетельства) об окончании старшей (профильной) школы обычно дают право прямого зачисления в высшие учебные заведения, за некоторыми исключениями, например, во Франции прием в медицинские и военные вузы проходит на основе вступительных экзаменов.

Таким образом, профильное обучение обеспечивает индивидуализацию и дифференциацию обучения на основании множественности выбора, создания условий не столько для выявления склонностей учащихся, сколько для их наиболее полного проявления.

Список литературы:

- 1) <http://www.study.kz/1/8/323/obrazovanie-v-singapore>
- 2) http://diplomabroad.ru/finlyandiya/sistema_obrazovaniya_v_finlyandii/
- 3) *National system overviews on education systems in Europe and ongoing reforms. Norway, October 2010 г.*
- 4) *Singapore. World data on Education VII ed., 2010/11, UNESCO.*
- 5) *Развитие образования Национальный доклад Нидерландов (Министерство образования, культуры и науки, ноябрь 2008 г.)*
- 6) *The development of education. National report of Finland by the Finnish National Board of Education, August 2008.*
- 7) *Всемирные данные по образованию 7-е издание, 2010/11 (ЮНЕСКО) Япония.*
- 8) <http://www.isiorao.ru/Proget/experience/profil/obraz.%20zarubegom.php>
- 9) http://socpolitika.ru/rus/social_policy_research/.../document5358.shtml Профильное обучение в зарубежных странах. Автор: Л.О.Филатова.
- 10) http://www.ipk74.ru/files/vmk/kemd/concepcia_profilnogo_obrazovania.doc
- 11) <http://www.eduhmao.ru/info/1/5769/82560/>
- 12) edu.of.ru/attach/17/6987.doc
- 13) <http://edu.glavsprav.ru/abroad/other/spravki/foreign/4/>
- 14) <http://congress-tour.ru/index.php/deedu/sem/edu>
- 15) <http://rnmk.kz/Default.aspx?tabid=452&language=ru-RU>
- 16) *Condition of Education 2010 USA*
- 17) *Tyak D. Seeking common ground: public schools in a diverse society. - Harvard U. Pr., 2003. -*

БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫҢ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК БОЛМЫСЫН ЭТНОПЕДАГОГИКА ҚҰРАЛДАРЫ АРҚЫЛЫ ДАМУДЫҢ ҒЫЛЫМИ НЕГІЗІ

М.Ә. Мырзагельдиева

Жамбыл облысы, Т.Рысқұлов ауданы
№5 шағын орталықты орта мектебі
Ағылшын тілі пәні мұғалімі

Педагогика және психология ғылымының магистрі

Аңдатпа. Ғылыми мақалада білім алып жатқан болашақ мамандардың рухани-адамгершілік болмысын этнопедагогика құралдары арқылы дамытудың ғылыми негізі қарастырылады. Жоғары оқу орнында оқу барысында болашақ маман ретіндегі студентті еңбек нарығының сұраныстарына сай қалыптастыруда ұлттық құндылықтармен толағай білім нәрімен сусындата отырып, оқу үрдісін қазіргі білім беру талаптарына сәйкес жоспарлы және мақсатты ұйымдастырудың ғылыми мәні ашылады. Болашақ маманның рухани – адамгершілік болмысын этнопедагогика құралдары арқылы дамыту жолдары анықталады.

Аннотация. В статье рассматриваются научные основы развития духовно-нравственной сущности будущих специалистов с помощью этнопедагогического инструментария. Показано значимость планомерной и целенаправленной организации образовательного процесса в соответствии с требованиями современного образования, раскрыто значимость полноценности национальных ценностей в формировании студента как будущего специалиста в соответствии с потребностями рынка труда. Выявлены пути развития духовно-нравственного характера будущего специалиста средствами этнопедагогики.

Abstract. The article considers the scientific basis for the development of the spiritual and moral nature of future professionals using the tools of Ethnic Education. The scientific significance of the planned and purposeful organization of the educational process in accordance with the requirements of modern education is revealed in the formation of the student as a future specialist in accordance with the requirements of the labor market. Ways to develop the spiritual and moral nature of the future specialist through the means of ethno pedagogy are identified.

Түйін сөздер: маман, рухани-адамгершілік, этнопедагогика, тәрбие, жоғары мектеп, оқу үрдісі, ұлттық білім, ұлттық құндылықтар, еңбек нарығы, әдіс, ұлттық болмыс, тұлға, салт-дәстүр, халық педагогикасы, озық тәсілдер, халық ауыз әдебиеті.

Ключевые слова: специалист, духовно-нравственный, этнопедагогика, образование, вуз, образовательный процесс, национальное образование, национальные ценности, рынок труда, метод, национальная идентичность, личность, обычаи, традиции, народная педагогика, передовые методы, фольклор.

Key words: specialist, spiritual and moral, nature Ethnic Education, high school, educational process, national education, national values, labor market, method, national identity, personality, customs, traditions, advanced methods, folklore.

Елімізде жүріп жатқан экономикалық өзгерістер мен әлеуметтік-мәдени өзгерістер білім беру саласын жаңаша бағдарлауды, кәсіби қызметтің барлық

үрдісіндегі мамандарды даярлау іс-әрекетін жаңаша тұрғыда ұйымдастыруды талап етеді. Жоғары оқу орнының түлегі жоғары деңгейде дамыған, коммуникативті

ептіліктерді меңгерген, өзгермелі ортаға бейім, алғыр, бәсекеге қабілетті тұлға болуы тиіс. Сондықтан, жоғары мектепте барлық жаңалықтар мен өзгерістерге батыл жол ашарлық инновациялық білім беру технологиялары мен қатар этнопедагогикалық білім негізін, оқу іс-әрекетінің жаңа әдістері мен тәсілдерін белсенділікпен қолдануда тәрбиенің басты қырларын жоғары орынға қою – маңызды мәселелердің бірі. Жоғары оқу орнында оқу барысында болашақ маман ретіндегі студентті еңбек нарығының сұраныстарына сай қалыптастыруда ұлттық құндылықтармен толағай білім нәрімен сусындата отырып, оқу үрдісін қазіргі білім беру талаптарына сәйкес жоспарлы және мақсатты ұйымдастырумен тығыз байланысты. Ол үшін оқыту үрдісіне жаңа және бұрын қолданылған озық тәсілдер мен бағыттарды жетілдіре енгізу қажет. Олардың ішінде рухани адамгершілік болмысын қалыптастыруда этнопедагогика ғылымы айрықша орын алады. Оқу үрдісіне білім мен қатар тәрбие берудің ықпалын белсенді енгізу білім беруде дағдарыстарды жеңуге мол мүмкіндік береді, әрі білім беру мазмұны мен әдістерінің қоғамның және тұлғаның өзгермелі талаптарына сай болуын қамтамасыз етеді. Этнопедагогика құралдары арқылы білім бере отырып, білім алушының бойына ата-бабамыздан қалған игілікті тәрбие мен адамгершілік құндылықтарды білімдік тұрғыдан қалыптастыра отырып, болашақ маман иесін ғана емес, өмірге даяр, еліміздің ертеңін қалыптасарымыз анық.

Қоғам жаңарған сайын адам да жаңара түседі, оның мінез-құлқы да жаңарып отырады. Ол заңды да. Экономикалық және әлеуметтік табыстардың түп қазығы жаһандану сипатындағы моральдық және мәдениеттілік сипатында екендігі түсінікті. Білім берумен қатар, қоғамға адал, арлы мәдениеті мол адам тәрбиелеу оқу орындарының міндеті. Осы жолда рухани-адамгершілік болмысын этнопедагогика құралдары арқылы қалыптастырудың білім беру сипатындағы жолдарын айқындап алғанымыз жөн. Ұлттық тәрбиелік білім

беру ғасырлар бойы жалғасқан мол халықтық мұра – тәлім-тәрбие негіздері қайта қаралып, ғылыми сипатқа ие болу деген мақсатта болуы тиіс. Оның басты түйіні халық ауыз әдебиетінің түрлері мен аңыз-әңгімелерінде, ертегілерінде, батырлық жырларда, ғибраты мол би-шешендердің нақыл сөздері мен тәрбиелік ой-пікірлерінде жатыр. «Әрбір ұлттың баласы өз ұлтының арасында өз ұлты үшін қызмет қылатын болғандықтан, тәрбиеші баланы сол ұлттың тәрбиесімен тәрбие қылуға міндетті» [1. 56 б.], - деп, кезінде ғалым М.Жұмабаев айтып өткеніндей, ұлт тәрбиесін білім алушыға дұрыс деңгейде бере білсек, бүгінде белең алып жатқан жастар арасындағы келеңсіз оқиғалардан арылуға жол салған болар едік.

Этнопедагогика ғылымының зерттеу объектісі – халықтың ғасырлар бойы дамып, қалыптасқан мәдениеті мен мінездерінің нормалары, салт-дәстүр, әдет-ғұрыптардың жиынтығы, ал, оны білім беру үрдісіне ендіріп, рухани адамгершілікке баулу білім бағдарламаларына қойылатын міндеттердің бірі. Этнопедагогикалық мәдениет, ұлттық дәстүрлер, әдет-ғұрып, мінездердің нормалары өмір тіршіліктің өзгеруіне сәйкес өзгерістерге ұшырап, үздіксіз даму үстінде болды, және сол өзгерістерді қоғам сұранысына сай дамыта отырып, болашақ маманның тұлғасын дамытуға пайдалана білу керек. Бұл, біріншіден, қоғам дамуының заңдарын білдірсе, екіншіден, белгілі бір кезеңдерде жаңаша сапаның пайда болып, әлеуметтік өмірдегі жағдайларды өзгертуге себепші бола отырып, білім алушының ұлттық құндылықтармен толықтырылған білім негізінің қалыптасуының бірден бір жолы.

Этнопедагогика ұғымын айналымға тұңғыш енгізген чуваш ғалымы Г.Н. Волков. Этнопедагогика – халықтың тәрбиелік тәжірибесін, оның көзқарасын зерттейтін ғылым, сонымен қатар тұрмыстық педагогикасы, ұлт, ру, тайпа педагогикасы туралы ғылым. Зерттеу объектісі халықтың тәлім-тәрбиесі жөніндегі ұғым түсініктері, дәстүрлері, тәжірибесі болып табылатын ғылым саласы ретіндегі этнопедагогика

қалыптасу, даму үстінде. Әсіресе соңғы жылдары оның зерттеу пәні, әдістері туралы, халықтық педагогикалық идеяларды бүгінгі тәрбие теориясы мен практикасында жүзеге асыру жолдарының мәселелері туралы зерттеулер едәуір көп. Бұлардың ішінде халықтық педагогиканың пайда болуы мен дамуы, қазіргі жайы жан-жақты сөз етіліп, оның теориялық - әдістемелік мәселелерін анықтауға бағытталған еңбектердің маңызы айтарлықтай [2].

Көрнекі қазақ ғалымдары А. Байтұрсынов, М. Дулатов, М. Жұмабаев, Ж. Аймауытов халықтық педагогиканың тәжірибесін зерттей білуге ерекше мән берді. Сонымен қатар, этнопедагогика, халықтық педагогика мәселелеріне қатысты ой түйіндерді Г.Н. Волков, К.Ж. Кожаметова, Е.Л. Христова, З.Ә. Әбілова, Қ.Б. Жарықбаев, Ә. Табылдиев сияқты ғалым зерттеушілердің осы мәселені жан-жақты зерттеген еңбектерінен кездестіреміз.

Ұлттық рухты үнемі ұлықтап жүретін қазақтың тәлім-тәрбиесінің қайнар көзі тым тереңнен басталады. Ұлттық тәрбие алған ұрпақтың дені сау, ақылды, білімді, ұлтжанды, еңбекқор, кішіпейіл болып өседі. Халықтың өмірін, рухын және тілдерінен тұратын ішкі заңдары, оның ұлттық мінезін, болмысын таныту бүгінгі таңда жастарымыздың тәрбиесіне берер пайдасы мол. Ұлттық тәрбие берудегі негізгі тетіктерін айырып, білім беру үрдісіне ендіру жолын дұрыстау – бүгінгі күндегі елеулі мәселелердің бірі. Ол тетіктерге біріншіден – мемлекетшілдік нышандарды дамыту, оны ұлттық тәрбиемен ұштастыру, сөйтіп, алдымен отаншылдық рухын ояту керектігін айта кету қажет. Ұлттың мәңгілік болуы оның уақытқа бағынбайтындығында және ұлттың мәңгілік болуы халқын, жерін, елін сүйетін азаматтарды қалыптастырып, тәрбиелеуде болмақ. Сондықтан да, жаңа ғасырды жақсы қарқынмен бастап келе жатқан егеменді еліміздің болашағы үшін саналы да, ұлтжанды ұрпақты тәрбиелеудің ұлттық сипатын жандырып, дамыту жолында ұлттық болмысты қалыптастыру жолын нақтылағанымыз жөн. Өркениетке қадам басқан тұстағы оның алғышарттарының

бірі ұлттық тәлім-тәрбие мен сапалы білім беру болып табылады. Себебі, жастарға ұлттық құндылықтар негізінде жан-жақты тәрбие беру – сол өркениетке жету жолындағы мұратымыздың кепілі. Біз – жаңадан аяғына тұрып келе жатқан дамушы мемлекетпіз. Егер де, қазіргі жағдайымыз бен күш-қуатымызды білім-білік пен рухы биік жастарды отаншыл етіп тәрбиелер өнегелі білім беру жолына негіздегеніміз жөн. Бұл жайында еліміздің ертеңі – жастарымыздың өмірден өз орнын тауып, қарым-қабілеттерін шыңдап, әлеуетін анықтап, танытуына барынша жағдай жасау керек екендігі туралы Елбасы өзінің халыққа жолдауында да ашық айтқан болатын. Мұның өзі жастарды қоғамда белсенділігін арттыруға, олардың бойында ұлттық сана мен отаншылдық қасиеттердің дамуына, жеке тұлға болып қалыптасуы үшін ашылған ақ жол тәрізді, рухты демеп отыратынына септігін тигізбек. Біз жастарды тәрбиелегенде шынайы отаншылдарды тәрбиелеуді естен шығармағанымыз жөн, себебі, солар ғана еліне игілікті істер тындырып ауқымды үлес қоса алады. Жалпы, келешек ұрпақтың қамын бүгін ойлау – аға ұрпақ борышы.

Егемендік алып, тәуелсіз ел болған тұста біз тәрбие процесін ұлттар мен халықтардың, тайпалар мен ұлыстардың ғасырлар бойы қалыптасқан этностық белгі-қасиеттеріне, салт-санасына, дәстүрлеріне негіздеуге ден қойып, халықтардың өткен тарихы мен салт-дәстүрлерін жаңғыртып, тәлім-тәрбиелік істерін қазіргі заман талабына сай қайта құруға бет бұруымыз – әлеуметтік өмір талабынан туындап отырған мәселе. Бұлар этнопедагогикалық зерттеулерде ұлттық тәлім-тәрбие істерінің мазмұнын тереңдетіп, объективті түрде шындықтың бетін ашып көрсетеді. Ал, біз қарастырып отырған ұлттық тәрбиелік білім беру – жаңа сипатта білім беру бағдарламасында зерттеліп келе жатқан ғылыми сала.

Этнопедагогика ғылымы екі саладан тұрады: халықтың ауыз әдебиеті мен салт-дәстүрлерінен құралған ауыз әдебиеті және ұлттық тәлім-тәрбиенің жазу мәдениетіндегі

көрінісі. Халықтың игі әдеттері дағдылана келе әдет-ғұрыпқа, әсерлі әдет – ғұрыптар салт-дәстүрлерге айналып, халықтың өмірінде қалыптасқан салт-дәстүрлер салт-сана болып қалыптасқан. Халықтың салт-дәстүрлері рәсімдер мен жөн жоралғылар, рәміздер, ырымдар мен тыйымдар, түрлі сенімдер арқылы өмірде қолданыс тауып келеді. Оның бәрі толысып, дамып, жаңарып отырады [3].

Салт – дәстүр дегеніміз – халықтардың кәсібіне, сенім-нанымына, тіршілігіне байланысты қалыптасқан ұрпақтан-ұрпаққа ауысып отыратын қоғамдық құбылыс [4]. Халықтың игі мәдени дәстүрлері: ізеттілік, қайырымдылық, мейірімділік, қонақжайлылық, имандылық, иманжүзділік – барлық мәдени үлгі өнегелі іс-әрекеттердің көрінісі - әдеп деп аталады. Қазақ халқының осы игі дәстүрлерін айқындап, дәлелдей келе, халықты рухани тазалығы жағынан алып, қазақ халқын әдепті, яғни қайырымды, мейірімді халық деп атауға әбден болады.

Этнопедагогикадағы салт-дәстүрлердің ұлттық санаға сіңіп, біржола заңдандырылуы – салт-сана деп аталынады. Ұлттық санаға сіңіп, қалыптасқан салт-дәстүрлер сол ұлттың ой санасының дәрежесін көрсетеді. Ұлттық сананың қозғаушы күші – ұлттық намыс, ұлттық абырой. Ол жеке тұлғалардың перзенттік борышты өтеу дәрежесіне сай өмірден өз көріністерін байқатады. Халықтық педагогиканың құрамдас бөліктері: әдет-ғұрып, таным, наным, ұғым, салт, сана және дәстүрлер.

Қазіргі кездегі эстетикалық тәрбиенің міндеттерін шешу үшін халықтың осы

уақытқа дейінгі тәжірибесін меңгеру қажет. Мәдени құндылықтарды жасауда әр халықтың өзіндік ерекшелігі бар. Халық әрдайым әсемдікті іздеді, қолдан жасады және оны өмірде, тұрмыста, еңбекте бекітуге тырысады. Оны халқымыз үй жиһаздарын жасауынан және оны әсемдікті сезінудегі тәрбие құралы ретінде пайдалануынан көруге болады.

«Педагогикалық үрдіс барысы кезінде жинаған іс-тәжірибелерге сүйене отырып, қазақ халқының салт-дәстүрлерінің мынадай мүмкіндіктерін аштық.

Қазақ халқының салт-дәстүрлері жастарға ұлттық құндылықтарды бойына сіңірте отырып, оны меңгерген, жас ерекшеліктеріне сай өмірде жүзеге асыра білетін шығармашылық тұлға қалыптастырудың кепілі.

Халық педагогикасы – адамгершілік, ақыл-ой, еңбек, дене және эстетикалық тәрбиенің жүзеге асыру құралы.

Халық педагогикасының мазмұны оқу-тәрбие, тәлімдік жұмыстардың негізі бола алады» [5. 45 б.]. - делінген, Ұлттық тәрбие (салт-дәстүр, әдет-ғұрып негізінде) оқу құралында.

Сонымен, болашақ мамандардың рухани-адамгершілік болмысын этнопедагогика құралдары арқылы қалыптастыруда ғылыми сарапталған ғалымдардың еңбектерін пайдаланып, еліміздің ертеңіне нық қадам басқан тұлға дайындауды мақсат тұтуымыз керек. Ол үшін этнопедагогика ғылымында іргелі білім құралдарын орынды пайдалана білгеніміз абзал.

Әдебиеттер тізімі:

1. Жұмабаев М. Шығармалар. 2, 3 Т. – Алматы: Білім, 1996. – 512 б.
2. Волков Г.Н. Этнопедагогика. – М.: Педагогика, 2000. – 188 с.
3. Әдібай Табылды. Этнопедагогикалық оқылымдар. – Алматы: Білім, 2006, 2-кітап, – 312 б.
4. Оразбекова К.А. Жеке тұлға ұлттық тәрбиесінің ғылыми-педагогикалық негіздері. – Алматы, 2001. – 298 бет
5. Піралиев С.Ж. Нуриев М.А. Сейсенбаева Ж.А. Оразымбетқызы Ә. Ұлттық тәрбие/салт дәстүр әдет-ғұрып негізінде Оқу құралы. – Алашты: Абай атындағы ҚазҰПУ, 2011ж-164 б.

ОРТА МЕКТЕПТЕ «ӨМІР БОЙЫ БІЛІМ АЛУ» ҚАҒИДАТЫНА НЕГІЗДЕЛГЕН ОҚЫТУДЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ

Г.К. Нұсіпәлиева¹, Р.К. Нұсіпәлиева²

Керімбай атындағы №12 мектеп-гимназия, Тараз қаласы

n_gulzat_k@mail.ru¹

Шоқан Уәлиханов атындағы орта мектеп, Жамбыл облысы, Шу ауданы

n_rauan_k@mail.ru²

Аңдатпа. Мақалада орта мектепте «өмір бойы білім алу» қағидатына негізделі отырып оқытуға бағытталған сындарлы оқыту теориясының маңыздылығы, мақсаты, негізгі ойы қарастырылған. Сындарлы сабақтың құрылымы қандай болатыны жан-жақты зерттей отырып жазылған. Сындарлы оқыту теориясын сабаққа кіріктірудің «5Е» деп аталатын оқу моделіне жан-жақты сипаттама берілген.

Аннотация. В статье рассматривается значение, цель, основная мысль теории конструктивного обучения, направленной на обучение в средней школе на основе принципа «образование в течение всей жизни». Дана всесторонняя характеристика учебной модели, называемой «5Е» интеграции теории конструктивного обучения в урок.

Abstract. The article discusses the meaning, purpose, and main idea of the theory of constructive learning aimed at teaching in secondary school based on the principle of “life long learning”. What the structure of a constructive lesson will look like is written with a detailed study. A comprehensive description of the educational model, called “5E” integration of the theory of constructive learning in the lesson, is given.

Тірек сөздер: Өмір бойы білім алу, сындарлы оқыту теориясы, сындарлылық, сындарлы сабақ, «5Е» моделі.

Ключевые слова: Образование на протяжении всей жизни, теория конструктивного обучения, критичность, конструктивный урок, модель «5Е».

Keywords: Life long learning, theory of constructive learning, criticality, constructive lesson, «5E» model.

Қазақстандық орта мектептерде соңғы бес жыл ішінде жаңартылған бағдарлама бойынша білім беруге біртіндеп көшу жүзеге асырылып, толығымен аяқталды. Білім беру мазмұнын жаңартудағы негізгі бағыт - «өмір бойы білім алу» қажеттілігін түсіну, тілалғыштықтан бастамашылдыққа, білімнен құзыреттілікке көшу идеясы болып табылады. [1]

Бүгінгі күні «өмір бойы білім алу» ұғымына жататын көптеген терминдер бар: үздіксіз білім беру; ересектерге білім беру, жаңарып отыратын білім беру т.б. Әр түрлі тұжырымдамаларға қарамастан, «өмір бойы білім алу» тұжырымдамасының мағыналық өзегін бөліп көрсетуге болады.

Өмір бойы білім алу – ұзақтығы адамның өмір сүру ұзақтығына тең болатын оқыту, бұл олардың оқуын, дағдыларын үнемі қалпына келтіруге мүмкіндік береді. [2]

Бүгінгі мектептің ең маңызды міндеті адамның өмірінің қалған уақытында қалатын білімі мен дағдыларының тұрақты жиынтығын қалыптастыру емес, ең алдымен өмір бойы жаңа білім алу қабілеттілігін тәрбиелеу болып табылады. [1]

«Бүкіл өмірге жететін білім алу» қағидасынан «өмір бойы білім алу» қағидатына көшу орта білім беру жүйесінің толықтай өзгеріске ұшырауына ықпал етіп, сындарлы оқыту теориясына бағытталған оқыту мен оқу жүйесін жан-жақты дамыту

жолға қойылды. Сындарлы оқыту – еліміздегі орта білім беру жүйесін дамытуда маңызды болып табылатын теория.

Сындарлылық – бұл педагогикалық философия, оның негізгі идеясында білімді оқушыға дайын күйінде беруге болмайды деген қорытынды жатыр. Оқушы білімінің қалыптасуы және дамуы үшін тек педагогикалық жағдай тудыруға болады. Жалпы айтқанда, сындарлылық мынандай қарапайым шындықты бейнелейді: әр адам қоршаған әлем туралы өмір бойы қалыптасқан өзіндік түсінігі, көзқарасы, наным-сенімі, дүниетанымы тұрғысынан ерекше болып келеді. Сондықтан да сындарлылық оқушының көзқарасы қаншалықты «шикі» болса да, оны бірінші орынға қояды.

Сындарлы оқыту теориясы өз бастауын XX ғасырдың басында Л.С. Выготский, Ж.Пиаже, С. Пайперт, Н. Шаталова, Ф. Бунятова сынды теоретиктердің зерттеулері негізінде алды.

Эрнст фон Глазенфельд өз еңбегінде сындарлы оқыту теориясының алғышарттарын анықтап берді: «Білім бір адамнан басқа бір адамға берілмейді. Адамның білім алуының жалғыз әдісі – оны өзі жасайды немесе өзі үшін қалыптастырады. Мұғалімнің іс-әрекеті оқушының бойында өзі ұсынғысы келетін танымдық құрылым қалыптастыра отырып, оның қоршаған ортасын өзгерту әрекеті ретінде қарастырылуы тиіс».

Сындарлылықтың педагогика әдісі емес екенін ескеру қажет. Шын мәнінде, сындарлылық білім алудың қалай жүретіндігі туралы теория. Сындарлылық теориясы оқушыға білімді іздену, тану, ой – толғау сынды белсенді әрекеттер негізінде өз тәжірибелерін терең түсіне отырып қалыптастыруды ұсынады. Өйткені дайын түрде, қайталау мен механикалық түрде жаттау арқылы алынған білім уақытша ғана есте сақталады. Егер білім санаға дұрыс сіңбесе, онда білім біртіндеп ұмытылып кетеді.

Сындарлы оқыту теориясының мақсаты – оқушының пәнді терең түсіну қабілетін

дамыту, алған білімін сыныптан тыс жерде, кез келген жағдайда тиімді пайдалана білуін қамтамасыз ету. [3]

Бұл теорияның негізгі ойы: білім алу – оқушының алдыңғы алған білімдеріне сүйену арқылы жаңа түсініктер мен идеялар қалыптастыратын белсенді үрдіс. Білім алушы ақпаратты таңдайды, болжамдар ұсынады және танымдық құрылымдарға негізделген шешім қабылдайды. Танымдық құрылымдар (логикалық құрылымдар, ой эксперименттері) тәжірибе жинақтауды қамтамасыз етеді және адамға «қолда бар ақпараттың шеңберінен шығуға» мүмкіндік береді.

Жаңартылған бағдарлама бойынша білім беру сабақтың құрылымына бірқатар өзгерістер алып келді. Еліміздің орта білім беру саласында «Сындарлы сабақ» деген ұғым енгізілді. Сындарлы сабақ арқылы сындарлы оқыту теориясын тәжірибемен байланыстыруға, яғни білім беру үрдісіне енгізуге болады. Аталмыш теорияны сабаққа кіріктірудің тәсілі «5Е» (The 5E Instructional Model) оқу моделі деп аталады. Бұл тәсілге сәйкес сабақтағы жұмысты бес кезеңге жіктеуге болады. Әр кезеңнің өзіндік мақсаты бар. Осы кезеңдер ағылшын тілінде Е әріпінен басталады (1-сурет).

1-сурет. «5Е» (The 5E Instructional Model) оқу моделі [4]

«5Е» моделі бойынша сабақты кезеңдерге сай жоспарлау 2-суретке сай жүргізіледі. 5Е моделі сабақты мақсаты, тапсырмалары, белсенділігіне байланысты кезеңдерге бөле отырып, жоспарлауды жеңілдетеді.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 6 сәуірдегі № 130 бұйрығымен бекітілген

қысқа мерзімді жоспар үлгісінде «Сабақ кезеңдері» деген бөлім бар. Бірақ бұл үлгіде сабақ кезеңдері нақты қандай болу қажеттігі көрсетілмеген. Осы кезеңдерге «5Е» оқу моделі кезеңдерін кіріктіру арқылы сындарлы, әрі бүгінгі күннің талабына сай сабақты құрылымдап шығуға болады (2-сурет).

Сабақ кезеңдері 5Е	Engage – Қызықтыру	Explore – Зерттеу	Explain – Түсіндіру	Elaborate – Кеңейту	Evaluate – Бағалау
Мақсаты	Оқушыларды білім алу үрдісіне тарту, білім алудың мәнін түсіндіру.	Жаңа тәжірибе жинақтау арқылы тақырыпты меңгеру.	Терминдерді айту, қабылданған анықтамаларды түсіндіру.	Бірлескен әрекеттер мен практика арқылы тәжірибе жинақтау.	Кері байланыс беру, бағалау
Сипаттамасы	Алдыңғы білім мен жаңа білімнің арасында байланыс орнатады. Бұл күшті жақтарын анықтау мен білімдегі олқылықтардың орынын толтыруға көмектеседі.	Мұғалім оқушылардың жаңа тақырыпты зерттеуіне, идея алмасуына, алынған ақпаратты жүйелеу мен ұйымдастыруына жағдай жасайды. Қолданылатын материалдар – видео, мақала, тақырыпқа байланысты көрнекі құралдар.	Мұғалім оқыту үрдісіне араласады. Мұғалім оқушыларға алған білімдерін жинақтауға, сауалдарына жауап беруге көмектеседі. Жаңа терминдерді, ережелер мен мәліметті егжей-тегжейлі түсіндіреді.	Тақырыпты терең түсіну және алған білімдерін бекіту үшін барлығын іс-жүзінде қолданып көру керек. Мұғалім жаңа білімдерді бекітуге арналған жағдай жасайды.	Мұғалім мен оқушы бірлесе отырып жасалған жұмысты бағалайды. Бұл кезеңде мұғалім оқушылардың білімді түсінген-түсінбегенін анықтап, кері байланыс ұсынады.

2-сурет. «5Е» моделі бойынша сабақ кезеңдері

Орта мектеп жүйесінде сындарлы оқыту теориясына негіздеп білім беру арқылы болашақта өз траекторияларын

құра алатын, үздіксіз білім алуға және оларды тәжірибеде қолдануға қабілетті азаматтар қалыптасады.

Әдебиеттер тізімі:

1. «Ұстаз – өзгертуші тұлға. Педагогтардың санасын жаңғырту» әдістемелік ұсынымдамалары – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы ҰБА, 2018.-87 б.
2. «Өмір бойы білім алу тұжырымдамасы туралы (үздіксіз білім беру)» Қазақстан Республикасының Президенті Жарлығының жобасы туралы // <https://legalacts.egov.kz/prav/view?id=5483878>
3. Қазақстан Республикасы педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курстарының бағдарламасы. Мұғалімге арналған нұсқаулық. Екінші (негізгі) деңгей. III басылым. – Астана: «НЗМ»ДББҰ пшо, 2012.
4. Konstantin Tsygankov. Учебная Модель STEM и урок по модели E5 <https://ste.education/ru/stem-ntim-nauka-tehnika-inzheneriya-i-matematika/planirovanie-uroka-stem-po-modeli-5e/>

ЖАҢАРТЫЛҒАН БІЛІМ БЕРУ МАЗМҰНЫ ЖАҒДАЙЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

М.Д. Баженова

І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ.
e-mail: bazhenova.meruert@mail.ru

Аңдатпа. Бұл мақалада жаңартылған білім беру мазмұны жағдайында инновациялық технологияларды қолданудың педагогикалық аспектілері – мәселелер талқыланады. Қазіргі кезеңде білім берудің ұлттық моделіне көшу оқыту мен тәрбиелеудің соңғы әдістеріне, инновациялық педагогикалық технологияларға, психологиялық-педагогикалық диагностикаға негізделген.

Аннотация. В статье рассматриваются педагогические аспекты использования инновационных технологий в контексте обновленного содержания образования. На современном этапе переход к национальной модели образования основывается на новейших методиках обучения и воспитания, инновационных педагогических технологиях, психолого-педагогической диагностике.

Abstract. This article discusses – pedagogical aspects of innovative technologies use in the context of the updated content of education. At the present stage, the transition to the national model of education is based on the latest teaching and upbringing methods, innovative pedagogical technologies, psychological and pedagogical diagnostics.

Түйін сөздер: инновациялық технологиялар, білім берудің жаңартылған мазмұны, мұғалім, педагогикалық зерттеулер, инновациялар, зерттеу әдістері.

Ключевые слова: инновационные технологии, обновленное содержание образования, педагог, педагогические исследования, инновация, методы исследования.

Key words: innovative technologies, updated content of education, teacher, pedagogical research, innovation, research methods.

Жаңа инновациялық оқыту технологиясы кәсіптік қызметтің ерекше түрі болып табылады. Инновациялық оқыту технологиясын меңгеру үшін педагогикалық аса зор тәжірибені жұмылдыру қажет. Бұл өз қызметіне шығармашылықпен қарайтын, жеке басының белгілі іскерлік қасиеті бар адамды қажет ететін жұмыс. Шындығында да әрбір педагог жаңа инновациялық технологияны меңгеру барысында өзін-өзі дамытады және өзін-өзі қалыптастырады. ХХІ ғасырда болашақ мамандарды даярлау, олардың кәсіби бейімделуін қалыптастыру мәселелері — кезек күттірмейтін өзекті қоғам талабы.

Әрбір педагогтің инновациялық іс-

әрекетін қалыптастырудың педагогикалық шарттары:

- инновация туралы білімі;
- инновацияны жан-жақты меңгеру;
- инновациялық іс-әрекет диагностикасын меңгеру;
- инновацияны тәжірибеге ендіру жұмыстары;
- инновацияны практикада дұрыс қолдану.

Ғылым мен техниканың жедел дамыған, ақпараттар ағыны толастаған ХХІ ғасырда жан-жақты дамыған шығармашыл жеке тұлғаны қалыптастыру мектептің басты міндеті болып отыр.

Педагогтер білім берудің тұлғалық-

бағыттылық жүйесін қолдауда. Тұлғалық-бағыттылық білім беру дегеніміз – педагог пен оқушының өзара ынтымақтастық, ізгі-лік қарым-қатынасы, оқушының тұлға ретінде дамуы болып табылады [1].

Педагогикалық білім беру жүйесінде мұғалімнің жеке тұлғасын қалыптастырудың теориялық әдіснамалық негіздерін А.М. Арсеньев, В.П. Беспалько, Г.Н. Волков, Г.С. Гершунский, В.И. Загвязинский, К.Х. Закирьянов, А.А. Калюжный, В.В. Краевский [2], Н.В. Кузьмина, Ф.Н. Гоноболин, Н.Д. Никандров, И.Т. Огородников, Ф.Г. Паначин, З.И. Равкин, С.И. Архангельский, В.А. Сластенин [3], К.С. Успанов, Г.Т. Хайруллин, Н.Д. Хмель [4], Ю.Н. Кулюткин, А.Е. Абылқасымова, А.К. Ахметов, Д.М. Джусубалиев, К.А. Дүйсебаев, М.Ж. Қозыбақов, М.А. Құдайқұлов, Б.К. Момынбаев, Қ.С. Мусин, М.Н. Сарыбеков, Ш.Т. Таубаева және т.б. өз зерттеулерінде қарастырды.

Білім берудің тұлғалық-бағыттылық жүйесінде мұғалімнің шығармашылыққа, ізденіске деген іс-әрекеті басымырақ болып, оның оқу-тәрбие үдерісіне жаңалық, жаңа өзгерістер алып келуіне жол ашылады. В.В. Давыдов тұлға ұғымдарының мағынасын жете ашады. Тұлға – бұл индивид, ал барлық индивид – тұлға емес. Сол сияқты тұлға субъект, ал барлық субъект өзін тұлға ретінде жетілдіре алмайды. Сондықтан өзінің біліктілігін жетілдірмейтін, инновациялық іс-әрекетпен шұғылданбайтын мұғалімнің жеке даралық қасиеттері бар және педагогикалық іс-әрекеттің субъектісі бола алады, бірақ тұлғалық қасиеті сөнеді.

Қазіргі кезеңде педагогикалық зерттеулерді жетілдірудің жалпы бағыттары қарастырылды. Ғылымға жаңа педагогикалық парадигманың енуі оқу-тәрбие үдерісін жаңаша құруды, ұйымдастыруды, талдауды қажет етеді. Педагогикалық зерттеулердің жалпы ғылымилық әдістеріне жататындар: анализ, синтез, индукция, дедукция, аксиоматикалық әдіс, қорытындылау, абстрактілеу, бақылау, эксперимент,

модельдеу, гипотеза, экстраполяция, кибернетикалық әдіс, сауалнама алу, интервью жүргізу, тест жүргізу, тренинг өткізу және т.б.

Жаңартылған білім беру мазмұны жағдайында ешбір сабақты инновациялық технологиясыз елестету мүмкін емес деп ойлаймыз. Себебі, инновациялық іс-әрекет – мұғалімнің дәстүрлі іс-әрекетінен ерекше айырмашылығы бар іс-әрекеттің негізгі түрі болып саналады. Инновациялық іс-әрекет жаңашылдықпен сипатталады.

Жаңашылдық – ғылыми идеялардың тууынан оның практикалық қолданысқа енуіне дейінгі барлық кезеңдерді қамтитын үрдіс. Осыған сай педагогикалық ортада өзгерістер орын алады.

Жаңашылдыққа ұмтылған мұғалім инновациялық іс-әрекетке даярлық дәрежесін қалыптастырудағы педагогикалық әдістерді білгені жөн.

Ғалымдар зерттеу әдістерін әртүрлі топтастырады. В.С. Смирнов педагогикалық зерттеу әдістерін: жалпы ғылыми және нақты ғылыми әдістер деп екі топқа бөліп қарастырды [5].

Жалпы ғылыми әдістер – жалпы теориялық (абстракция мен нақтылау, анализ және синтез, индукция және дедукция), социологиялық (анкета жүргізу, интервью алу, рейтинг), әлеуметтік-психологиялық (социометриялық, тест жүргізу, тренинг өткізу), математикалық (ранжирлеу, коррекциялау) болып ажыратылады.

Нақты ғылыми әдістердің өзі теориялық және эмпирикалық әдістерге бөлінеді.

Теориялық әдістерге модельдеу, жобалау, болжам жасау, ойша эксперимент жүргізу, мұғалімнің жеке құжаттарына талдау жүргізу (сабақ жоспары, күнтізбелік жоспар, әдістемелік жұмыстар, әдістемелік, оқу-дидактикалық материалдарға), мұғалімнің кәсіби біліктілік деңгейінің өсуіне диагностикалық талдау жасау жатады.

Ал эмпирикалық әдістер қатарын бақылау, өзін-өзі бақылау, әңгіме, педагогикалық консилиум, өз іс-тәжірибесін тарату, насихаттау; инновациялық іс-

тәжірибені үйрену, зерттеу, талдау, өз практикасына енгізу; педагогикалық эксперимент, ғылыми педагогикалық экспедиция, ғылыми-педагогикалық форум, педагогикалық ринг құрайды.

Ғалым М.М. Мұқаметқали мұғалімдердің инновациялық іс-әрекетіннің даярлығын жетілдірудің 3 дидактикалық шарттарын ажыратады.

а) Талаптар шарттары. Бұл мәліметтер басшылыққа алынып мұғалімдердің инновациялық даярлығын жетілдіруде ұйымдастыратын үдеріс болып табылады. Инновациялық даярлықты жетілдіру кезеңінде мұғалімдер берілген даярлығын жетілдіру үдерісіне жұмылдырылады, оң мотивтерге сипаттама беріледі, инновациялық іс-әрекетке даярлығын жетілдіру қажеттілігінен тұлғалық бағдары қалыптасады.

ә) Инновациялық іс-әрекетке даярлығының қарқындау үдерісі ықпал ететін жағдай шарттары. Оған қазіргі жалпы орта білім беру жүйесінің көкейкесті проблемаларын шешу, оқушылардың пәнаралық білімдер мен іскерліктерін қалыптастыру жатады.

б) Педагогикалық инновациялық іс-әрекетке даярлықты қарқындандыруға байланысты болатын жағдайлардың шарттары. Даярлықтың жағдайлары мұғалімнің ұстанымын анықтайды, психологиялық-педагогикалық жаңалықтарды табуға, оларды оқу-тәрбие үдерісіне енгізуге кәсіби бағытталуын қалыптастырады. Бұл бағытталушы инновациялық іс-әрекеттің педагогикалық мотивтерінің басымдылығында, оқушы тұлғасын өзгертуге, практиканың нақты мәліметтерін жаңаша шешуге мұғалімді бағдарлаудан білінеді [6].

Ғалым Қ.М. Нағымжанова кәсіби инновациялық іс-әрекетті қалыптастыру кезеңдерін 3 кезеңге бөліп қарастырады.

Бірінші кезең – жаңалықтың қажеттілігін анықтау: жаңалықты қажет етуді мойындау, жаңалыққа деген қызығушылықты көрсету, жаңалықтар бойынша ақпарат жинау.

Екінші кезең – жаңалықты таңдау, жаңалықты қолданысқа енгізуге шешім қабылдау, жаңалықты құру, оны алдын-ала бағалау, оған баламаны іздеу.

Үшінші кезең – жаңалықты қолдану: іске асыру кезеңдерін зерттеп дайындау, жаңалықты іске асыру, жаңалықтың нәтижесін талдау.

Ғалым Қ.М. Нағымжанова мұғалімнің инновациялық іс-әрекетін қалыптастырудың педагогикалық шарттарын төмендегідей ретте анықтайды:

- а) инновациялық іс-әрекет жайлы білімі;
- ә) инновациялық іс-әрекетті тудырушы факторлар;
- б) инновациялық іс-әрекетті қалыптастыру принциптері;
- в) инновациялық іс-әрекетті қалыптастыру әдістері;
- г) инновациялық іс-әрекетті қалыптастыруды оқытуды және білім беруді ұйымдастыру формалары;
- ғ) жаңалықтың өмір сүру сатыларын меңгеру;
- д) инновациялық іс-әрекет диагностикасын меңгеруі.

Осы аталған педагогикалық шарттарға сәйкес мұғалімнің инновациялық іс-әрекетіне қажетті қасиеттерді ашып көрсетеміз:

- өзінің жеке қасиеттеріне сүйене отырып, басқалардың инновациялық тәжірибесін өзгерту, жетілдіру, қабылдау қабілеті;

- жаңа ғылыми идеялар мен басқалардың тәжірибесінен хабардар бола отырып, өз жұмысының нәтижесін ұғына алу;

- жаңа ғылыми зерттеулер, олардың әдістемелік тұрғыда жүзеге асуын үздіксіз тәжірибеге енгізе алу;

- педагогикалық инновация ретінде жаңа әдістер мен тәсілдерді өз бетінше жасау.

Сондай-ақ, Қ.М. Нағымжанова инновациялық іс-әрекетті инновациялық үдерістің белгілі кезеңдеріне байланысты қарастырады. Бірінші кезеңде мұғалім жаңалықтың қажеттілігін дәлелдеу арқылы, жаңалық туралы ақпарат жинайды, әртүрлі

жаңалықтардың ішінен қажетті жаңалықты таңдап алып, оны қолдану туралы шешім қабылдайды. Мұғалім инновациялық іс-әрекеттің екінші кезеңіне көшеді. Мұнда мұғалім зерттеу арқылы таңдап алған жаңалықты енгізу жоспарын құрып, оны іс жүзінде қолданады. Жаңалықты қолдану барысында мұғалім енгізуге кедергі жасап отырған факторларды ескере отырып, өз іс-әрекетіне қажетті өзгерістер енгізеді. Алғашқы кезеңде мұғалім өз іс-әрекетіне талдау жасау арқылы міндетті түрде оны бағалап және қажетті өзгерістер енгізіп отырады. Жаңалықты енгізу уақыты аяқталғаннан кейін инновациялық іс-әрекет үшінші кезеңіне көшеді.

Бұл кезеңде мұғалім жаңа тұрғыда ұйымдастырылған оқу-тәрбие жұмысына талдау жасайды, оның оқу-тәрбие жұмысының нәтижесін көтеруге арналған ықпалын анықтайды, жаңалықтың оқу-тәрбие үдерісіне нәтижелі енгізу шарттарын белгілеп оны таратуды ұсынады.

Инновациялық іс-әрекеттің жоғарыда көрсетілген үш кезеңіне сәйкес ғалым Қ.М.Нағымжанова мұғалімінің бойында болуға тиіс сапалардың қалыптасуының репродуктивті, эвристикалық, шығармашылық деңгейлер көрсеткіштерін анықтаған.

Репродуктивті деңгей – іс-әрекетті, білімді белгіленген межеге дейін қабылдай алу деңгейі, педагогикалық жаңалықтарға тұрақты көзқарас, педагогикалық іс-әрекетіне қанағаттанушылық танытады. Өндіруші іс-әрекет көлемінде ғана, бірақ стандартты жағдайда жаңа шешім іздеуге талпынады. Оқыту мен тәрбие беруде балама технологиялардың қажеттілігін түсінеді. Мұғалім қабілеті дайын әдістемелік ұсыныстарды аздаған өзгерістер енгізу арқылы өз жұмысында пайдаланумен сипатталады. Мұғалім өзін-өзі кәсіби жетілдіру қажеттілігін түсінеді.

Эвристикалық деңгей – инновациялық іс-әрекет жаңалықты жалпы түрде мақсаткерлікпен, тұрақты, саналы енгізуімен сипатталады. Мұғалім педагогикалық міндеттерді шешудің жаңа тәсілдерін

іздістірумен, ойлап табумен айналысады. Мұғалім іс-әрекетінде инновацияны енгізуді қамтамасыз етуде рефлексия, эмпатия басты орын алады.

Шығармашылық деңгей – жаңаны ойлап табуға бағытталған қабілеттер деңгейі, инновациялық іс-әрекет жоғары сатылы нәтижелігімен сипатталады. Мұғалімнің инновациялық іс-әрекетінде шығармашылық белсенділік, педагогикалық интуиция, білім беруде авторлық көзқарастар пайда болады. Мұғалімде ғылыми және педагогикалық қажеттілік пен қызығушылық үйлесімділік табады.

Білім беру парадигмасының өзгеруіне сәйкес, соңғы кезеңде педагог кадрларды даярлаудың тұлғалық-бағыттылық позициясы қарастырылуда: педагогикалық білім беру, бірінші кезекте, болашақ педагог-тәрбиешінің жеке тұлғасын дамытуға бағытталуы қажет; білім беру оқушыға білім, білік, дағды берумен ғана шектелмей, оның білімді өзі іздеп меңгеретіндей бағытта құрылуы қажет.

Мұғалімнің инновациялық іс-әрекетке даярлығын қалыптастыру мұғалімнің педагогикалық іс-әрекет барысында жаңашылдық бағытын зерттеумен тығыз байланысты. Педагогикалық жаңашылдық ғылыми білімді алға жылжытып, практиканың өзгерісін, дамуын, жетілуін тікелей қамтамасыз етеді. Ғылыми білім педагогикалық жаңашылдықтың инновациялық әлеуеті ретінде қарастырылады.

XXI ғасырда қоғамның мұғалімнің шығармашылық әлеуетін арттыруға сұранысы заңды өсіп отыр: мұғалімді педагогикалық іс-әрекеттің субъектісі ретінде қалыптастыру үшін оның ғылыми негіздерін меңгеруге, өз бетінше ізденісін, шығармашылығын арттыруға толық жағдай жасауға тиіс.

Білім берудің жаңа парадигмасы жаңа ғасырдың жаңа мұғалімін қалыптастыруды қажет етіп отыр, сол себепті қазіргі кезеңде мұғалімнің инновациялық даярлығын қалыптастыру көкейкесті мәселе болып табылады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Таубаева Ш., Құдайбергенова К. Педагогикалық инноватиканың ғылым ретінде қалыптасуы // Қазақстан жоғары мектебі. -1996. -№5. - Б. 95-101.
2. Краевский В.В. Проблемы научного обоснования обучения (Методический анализ). - М.: Педагогика, 1977. - 264 с.
3. Сластенин В.А.Идея комплексного подхода к воспитанию и подготовке учителя / Формирование личности учителя в системе высшего образования. - М.: Изд-во МГПИ, 1979. -145с.
4. Хмель Н.Д. Теория и технология реализации целостного педагогического процесса. Учебное пособие. - Алматы: АГУ им. Абая, 2002. -90 с.
5. Смирнов В.И. Общая педагогика: Учебное пособие. Изд. второе, перераб; испр. и доп. - М.: Логос, 2003. -304 с.
6. Мұқаметқали М.М. Жалпы орта білім беретін мектептердің гуманитарлық пәндер мұғалімдерінің инновациялық іс-әрекетке даярлығын жетілдіру: пед. ғыл. канд. ... дисс. - Өскемен, 2005. - 184 б.

САПАЛЫ БІЛІМ АЛУҒА, ҚОЛЖЕТІМДІЛІКТІ ҚАМТАМАС ЕТЕТІН ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ

Г.Б. Байшимирова¹, Р.А. Кылышбаева²

«Шоқан Уәлиханов атындағы Жекеменшік мектеп» қ, Алматы¹
№17 Иван Трубицын атындағы жалпы білім беретін мектеп-гимназиясы,
Жамбыл облысы, Меркі ауданы²
aleke2009@mail.ru, rashana87024459@mail.ru

Аңдатпа. Мақалада мұғалімдердің тәжірибесіне жаңа тәсілдерді еңгізу арқылы мектепте инклюзивті дамыту орта құру жолдары қарастырылады. Мектептің даму жоспарында 6 басымдық бойынша іс-шаралар жоспарланып, мектептің мәдениетін жақсартуға, қажеттіліктері ерекше оқушылардың оқу мотивациясын, білім сапасын көтеруі қаралады.

Аннотация. В статье рассматриваются пути создания инклюзивной развивающей среды через внедрение в практику учителей новых подходов обучения. Рассмотрено повышение качества знаний, мотивации учащихся с особыми возможностями, улучшение культуры школы через реализацию мероприятий по 6 приоритетам плана развития школы.

Abstract. The article discusses ways of creating an inclusive developmental environment through the bringing new teaching approaches into practice. Improving of knowledge quality, the motivation of learners with special abilities, and improving the school culture through the implementation of activities according to six priorities of the school development plan are considered.

Түйін сөздер: инклюзивті білім, білім сапасы, басым даму жоспары.

Ключевые слова: инклюзивное образование, качество знаний, приоритетный план развития.

Key words: inclusive education, knowledge quality, priority, development plan.

Қазіргі таңда барлық әлем жұртшылығының назарын аударып отырған мәселе балалардың жеке сұраныстары мен ерекшеліктеріне ортаның, отбасының қатысуымен білім беру үрдісіне толық қосуды қарастыратын инклюзивті білім беру. Инклюзивті білім беру баршаның сапалы білімге қол жетімділігін қамтамасыз етуге бағытталған білім беру жүйесін тарату процестерінің бірі болып табылады. Ол балалардың дене, психикалық, зияткерлік, мәдени-этникалық, тілдік және басқа да ерекшеліктеріне қарамастан, сапалы білім беру ортасына айрықша білім алу қажеттіліктері бар балаларды қосуды, барлық кедергілерді жоюды, олардың

сапалы білім алуы үшін және олардың әлеуметтік бейімделуін, социумге кірі-гуін көздейді. Әлемдік тәжірибеде инклюзивті білім беру ерекше оқытуды қажет ететін адамдарды оқыту мен тәрбиелеуде жеке тәсіл арқылы іске асырылуда. Ерекше оқытуды қажет ететін балаларға мыналар жатады:

- мүмкіндіктері шектеулі балалар;
- мигранттардың, оралмандардың, босқындардың, саны аз ұлттар отбасыларынан шыққан балалар;
- қоғамда әлеуметтік бейімделуде қиындықтары бар балалар (жетім балалар, виктимді балалар, девиантты мінез-құлықты балалар, әлеуметтік-экономикалық және

әлеуметтік-психологиялық мәртебесі төмен отбасынан шыққан балалар). Кең мағынадағы инклюзивті білім беру – кедергілерді жоюға және оқыту процесіне ерекше оқытуды қажет ететін барлық адамдарды қосу мен сапалы білімге тең қол жетімділікті қамтамасыз ету мақсатында оларды әлеуметтік бейімдеуге бағытталған білім беру процесі. [1] Біз өз тәжірибемізде инклюзивті білім беруді осы мағынасында қолданып, мектеп-гимназиясы шеңберінде барлық оқушыларға тең, қолжетімді, сапалы білім беруді көздедік.

Мектептің әдістемелік қызметі - бұл негізделген шаралар кешенін мұғалімнің шығармашылық әлеуетін толыққанды дамытуға және сапа мен тиімділікті арттыруға бағытталған ғылым мен тәжірибенің жетістіктері білім беру үдерісінің, және оқушылардың даму деңгейінің өсуіне байланысты.

Инклюзивті білім берудің әдістері мен технологияларын зерттеуге көп көңіл бөлінеді. Даму деңгейі әр-түрлі оқушылармен жұмыс істейтін мұғалімдерді қолдау үшін әдістемелік қызмет бірқатар міндеттерге ие:

- оқу үрдісін қолдау мақсатында мұғалімдерге әдістемелік көмек көрсету;
- мұғалімдерді жаңа әдістемелік әдебиеттермен, бағдарламалармен, әдістермен және технологиялармен таныстыру, жаңа білімдерді, дағдыларды өздігінен және ұйымдастырылған оқыту жағдайында, педагогикалық ғылым мен практиканың озық жетістіктері негізінде кәсіби позицияны қалыптастыру;
- кәсіби өсу үшін жағдай жасау (жаңашылдықтарға дайындық, белсенділік пен авторлықтың жеке стилі, синтез және өз педагогикалық тәжірибелерін шығармашылық тұрғыда көрсете білу).
- инклюзивтік білім беру бағдарламасын әзірлеуге және енгізуге көңіл бөлу.

Мектеп проблемасын шешу үшін біріншіден мектептің даму жоспары құрылып, оның ішінде 6 басымдықтың жүзеге асуына көңіл бөлінді. Жоспарды

жүзеге асырудағы басты міндет мұғалімдерді, ата-аналарды және оқушыларды тығыз ынтымақтастыққа тарту болып табылады. Қандай жұмыс болмасын мектептегі үш бірлік ынтымақтаса жұмыс жасағанда ғана жетістікке жетуі мүмкін. Сондықтан мұғалімнің, оқушының, ата-ананың барлық басымдықтарды жетістік критерийлерін анықтап алу қажет.

1-басымдық, ол «Мектеп мәдениетін дамытуда» үш түйінді элементке көңіл бөлуіміз керек. Олар: жұмысқа жұмылдырылған мұғалімдер, қызығушылық танытқан оқушылар, тығыз байланысқан қоғамдастықтар. Егер осы үш түйінді элементке, оқыту үдерісіне, жеткіліксіз назар аударсақ, оқушылардың академиялық нәтижелерінде елеулі жетістіктерге жету қиын болмақ.

2-басымдық «Мұғалімдер арасында коллаборативті орта құру», оқушыға сапалы білім беру үшін мұғалімнің өзі сапалы білімді болуы керек, ол үшін үздіксіз білім алуларына жағдай жасалу керек. Оқу мен оқытудың инновациялық ортасын құрудың негізгі жағдайы, ол мұғалімдердің кәсіби даму барысында бір-бірімен тиімді қарым-қатынастар болып табылады. Мектеп тәжірибесіне енгізілген өзгерістің тұрақты болуын қамтамасыз ету үшін белсенді жұмыс істейтін қоғамдастық құру, оның мониторингісін жүргізу және қолдау көрсету туралы толық жоспар бүгінгі заманауи қоғамның тіршілігінде желінің маңызы күннен күнге артып отыр.

3-басымдық «Мұғалімдердің іс-тәжірибесіне сындарлы оқыту теориясына негізделген тәсілдерін енгізу» мақсатын көздейді. «Мұғалім көп әдісті білуге тырысуы керек. Оны өзіне сүйеніш, қолғабыс нәрсе есебінде қолдануы керек», -деп Ахмет Байтұрсынов айтқандай, қазіргі заман талабына сай білім беру мәселесі сол қоғам мүддесіне сай болуы керек. Сындарлы оқыту – бұл оқушы өзінің тәжірибесі мен осыған дейін білетін білімі негізінде жаңа білімге қол жеткізетін шығармашылық, әрекеттік-операционалдық оқыту. Ұстаздарымыздың

сабақтарында дәстүрлі оқытудың негізгі құрамдас бөліктерінің бірі болып табылатын: «білім», «дағды», шеберлік» ұғымдары ақырын ғана Блум таксономиясы бойынша «түсіну», «білу», «қолдану», «жинақтау», «бағалау» сияқты ұғымдарға ауысты. Бұл заман талабы алға тартып отырған функционалдық сауаттылықты қалыптастыруға әкеледі. Функционалдық сауаттылықты қалыптастыруды жүзеге асырудың негізгі кілті – сындарлы оқыту. Сындарлы оқытуда соңғы жетістікке жетуге дейін оқушы мұғалім ұсынған әртүрлі стратегиялар арқылы бірнеше әрекеттер негізінде біртіндеп құрастыра отырып, білімнің тұтас бейнесін жасайды.

4-басымдық «Мұғалімдердің өз жұмыстарында белгілі бір проблема аясында оқыту мен оқу үдерісін жақсарту мақсатында Іс-әрекетті зерттеуді іс-тәжірибелеріне еңгізу».

Іс-әрекетті зерттеу және Сабақты зерттеуді жүргізу мұғалімдерге оқу процесінің сапасын жақсарту және сыныптағы оқушылардың, соның ішінде инклюзивті оқитын оқушылардың, мотивациясын арттыру үшін жұмыс істеудің ең дұрыс әдістерін ұжымдық түрде анықтауға мүмкіндік береді. Сабақ барысында заманауи әдістерді қолданатын мұғалімдер оқушыларға оқу процесінің белсенді қатысушылары болуға, оларды өз пікірлері мен ойларын еркін білдіруге, көшбасшылық дағдыларды дамытуға үйретеді.

5-басымдық «Мұғалімдерде оқу үшін бағалау дағдыларын қалыптастыруды» көздейді. Қалыптастырушы бағалау мұғалімге әрбір оқушымен жеке және жүйелі деңгейде жұмыс істеуге мүмкіндік береді, ерте кезеңде оқушылардың материалды қалай меңгергенін анықтап, оқу үрдісін дұрыс ұйымдастыруға көмектеседі. Қалыптастырушы бағалау шеңберінде мұғалімдерге оқушылардың жетістіктерін бақылаудың әртүрлі тәсілдері ұсынылады. Формативтік бағалаудың формалары мен әдістерін қолдану мұғалімнің жұмысын

бағалаудың жаңа жүйесінде ең маңызды критерийлердің бірі болып табылады. Бұл бағалаудың нәтижелері оқу мен оқытуды жетілдіру бойынша ұсыныстар жасау үшін қолданылады. Қалыптастырушы бағалау, бағалаудың басқа әдістерінен басқа, оқушының материалды тереңірек түсінуіне көмектеседі, сонымен қатар бұл материалдың өмірде қалай талданып, қолданылғаны туралы ойлануға шақырады.

6 басымдық – сынып жетекшілерінің тәжірибесіне өзгерістер енгізу болып белгіленді. Сынып жетекшілерінің тәжірибесіне өзгерістер енгізу, балаларды тәрбиелеуде мен ата-аналармен жұмыс жасаудың жаңа тәсілдерін қолдану ата-аналарды пассивті байқаушылардан білім беру процесіне белсенді қатысушыларды беруге көмектеседі.

«Өзін-өзі және өзара бағалау тәсілдері», «Оқушылардың сын тұрғысынан ойлауды дамыту жолдары», «Сабаққа SMART мақсатты қалай қоямыз?», «Оқушылардың жетістіктерін бағалауға критерийлерін қалай жасау керек?», «Қалыптастырушы бағалау оқушылардың өзін-өзі реттеуге қалай әсер етеді?», «Сабақта инклюзивті, дамытушы орта құру» тақырыптарында коучингтер жүргізілді. Ата-аналармен бірге «XXI ғасырдағы оқушылардың тәрбиелеудегі отбасылық және мектептің қарым-қатынасы» тақырыбында коучинг өткізілу керек. «Өзін-өзі реттейтін оқытуды ұйымдастыру жолдары», «Оқыту мен оқытудағы жаңа тәсілдерді қолдану». Білім беру сапасын көтеру үшін мектептің дамыту жоспарын іске асыру шеңберінде өткізілген оқу мен оқыту тәжірибесіне өзгерістер енгізуді қорытындылай келе, бұл жоспар толықтай орындалды деп айтуға болады.

Мектеп дамуының жоспарында көрсетілген басымдықтарға сәйкес келесі көрсеткіштерге қол жеткізеді:

мектеп мәдениетін дамыту - мектеп мұғалімдерінің 81%-ы тәжірибе, проблема, пікір бөлісуге еркін болды; өзгелердің пікірлерін құрметтеуге үйреніп, өздерінің проблемалары туралы ашық сөйледі;

басқа адамдардың пікірін тыңдайды және қабылдайды;

даму мүмкіндерінде ерекше қажеттіліктері бар балаларға баса назар аударылады.

мұғалімдердің іс-тәжірибесіне сын-дарлы оқыту теориясына негізделген тәсілдерін енгізу – жаңартылған мазмұны бойынша оқитын сыныптарда жұмыс істейтін мұғалімдердің 100%-ы жиі жаңа әдіс-тәсілдерді, АКТ-ны пайдаланады, жұмыстарын талдай алады, мектепте бөлінген көшбасшылық принциптерін іске асырады, өз әріптестерімен проблемаларын және жетістіктерін бөліседі.

Мұғалімдердің өз жұмыстарында белгілі бір проблема аясында оқыту мен оқу үдерісін жақсарту мақсатында Іс-әрекетті зерттеуді іс-тәжірибелеріне еңгізіледі;

Алынған нәтижелер мектептің тәжірибесіне өзгерістер енгізу бойынша одан әрі жұмысында көрініс табады және болашақта мектеп мәдениетін дамыту үшін жұмысын жалғастырамыз. Біз бұл жұмысқа мектеп қызметкерлерінің 100%, 80% оқушылар мен 60% ата-аналардың қатысуын жоспарлап отырмыз.

Біз мұғалімдер арасында ғана емес, оқушылар мен ата-аналар арасында коллаборативті ортаны қалыптастыруымыз қажет. Жаңа идеяларды тарату, инновациялық жобаларды іске асыру мақсатында кәсіби қауымдастықтардың қызметін дамыту керек. Мектеп жұмысын ұйымдастыруға және өткізуге оқушылардың ата-аналарын тартамыз. Ата-аналармен және оқушылармен бірлескен іс-шаралар

ұйымдастыру, бірлескен жұмыс ортасын қалыптастыру көзделіп отыр.

Мұғалімдердің тәжірибесіне жаңа тәсілдерді енгізу, оқыту процесін жетілдіру үшін мұғалімдердің зерттеу мәдениетін дамыту, оқу үрдісінің тиімділігін арттыру мақсатында оқушылардың өзін-өзі реттеуін дамыту бойынша жұмысты жалғастыру қажет. Мастер-класс өткізу, коучинг, тренинг, тәлімгерлік, озық педагогикалық тәжірибе мен инновациялық оқыту әдістерін жинақтау жоспарлануда.

Оқу үшін бағалау дағдыларын қалыптастыру, формативті бағалаудың тиімді әдістерін және тәсілдерін енгізуді және тиімді кері байланыс жүргізуді жалғастырамыз.

Қорытындылай келе, мұғалімдердің тәжірибесіне жаңа тәсілдерді енгізу арқылы мектепте инклюзивті дамыту орта құру болатынын анықтадық. Білім беру процесінде әр оқушының қажеттілігі ескеріліп, оның даму траекториясы анықталып, өзін-өзі реттеуге, мотивациясын, білімін жоғарлатуға мүмкіндік туды. Бала – ата-ана – педагог, отбасы және білім беретін ұйымдар арасындағы сабақтастықтың ойдағыдай жүзеге асуы тұлғаның әлеуметтік бейімделуінің алғы шарттарының бірі болмақ. Біз, балалар үшін бала өз әрекетінің қатысы мен керектігін сезінетіндей жағдай жасауымыз керек. Мемлекетіміздің әрбір азаматы – ұлттық құндылықтарымыз, әр баласы - еліміздің ертеңі екенін ескерсек, әрбір баланың сапалы білім алып, азамат болып қалыптасуына жағдай жасау біздің міндетіміз.

Әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беруді дамытудың тұжырымдамалық тәсілдері. – Астана: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2015. – 13 б.
2. «Қазақстан Республикасының білім беруді дамытудың 2011-2020 жылға арналған Мемлекеттік бағдарламасы» Астана, 2010 ж.
3. Алёхина, С.В. Готовность педагогов как основной фактор успешности инклюзивного процесса в образовании. //С. В. Алёхина, М.Н. Алексеева, Е.Л. Агафонова. Психологическая наука и образование. -2011.-1.С.83–92.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО МАСТЕРСТВА УЧИТЕЛЯ В РАМКАХ НЕПРЕРЫВНОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Л.А. Косатова

КГУ «Средняя школа №4», г. Петропавловск, Северо-Казахстанская область
e-mail – Kosatova.lyubov@mail.ru

Аңдатпа. Мақаланда мұғалім шеберлігінің өзгеруінің жолдары мен әдістемелік жұмысының құрылымын қарастыру, тәлімгерлік жұмысының ұйымдастырылуы.

Аннотация. В статье описаны пути совершенствования педагогического мастерства педагога, формы организации методической работы в школе, способствующие повышению профессионального мастерства учителя, представлена работа по наставничеству в рамках непрерывного педагогического образования.

Abstract. The article describes ways to improve the teacher's pedagogical skills, forms of organization of methodical work in the school, which contribute to the professional skills of the teacher, presented the work of mentoring within the framework of continuous pedagogical education.

Кілт сөздер: педагогикалық шеберлік, заманауи іс-әрекет, кәсібидеңгейінен өсуі.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, инновационная деятельность, профессиональное совершенствование.

Keywords: pedagogical skills, innovation, professional improvement.

В современном обществе выросла потребность в учителе, способном модернизировать содержание своей деятельности посредством критического, творческого её осмысления и применения достижений науки и передового педагогического опыта. Целенаправленная, правильно организованная методическая работа педагога играет в становлении и формировании профессионала важную роль. Рост профессионального мастерства и педагогической культуры учителя идет более интенсивно, если личность занимает позицию активного субъекта деятельности, если практический индивидуальный опыт осмысливается и соединяется с социальным и профессиональным опытом, если в педагогическом коллективе поддерживается и поощряется творческий профессиональный поиск. Возникает закономерный вопрос: с чего же начать педагогу? Как построить «свой маршрут», чтобы добиться желаемого результата?

Одной из форм профессионального развития педагога служит индивидуальный образовательный маршрут. Индивидуальный образовательный маршрут – это личный, отличающийся характерными признаками путь следования, который представляет собой целенаправленно проектируемую дифференцированную образовательную программу, обеспечивающую педагогу разработку и реализацию личной программы профессионального развития при осуществлении методического сопровождения. В индивидуальном образовательном маршруте отражаются основные направления деятельности: повышение квалификации в системе непрерывного профессионального образования; деятельность педагога в педагогическом коллективе; участие педагога в методической работе; самообразование педагога; описание опыта. Для систематизации работы желательно вести дневник, в котором фиксируют

собственные результаты и достижения на протяжении учебного года. В дневнике индивидуального образовательного маршрута педагогу необходимо отразить основные разделы (диагностическо-аналитическое, информационное, организационно-методическое, учебно-методическое, психолого-педагогическое, консультационное сопровождение) и направления деятельности (наименование мероприятия, цель, уровень проведения, планируемые сроки, ответственный, отметка о выполнении).

Одним из главных условий совершенствования профессионального мастерства учителя является повышение его квалификации. Это не только базовые и тематические курсы, но семинары, вебинары, которые можно пройти в режиме онлайн самостоятельно. Проблемные семинары и практикумы, научно-педагогические конференции ориентированы на обеспечение единства теоретической и практической подготовки учителя. Задача методической службы заключается в обеспечении доступа педагогов к этим курсам и оказании консультативной и информационной поддержки при выборе направления повышения квалификации. Огромное влияние на совершенствование педагогического мастерства оказывает методическая работа в школе. На заседаниях МО обсуждаются вопросы совершенствования структуры и содержания рабочих программ, методики проведения учебных занятий, повышения эффективности и качества образования. В практику работы МО входит сочетание теоретических вопросов и практической их отработки во время проведения открытых уроков. Открытые уроки или мероприятия позволяют учителю, коллегам увидеть структуру урока, сделать полный анализ и дать системную оценку. Уроки своих коллег целесообразно изучать, так как основными факторами на любом уроке являются личность учителя, особенности детей конкретного класса, что неповторимо.

Всегда нужно помнить мудрое и научно подтвержденное мнение К.Д. Ушинского: «Передается мысль, выведенная из опыта...». Актуальной и востребованной формой повышения профессионального мастерства педагогов является мастер-класс. Мастер-класс обеспечивает активное формирование компетенций, способствует выработке положительного отношения к педагогической деятельности, инициативы, предполагает стимулирование ориентации на творчество в решении педагогических задач, позволяет проявить и оценить эрудицию учителя, его артистизм, импровизационные возможности, исполнительское мастерство.

Особую роль в процессе профессионального самосовершенствования педагога играет инновационная деятельность. Инновационная деятельность – это целенаправленная педагогическая деятельность, основанная на осмыслении собственного педагогического опыта при помощи сравнения и изучения образовательного процесса с целью достижения более высоких результатов. Это творческий процесс по планированию и реализации педагогических новшеств, направленных на повышение качества образования. Главная цель инновационной деятельности: развитие педагога как творческой личности, переключение его с репродуктивного типа деятельности на самостоятельный поиск методических решений. Для достижения цели педагог должен обладать теоретическими (современные психолого-педагогические концепции), методологическими (общие принципы изучения педагогических явлений) и технологическими (знание традиционных и инновационных образовательных технологий) знаниями. Чтобы оставаться профессионалом требуется непрерывный процесс самообразования. Выбор учителем методической темы по самообразованию определяется потребностью учителя в повышении своей научно-теоретической подготовки,

в совершенствовании практических умений и навыков, необходимых в педагогической деятельности, дальнейшем изучении вопросов дидактики, психологии, теории воспитания, в овладении анализом и синтезом научно-практической деятельности.

Самостоятельная работа по самообразованию позволяет педагогу пополнять и конкретизировать свои знания, осуществлять глубокий и детальный анализ возникающих в работе ситуаций. Специалист, владеющий навыками самостоятельной работы, имеет возможность подготовиться и перейти к целенаправленной научно-практической, исследовательской деятельности, что свидетельствует о более высоком профессиональном, образовательном уровне, а это, в свою очередь, влияет на качество образовательного процесса и результативность педагогической деятельности, результаты педагогов освещаются в выступлениях перед коллегами на педагогических советах, на заседаниях методических объединений, районных ресурсных центров, на семинарах, научно-практических конференциях, в рамках предметных недель и декад. Участие педагогов в профессиональных и творческих конкурсах позволяют раскрыть актуальность проблемы профессиональной деятельности, показать новизну, оригинальность и практико ориентированность педагогического опыта, его системность и эффективность.

Показателем творческой деятельности учителя является аттестация педагогических работников. Проведение аттестации необходимо для каждого учителя, так как помогает стимулировать профессиональное и личностное развитие педагогических работников, помогает содействовать повышению их вклада в достижении результатов работы. В рамках межаттестационного периода каждый аттестуемый учитель дает серию открытых уроков, внеклассных мероприятий, демонстрирует свой профессионализм,

представляет свой методический продукт.

Целесообразно вести «Банк данных достижений учителя в межаттестационный период». По накопленному материалу учитель видит свои наработки и пробелы, что стимулирует его к дальнейшей работе.

Одной из форм представления результатов педагогической деятельности являются методические разработки. Они публикуются в предметных журналах и отдельными брошюрами. Конечно, самым эффективным способом показать результаты учительского творчества является размещение материалов в сети Интернет. Это позволяет учителю накапливать свои работы в виртуальной учительской библиотеке, где коллеги могут посмотреть работу педагога, воспользоваться, дополнить, оставить отзыв и обсудить. Совершенствовать своё профессиональное мастерство можно только тогда, когда будет создана благоприятная профессиональная развивающая среда учителя. Составляющие части среды: сотрудничество – методические объединения, творческие группы; роли учителя - организатор, координатор, эксперт, аналитик, слушатель; профессиональная деятельность – урочная и внеурочная; поле достижений – поле возможностей, открытые уроки, участие в конкурсах, систематизация учителем всех достижений; обучение – научно-практические семинары, курсы, дистанционные курсы. Важным способом управления процессом совершенствования педагогического мастерства учителя является рефлексия. Педагогическая рефлексия выражает умение учителя дать объективную оценку своей профессиональной деятельности, увидеть успехи и неудачи, наметить пути своего профессионального роста.

Последние годы над образованием нависла серьёзная угроза невосполнимости педагогических кадров, а также отсутствие преемственности между поколениями учителей. Преподавание – это сложный и многогранный труд и чрезвычайно важно поддержать молодого педагога уже с

первого рабочего дня. Учителя-стажёры должны помочь и передать свои опыт и знания молодым специалистам.

Цель наставничества – оказание методической, консультативной и психологической помощи начинающему педагогу. На качество образовательной работы влияет уровень организации педагогического процесса. Поэтому для учителя важно уметь организовать себя, развивать уверенность в себе, независимость, самостоятельность в действиях и суждениях. Необходимо расширять арсенал навыков и умений, осваивать современные технологии обучения и стили профессиональной деятельности. Главное – быть открытым

для педагогических инноваций. Принципы взаимодействия наставника и молодого специалиста основываются на уважении, доверии, вдохновении и взаимопонимании.

Очень важно, чтобы все педагоги были вовлечены в творческую деятельность, которая основана на совершенствовании профессионального мастерства. Поэтому любому учреждению образования необходимо создавать благоприятные условия для развития и накопления педагогического опыта учителя с целью формирования высокого профессионального мышления, организационной культуры, устойчивой потребности в самосовершенствовании.

Список литературы:

1. Ястребова Г.А., Цветкова Г.В. Индивидуальный образовательный маршрут педагога как инструмент овладения новыми профессиональными компетенциями в условиях внедрения профессионального стандарта педагога // Научно-методический электронный журнал «Концепт» [Электронный ресурс] – <https://e-koncept.ru/2014/55249.htm>.

ПЕДАГОГТИҢ КӘСІБИ ДАМУЫНДАҒЫ ҮЗДІКСІЗ БІЛІМ БЕРУДІҢ РӨЛІ

В. Расол, Е. Расол

«Павлодар қаласының №40 жалпы орта білім беру мектебі» КММ, Павлодар қаласы,
venera.97.97@mail.ru

Аңдатпа. Бұл мақалада жаһандану заманындағы, жоғары бәсекелестік ұстаздардың кәсіби даму барысында үздіксіз білім берудің рөлі анықталады. Сонымен қатар, қазіргі заманғы педагогты кәсіптік даярлау бағдарламасының мазмұны, инновациялық қызметтің құзыреттері негізделеді. Мұғалімнің кәсіби және жеке дамуына назар аударуының басты себебі айқындалады, «үздіксіз білім беру», «кәсіби жетілу» ұғымдары нақтыланған. Өзгеріп жатқан қоғам педагогикалық білімнің алдына қойылған жаңа міндеттер мен мақсаттары негізделеді. Сонымен қатар, кәсіби білімнің үздіксіздігі ұғымының компоненттері нақтылады.

Аннотация. В данной статье определяется роль непрерывного образования в процессе профессионального развития педагогов в эпоху глобализации, высокой конкуренции, обосновывается содержание программы профессиональной подготовки современного педагога, компетенции инновационной деятельности. Определяется актуальность профессионального роста учителя. Уточняются понятия «непрерывное образование», «профессиональная зрелость». Конкретизированы компоненты понятия непрерывности профессионального образования.

Abstract. This article defines the role of continuing education in the process of professional development of highly competitive teachers in the era of globalization. At the same time the author considers the content of a modern teacher professional training program, the competencies of innovation activities. The changing society sets new tasks and goals to pedagogical community. The research deals with the concept of continuing education and its components, as well as professional maturity which is one of the reasons to professional development.

Кілт сөздер: : үздіксіз білім беру, мұғалімнің кәсіби дамуы, құзыреттілік, инновациялық технологиялар, мұғалімнің кәсібилігі, принциптер, рефлексивті оқыту.

Ключевые слова: непрерывное образование, профессиональное развитие учителя, компетентность, инновационные технологии, профессионализм учителя, принципы, рефлексивное обучение.

Key words: continuing education, teacher professional development, competence, innovative technologies, teacher professionalism, principles, reflexive learning.

Кез келген мемлекеттегі білім беру жүйесінің табысы мұғалімнің дайындық сапасына және педагогтің ары қарай кәсіби өсуі мен шығармашылық дамуына байланысты. Білім беру кеңістігінде педагогикалық мамандықпен танысу бағдарламасы қажет жас педагогтардың саны қаншама. Қазіргі мектепте жас мұғалімнің кәсіби-тұлғалық қалыптасуы қалай жүреді? Белсенді, шығармашылық және тәжірибесіз маманға өз қызметін бастау оңай ма? Қазіргі заман талабына сай

педагог болу үшін қандай қасиеттерге ие болу керек сынды сауалдар өзекті болып табылады. Осы тұста Канада мемлекетінің тәжірибесі өте тиімді болып келеді, онда мұғалім мамандығы беделді болып табылады және кадрларды даярлауға инвестиция түрінде қолдау көрсетеді, жүргізілетін саясат сабақтастықпен сипатталады, ал білім беру мақсаты нақты тұжырымдалады. Барлық әдістемелік ұсынымдарды әзірлеу негізіне теориялық білім мен маманның кәсіби қызметінің

тәжірибесін біріктіретін рефлексивті тәсілі алынған. Жас мұғалімнің рефлексивті оқыту тұжырымдамасының бастапқы алғышарты – біліктілікті арттыру негізінде оның тәжірибесінің болуы. Рефлексивті оқыту моделі мұғалім өзінің кәсіби дамуының субъектісі болып табылады, практикамен ойлайтын, рефлексивті кәсіпқойлықпен, және осы аспектіде оның негізгі сипаттамалары:

- * тиімді өзара іс-әрекетті жүзеге асыра білу;
- * өз жұмысына қанағаттанушылық;
- * оқушылардың белсенділігін ынталандыру қабілеті;
- * нақты жеке тәжірибені құрылымдай білу;
- * өзіне сенімділік;
- * педагогикалық үдерісте оқушыларға бағдар беру;
- * кәсіби қызметтің өзіндік тәжірибесін талдай білу табылады.

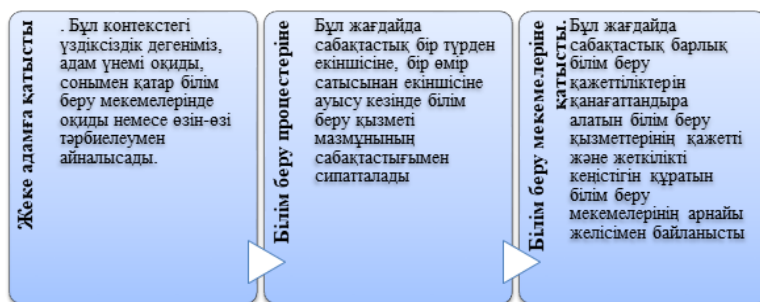
Бүгінгі таңда шетелдік білім беру кеңістігінің тәжірибесі бойынша қазіргі заманғы жас педагог педагогикалық міндеттерді шешу үшін тиімді практикалық тәжірибені тарату жолында және рефлексивті кәсіпқойдың қажетті сапасын қалыптастырады.

Білім беру мазмұнының жаңартылған бағдарламасы жағдайында өзін жүзеге асыра отырып, жас педагог өзінің педагогикалық қызметі білім беруге құзыреттілік тәсілге, білім берудің конструктивтік моделін қолдана отырып, білім беру процесін дараландыру жағдайында жұмыс істеуге дайын болу керектігін түсінеді. Білікті педагог ретінде жас маман педагогикадағы инновацияларға әрдайым қызығушылық танытып, аға әріптестерінің, тәлімгерлердің сабақтарына қатысып, сабақта өзін сынайды. Өзінің «адами капиталын» дамыту, сапалы тиімді деңгейде білім беру бағдарламаларын іске асыру үшін инновациялық-білім беру консорциумдарын құруда тікелей қолдау көрсету-білім берудің басты стратегиясы. Білім беруді дамыту бүгінгі күні педагогтың кәсібилігі, оның құзыреттілік деңгейі проблемасын неғұрлым өзекті шешу болып отыр. Оқытушының кәсіби өсуі

– бұл педагогтың өз мақсатын оңтайлы түрде іске асыруға мүмкіндік беретін білім, білік, қызмет тәсілдерін алу үрдісі; оқушылардың денсаулығын сақтау, оқыту, тәрбиелеу, дамыту, әлеуметтендіру және сақтау бойынша оның алдында тұрған міндеттерді шешу. Қазіргі өмір ырғағы педагогтан үздіксіз кәсіби өсуді, креативтілікті, өздігінен берілуді талап етеді. Бағдарлама жас мұғалімдерді оқыту, қолдау және сақтау үшін білім беру ұйымдарында ұйымдастырылған кәсіптік дамудың үздіксіз үрдісінің кезеңін жоспарлайды, бұл кезеңде олар үздіксіз білім беру бағдарламасына біртіндеп қосылады.

Үздіксіз білім беру идеяларын дамыта отырып, зерттеушілер А. Зязюн, Н. Г. Ничкало, Б. С. Гершунский, В. В. Олейник және т. б. үздіксіз білім беру процесін көп өлшемді ұғым ретінде анықтайды: біліктілікті арттыру, дипломнан кейінгі білім беру, курстық қайта даярлау, қашықтықтан білім беру, өзін-өзі тәрбиелеу және т. б. Әрине, білім берудің үздіксіздігі оның сапалы механизмі мен технологиялық құралдарын құру жағдайында ғана мүмкіндік болады. «Үздіксіз білім беру жүйесін құрудың маңызды мақсаттары, – деп атап өтті А. Зязюн, біріншіден, маманның шығармашылық қызметі, оны қазіргі қоғамның әлеуметтік және мәдени институттары жүйесіндегі өзгерістерге сәйкес икемді қайта бағыттау мүмкіндігі бар. Екіншіден, адамның жеке қасиеттерін қалыптастыру, бұл оның кәсіби сипаттамасын ғана емес, сонымен бірге ойлау стилін, мәдениет деңгейінің, интеллектуалды дамуын да анықтайды».

Үздіксіз білім беру дегеніміз, А. Зязюнның пікірінше, ғылымның, техниканың, мәдениеттің дамуымен, маманның кәсіби дайындығын жетілдірумен, адамның рухани қажеттіліктерін арттырумен байланысты білімді жүйелі түрде жаңартуға бағытталған жеке тұлғаның қызметі [1]. Сонымен қатар, В. Л. Аношкина мен С. В. Резвановтың пікірінше [2], білім берудің, оның ішінде кәсіби білімнің үздіксіздігі ұғымын 3 негізгі компоненттерге (субъектілерге) қатысты қарастыруға болады (сур.1).

Сурет №1. Кәсіби білімнің үздіксіздігі ұғымының компоненттері

Бұл түсіндіруде үздіксіз білім берудің негізгі идеясы – адамның жеке басының дамуы. Өмір бойы білім алу және кәсіби жетілдіру қажеттілігі адам қызметінің барлық салаларына, соның ішінде педагогикалық қызметке де қатысты.

Адам қызметінің әртүрлі салаларында кәсіпқойдың бейнесіне деген көзқарастың

өзгеруімен мұғалімнің кәсіпқойлығына қойылатын талаптар өзгереді.

Қазіргі заманғы мұғалім бірқатар кәсіби және жеке маңызды құзыреттерге ие болуы керек, олардың арасында өзін-өзі жетілдіруге және өзін-өзі дамытуға үйрету маңызды.

Үздіксіз педагогикалық білім беру және кәсіби даму мәселелеріне арналған ғылыми әдебиеттерде (С.Г. Вершловский, Г. Л. Ильин, И.А. Колесникова, Л.М. Митина, Е.И. Рогов және т. б.) кәсіби білім беру мен даму процесінің маңызды міндеттері педагогты үнемі өзгеріп отыратын экономикалық, әлеуметтік, кәсіби қызмет жағдайларына бейімдеу және жеке-кәсіби даму мен педагогтарды кәсіби шеберлік деңгейіне дейін жетілдірудің оңтайлы жағдайларын жасау болып табылады. Мұғалімнің кәсіби дамуы педагогикалық жұмыста кәсіби маңызды және жеке қасиеттер мен қабілеттерді, кәсіби білім мен дағдыларды біріктіруді және іске асыруды қамтиды. Бұл жағдайда мұғалім жаңа тәжірибе мен білімге ашық. Мұғалімнің жеке дамуының кәсіби әл-ауқатқа әсері мұғалімнің жеке басының өзін-өзі дамыту факторларын, өзіне тұлға ретінде қарауды ескереді. Субъект тек қозғалыста ғана емес, сонымен бірге бұл қозғалысты дамудың өзіндік векторы процесінде «өзі» шығарады деген тұжырым дұрыс. Осы мәселені зерттей отырып, келесі қорытынды жасауға болады:

1. Педагогикалық жетілдіру мен өсудің негізі – бұл өзін-өзі дамыту принципі, ол адамның өз өмірін кәсіби қайта құру пәніне айналдыру қабілетін анықтайды. Кәсіби және жеке өзін-өзі дамытуды зерттеу оның көздерін талдауды, даму факторларын

Г.А. Ягодин тұлғаны үздіксіз білім берудің негізгі жүйе құраушы факторы ретінде таным мен қайта құрудың жаңа биіктеріне тұрақты және тұрақты көтерілу процесінің мақсаты мен түпкі нәтижесі деп санайды [3,]. Б.С. Гершунский үздіксіз білім берудің мәнін жасына, бастапқы алған кәсібіне, мамандығына, тұрғылықты жеріне қарамастан, жеке ерекшеліктерін, мотивтерін, мүдделерін, құндылықтарын міндетті түрде ескере отырып, тұлғаның жан-жақты үйлесімді дамуы үшін қажетті жағдайлар жасау процесі ретінде түсіндіреді [4,]. Теориялық зерттеулерді талдау көрсеткендей, бүгінгі таңда психологиялық-педагогикалық әдебиетте кеңістік пен уақыт бойынша үздіксіз білім алуға деген көзқарас кеңінен ұсынылған. Осы тәсілге сәйкес, үздіксіз кәсіптік білім беру – бұл өмір бойы адамдарға білім берудің жүйелі ұйымдастырылған процесі, бұл әр адамға әлеуметтік байланыстар жүйесіндегі әртүрлі әлеуметтік-экономикалық рөлдерді сәтті орындау үшін қажетті білімді алуға, жаңартуға және кеңейтуге мүмкіндік береді, ол үшін білім беру траекториясын таңдайды.

Жеке тұлғаның қажеттіліктері мен қоғамның білім беру қажеттіліктерін толық көрсетеді. Үздіксіз білім беру дегеніміз – бір-бірін өзара толықтыратын және өмірдің әртүрлі кезеңдерінде білім беру жүйесінде өндірісте саналы оқу әрекеттермен айналысуды білдіреді. Үздіксіз білім беру әрекеті жеке тұлғаның барлық қабілеттерін дамытуға, соның ішінде әртүрлі әлеуметтік және кәсіби міндеттерді орындауға үйрету, сондай-ақ әлемдік деңгейде қоғамның әлеуметтік дамуына қатысуға үйренуге және соған дайындауға бағытталған.

қарастыруды қажет етеді.

2. Кәсіби даму дегеніміз – мұғалімнің сапалы өсуін білдіреді, ол өзінің кәсіби қызметінің субъектісі бола алады: мақсат қою, траекторияны таңдау және таңдалған бағытта өз қозғалысын жобалау, кәсіби өмір жолын жобалау.

3. Педагогтердің кәсіби дамуын қамтамасыз ететін қажетті шарт үздіксіз кәсіптік білім беру болып табылады, оның білім беру мақсаттары мен бағдарламаларын дараландырудың негізгі қағидаттары бар, онда болашақта басым дамуға ие болатын құндылық идеялары негізге алынуы тиіс.

4. Әр түрлі санаттағы мұғалімдердің кәсіби әл-ауқат процесі оның жеке басының кәсіби әлеуметтену кезеңдерімен сәйкес келмейді және еңбек өтіліне, қызметтің жеке стиліне, жетекші құрылымдық компоненттердің мазмұнын, болып жатқан оқиғалар мен қатынастарды ескеруге байланысты.

5. Кәсіби даму процесі адам өмірінің семантикалық реттелуімен тығыз байланысты – кәсіби қызметтегі құндылық - семантикалық және пәндік-тиімді компоненттердің сәйкес келуі.

Кәсіби жетілдіру жүйесі мұғалімге тұрақты кәсіби ресурстарды, ұтқырлықты және кәсіби өмірде жетістікке жетуге деген ынтаны сақтауға ішінара көмектеседі. Біліктілікті арттыру арқылы мұғалім үздіксіз білім беруде өзінің қабілеттерінің арсеналын қолданады. Оның субъективті қасиеттерінің қалыптасуы, оның қызмет нормаларының моральдық нормалармен өзара әрекеттесуі жүреді, өйткені жеке тұлға мен кәсіби қызмет субъектісі жеке тұлғаның бірыңғай құрылымында өзара байланысты.

Шын мәнінде, даму – бұл құндылықтардың қозғалысымен сипатталатын және жеке тұлғадан бөлінбейтін көпжақты процесс – бұл өзін-өзі дамыту принципіне негізделген, адамның өзінің өмірлік белсенділігін практикалық қайта құру объектісіне айналдыру қабілеті, бұл жеке өмірдің ең жоғары формасына-шығармашылық өзін-өзі жүзеге асыруға әкеледі. Үздіксіз білім беру дегеніміз – бір – бірін өзара толықтыратын және өмірдің әртүрлі кезеңдерінде білім беру жүйесінде де, одан тыс жерлерде де пайда болатын барлық саналы әрекеттерді білдіреді. Бұл қызмет білім алуға, жеке тұлғаның барлық жақтары мен қабілеттерін дамытуға, соның ішінде әртүрлі әлеуметтік және кәсіби міндеттерді орындауға үйрену және дайындау, сондай-ақ ел ауқымында да, бүкіл әлем ауқымында да әлеуметтік дамуға қатысуға бағытталған. Мұғалімнің дамуында өмір бойы оқу қабілеті-бұл қызметтің негізгі басым сипаты, оған қызмет ету миссиясын білу. Егер мұғалім мамандықта мүмкіндігінше ұзақ болғысы келсе, ол сабақтар мен белгілер түрінде мызғымас кәсіби құндылықтарға жақындатпай, өзінің қызмет аясын кеңейтуге барлық мүмкін құралдармен ұмтылады. Оның кәсіби іс-әрекетін ұйымдастыру мен «қарапайым» өмір бір-бірінен қаншалықты ерекшеленсе, соғұрлым ол кәсіби дамудың ұзақ жолын жасай алады, көп өзгеріске ұшырайды және таңдаған қызметінде сапалы маман болады. Үздіксіз білім берудің қалыптасқан парадигмасы мұғалімнің білімі оның «өзгерістер әлемінде» өмір сүру формасына айналатынын білдіреді, бұл оған тарихтың субъектісі болуға, өзінің жоғары болжамдық және проективтік әлеуетін, жоғары кәсіби ұтқырлығын сақтауға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер тізімі:

1. Зязюн И.А. *Технологизация образования как историческая непрерывность. Педагогические технологии в непрерывном профессиональном образовании: монография* / А. Зязюн; под ред. С. А. Сысоевой. - М.: Випол, 2001. - 3-11с.
2. Аношкина В.Л., Резванов С.В. *Образование. Инновация. Будущее. (Методологические и социокультурные проблемы)* Ростов-на-Дону: Изд-во РО ИПК и ПРО, 2001. - 176 с.
3. Асмолов А.Г., Ягодин Г.А. *Образование как расширение возможностей развития личности (от диагностики отбора – к диагностике развития).* Доклад к VII Международ-

ной конференции по профессиональной ориентации в университете Асия (Япония) 9-11 мая 1991 г. // Вопросы психологии. – Г. 1992. – № 1.

4. Гершунский Б.С. Философия образования: Учебное пособие для студентов высших и средних педагогических учебных заведений. – М.: Московский психолого-социальный институт, 1998.- 432 с.

ӘОЖ 37

TIME FOR CLIL IN CORE SUBJECTS АССОЦИАЦИЯ ЖҰМЫСЫ

С.Ж. Кажғалиева¹, А.К. Урбисенова²

Батыс Қазақстан облысы Орал қаласының білім беру бөлімінің химия, биология, география пәндерінің әдіскері, №32 ЖОББМ биология пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші¹

А.К.Урбисенова² Д. Қонаев атындағы №44 мектеп-гимназиясының химия пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші

Аңдатпа. Мақалада «Time for CLIL in Core subjects» ассоциациясының жұмысы мен бағыттары мәлімделеді. Бұл ассоциация жаратылыстану пәндерін ағылшын тілінде оқытуға бет бұрған кезде Орал қаласы мектептерінің мұғалімдеріне әдістемелік және психологиялық қолдау көрсету мақсатында құрылды. Топ құрамына тартылған мұғалімдер жоспарға сәйкес ашық сабақтар, шеберлік сыныптар ұйымдастырып, мұғалімдермен біріге отырып қиындықтарды бірге жеңуге жұмыстанды. Құрылғаннан бергі 3 жылда қала мұғалімдері тек тәжірибе алмасып қана қоймай, іс -тәжірибелерімен облыстық, республикалық деңгейде бөлісуге де мүмкіндік алды және жоғары нәтижелерге қол жеткізді. Қашықтан оқыту форматында да ассоциация жұмысы жалғасын тауып, мұғалімдер арасында да, оқушылар арасында қашықтық сайыстар ұйымдастырылды. Бұл мұғалімдерге өз тәжірибелерін дамытуға таптырмас мүмкіндік.

Аннотация. В статье описывается работа и направления ассоциации «Время для CLIL по профильным предметам». Эта ассоциация была создана для оказания методической и психологической поддержки учителям школ Уральска при обучении естественным наукам на английском языке.

Abstract. The article describes the work and directions of the association «Time for CLIL in Core subjects». This association was established to provide methodological and psychological support to teachers of schools in Uralsk when focusing on teaching science in English. Teachers involved in the group organized demo lessons, master classes in accordance with the plan and worked with teachers to overcome difficulties together. In the 3 years since its inception, teachers of the city not only exchanged experiences, but also had the opportunity to share their experiences at the regional and national levels and achieved high results. The work of the association continued in the format of distance learning, and distant competitions were organized both among teachers and students. This was a great opportunity for teachers to improve their practice.

Түйін сөздер: ассоциация, әдістемелік және психологиялық қолдау қашықтық жарыстары жетілдіруге үлкен мүмкіндік берді.

Ключевые слова: ассоциация, методическая и психологическая поддержка дистанционные соревнования.

Key words: association, methodological and psychological support, distant competitions.

«Ұлт жоспары - 100 нақты қадам» бағдарламасының 79 - қадамында айтылғандай, «білім беру жүйесінде – жоғары сыныптар мен жоғары оқу орындарында ағылшын тілінде оқытуға кезең-кезеңмен көшу - түлектердің бәсекеге қабілеттілігін және білім беру саласының экспорттық әлеуетін арттыру» болып табылады.

2019-2020 оқу жылында ағылшын тілінде пәндерді оқыту Республикалық пилоттық мектептер құрамына Орал қаласының 49 білім беру ұйымы еніп, 172 мұғалім жұмыстанды, ал 2020 жылдың 1 қыркүйегінен бастап 238 мұғалім үштілділікті енгізуді бастады. Оның ішінде 232 мұғалім ішінара (частичное) 100% - дық жүктемемен, ал 6 мұғалім толық (полное) жүктемемен енгізіп, қосымша негізгі лауазымдық қызметақыдан 200%-дық (35 394 тенге) үстемақы алып жұмыс атқаруда. Педагогикалық кеңес пен ата - аналар комитеттерінің шешімі бойынша 7-9 сыныптарда химия, биология, физика және информатика пәндері ағылшын тілінде вариативті компонентінен оқытылады. Жалпы жаратылыстану пәндері мұғалімдерінің 76,4 пайызы ағылшын тілі курсынан өткізілді, оның 41,4 пайызы сабақ беруге рұқсат етілетін шекті деңгейді меңгерген. В1 - жоғары деңгейді меңгерген, соның ішінде 51 мұғалім физикадан, 74 мұғалім биологиядан, 54 мұғалім химиядан және информатикадан 59 пән мұғалімі осы бағдарлама бойынша жұмыстануда.

Қалалық білім беру бөлімінің 2018-2021 жылдарға арналған жұмыс жоспары негізінде жаратылыстану пәндерін ағылшын тілінде оқытатын мұғалімдерге әдістемелік көмек көрсету мақсатында «Time for CLIL in Core subjects» атты ассоциация құрылып, №44 мектеп - гимназия «Тірек мектебі» ретінде бекітіліп, күні бүгінге дейін жұмыстануда. Бұл ассоциацияның координаторлар құрамына қалалық әдістемелік кабинетінің химия-биология пәндерінің әдіскері С. Кажғалиева және №44 МГ химия пәнінің мұғалімі А. Урбисенова, модераторлар ретінде пәндер бойынша биологиядан Г. Закиева мен А.

Иманғалиева, физикадан Г. Жексенғалиева, химиядан Г. Кабылқайрова, информатикадан А. Кинешов пен С. Қуанаева қабылданып, жұмыс жоспарын жасақтап, жүйелі түрде жұмыстанып келеді. Осы аталған ассоциацияның мақсаты пән мұғалімдеріне психологиялық қолдау мен әдістемелік көмек беру болып табылады және жоспарға сай 2018, 2019 оқу жылдары қала мектептерінің мұғалімдеріне оқыту - шеберлік сыныптар және тәжірибе алмасу алаңдары ұйымдастырылып келсе, 2020 оқу жылынан бастап mixed group (аралас топ) білім беруші және білім алушы қатысуымен шеберлік сыныптар оздырылды.

«Time for CLIL in Core subjects» ассоциация модераторларының ұйымдастыруымен жалпы білім беретін мектептердің биология, химия, физика, информатика пәндерін ағылшын тілінде оқытатын пән мұғалімдерінің кәсіптік шеберлігінің өсуіне ықпал ету, шығармашылықпен жұмыс жасайтын мұғалімдердің инновациялық тәжірибелерімен алмасу мақсатында «Қолайлы тілдік ортаны құру жағдайында көптілділікті дамыту» - «Development of multilingualism in conditions of enabling language environment» тақырыбындағы шеберлік сыныптар ұйымдастырылып, өткізілді. Бұл шараға облыс мектептерінен - 22, қала мектептерінен - 80 пән мұғалімдері тартылып, тәжірибе алмасу алаңында теориялық білімдерін практикамен ұштастырып, әдістемелік көмек ретінде нұсқаулықтармен қамтылып, өз қиыншылықтарының шешу жолдарына қол жеткізді.

2020-2021 оқу жылы пәндік семинарлар ұйымдастырылып, жалғасын тауып келеді.

Осындай бірлескен, жүйелі жұмыстың нәтижесі де жоқ емес. 2018 жылы аймақтық әдістемелік форум шеңберінде ҚР БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІНІҢ «Ы. АЛТЫНСАРИН АТЫНДАҒЫ ҰЛТТЫҚ БІЛІМ БЕРУ АКАДЕМИЯСЫ» жалпы білім беру орталығының директоры М.Е. Адамованың қатысуымен ұйымдастырылған форумда тәжірибелерімен бөлісіп, әріптестер тарапынан жоғары бағаға ие болды.

2019 жылдың наурыз айында Шучинск қаласында «Үштілділік - заман талабы» атты Республикалық семинарында биология пәні бойынша: №21 ЖОББМ Девяткина В. И., №44 МГ Иманғалиева А. Т.; информатика пәні бойынша: Кравченко З. М. шеберлік сынып өткізіп, «Алғыс хатпен» марапатталса, 2019 жылы қазан айында Түркістан қаласында облыстық адами әлеуетті дамыту басқармасының облыстық әдістемелік орталығының ұйымдастыруымен «Рухани жаңғыру: «Білім беруді модернизациялауда үштілділіктің маңызы» атты Республикалық ғылыми-практикалық конференцияда да мұғалімдер өз іс – тәжірибелерімен бөлісті. Конференцияда ҚӘК әдіскері С. Кажғалиева «Үштілділікті енгізудегі қиындықтар мен оны шешу жолдары» тақырыбында баяндама оқып, биологиядан №25 ЖОББМ Е. Погребняк пен №16 ЖОББМ Н. Кажалаева, информатикадан №19 ЖОББМ З.Гайсина және Р.Кадыржанова, химиядан №19 ЖОББМ Г.Мустафина мен №41 МЛ Л.Мукатаева жоғары деңгейде шеберлік сыныбын өткізіп, «Құрмет грамотасымен» марапатталды. Сонымен қатар бірнеше мұғалімнің іс – тәжірибелері осы орталықтан шығарылған жинаққа енгізілді.

Пән мұғалімдерін кәсіби өсуіне ықпал ету мақсатында «Trilingual teacher» видеоконтент байқауы және оқушылар арасында «Polyglot» турниры жылма жыл ұйымдастырылып келеді.

2020 жылдың 14 желтоқсанында ZOOM платформасында қалалық білім беру бөлімінің «Time for CLIL in core subjects» атты ассоциация шеңберінде №50 ЖОББМ базасында «New directions of trilingual education.» - «Үштілділік білім берудің жаңа бағыттары» тақырыбында семинар ұйымдастырылды. Мақсаты: биология, химия, физика, информатика пәндерін үштілде оқытуды іске асыру және қашықтан оқытудағы технологияларды сараптап, іс тәжірибе алмасу. «Қашықтан оқыту кезінде үштілді меңгертуге негізделген платформалардың мүмкіндіктері» теория жүзінде Т.Д. Мыржикова таныстырды. Қашықтан оқытудағы тиімді платформаларды пайдалана отырып,

9ә сыныбына информатика пәнінен Г.У. Кабекенова ашық сабақ өткізсе, 8ә сыныбына химия пәні мұғалімі К.Т. Зулхаева мен биология пәні мұғалімі Н.А. Кенжеғалиева бірлесе отырып сыныптан тыс шара өткізді. Семинар нәтижесінде мұғалімдер қашықтан оқытудағы тиімді платформалармен танысып, өз қоржындарын толықтырды.

Үштілді білім беруді ұйымдастыруда тек семинарлар мен шеберлік сыныптар оздырылып қана қоймай, әдістемелік көмек көрсету мақсатында жаңашыл ұстаздардың іс-тәжірибелері жинақталып, Батыс Қазақстан облыстық білім басқармасының мектепке дейінгі, жалпы орта, техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарының облыстық оқуәдістемелік кабинетінің сараптама кенесінде қаралып, облыс педагогтарына таратуға ұсынылды. Мысалы:

1. «Biology-8», (8-сыныпқа арналған элективті курс бағдарламасы 2 тілде. Авторлары: Кажғалиева С.Ж., Габитова С.Г., Девяткина В.И., Погребняк Е.Г., хаттама №2 15.04.2019ж.)

2. «Биологиядан негізгі терминдерді оқытуда көптілділікті енгізу» - «Введение полиязычия при изучении основных терминов по биологии» (7 сыныпқа арналған элективті курс бағдарламасы 2 тілде. Авторлары: Гусева Е.Ю., Каберова З.Ф., Леньшина Е.Г., Кажғалиева С.Ж., хаттама №2 15.04.2019ж.)

3. «Biology» (7-8 сыныпқа арналған элективті курсының бағдарламасы 2 тілде, авторлары: Егорова Е.Ю., Пушанова Н.З., Кажғалиева С.Ж., хаттама №2 15.04.2019ж.)

4. «Тірі ағзалардың ағылшын терминологиясы» (7 сыныпқа элективті курсының бағдарламасы, авторлары: А.А. Шукирова, А.Салаватова, хаттама №2 15.04.2019ж.)

5. «Тірі ағзалардың даму заңдылықтары. Эволюциялық ілім.» (авторлары: Кондрашова О.А., Шукирова А.А., Серебрякова Е.Б., хаттама №2 15.04.2019ж.)

6. «Биология негіздері.» - «Со biology» (9 сынып элективті бағдарлама, Авторлары: Шукирова А.А., Кабиева А.Ж., хаттама №2 15.04.2019ж.)

7. «Basic concepts of inorganic chemistry»

8 ОҚЫТУДЫҢ ТЕОРИЯСЫ МЕН ТӘЖІРИБЕСІ

- «Бейорганикалық химияның негізгі ұғымдары» (8- сыныпқы арналған элективті курс бағдарламасы; Авторлары: Шиналиева А.У., Койшина Л.Т., Кажғалиева С.Ж., хаттама №2 15.04.2019ж.)

8. «Жалпы бейорганикалық және органикалық химия негіздері» (9-сыныпқа арналған факультатив курс бағдарламасы; авторлары: Мустафина Г.К., Тлебалиева Т.Қ., хаттама №125 қаңтар 2019 жыл.)

РАЗВИТИЕ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ ЧТЕНИЯ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА С ПОМОЩЬЮ ПРИЕМОВ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ

Н.Л. Полторадина

учитель английского языка, ГУ «Школа-лицей №16» г.Павлодар
email: cora63@mail.ru

Аңдатпа. Қазіргі кездегі білім беруді дамытудың негізгі бағыттарының бірі болып табылатын функционалды оқу сауаттылығын қалыптастыру проблемалар мен перспективаларды көруге, нақты міндеттер қоюға, оларға жетудің оңтайлы жолдарын жасауға және жеке тұлғаның дамуына үлес қосуға мүмкіндік беретін заманауи әдістерді қажет етеді. Дәл осы сын тұрғысынан ойлауды дамыту әдістері оқу процесін тұлғаға бағытталған етуге, оқушылардың зерттеушілік, ақпараттық, коммуникативтік дағдыларын, ойлау қабілетін, шығармашылық қабілеттерін қалыптастыруға және дамытуға мүмкіндік береді.

Бұл жұмыста функционалды оқу сауаттылығын дамыту мақсатында ағылшын тілі сабағында қолданылатын кейбір сыни тұрғыдан ойлау техникасы қарастырылған.

Аннотация. Формирование функциональной грамотности чтения, одно из ключевых направлений развития образования сегодня, требует современных методов, позволяющих видеть проблемы и перспективы, ставить четкие задачи, разрабатывать оптимальные пути их достижения, способствуют развитию личности. Именно приемы развития критического мышления позволяют сделать процесс обучения личностно-ориентированным, формировать и развивать исследовательские, информационные, коммуникативные умения учащихся, мышление, креативные способности.

В данной работе рассматриваются некоторые приемы критического мышления, применяемые на уроках английского языка с целью развития функциональной грамотности чтения.

Abstract. The formation of functional reading literacy, one of the key directions of the education development today, it requires modern methods that allow you to see problems and prospects, set clear tasks, develop optimal ways to achieve them, and contribute to the development of the individual. It is the techniques of critical thinking development that make it possible to make the learning process personality-oriented, to form and develop research, information and communication skills of learners, thinking, and creative abilities.

This paper examines some of the critical thinking techniques used in the English lessons in order to develop functional reading literacy.

Түйін сөздер: функционалдық сауаттылық, сыни тұрғыдан ойлау, жеке тұлғаға бағытталған тәсіл.

Ключевые слова: функциональная грамотность, критическое мышление, личностно-ориентированный подход.

Key words: functional literacy, critical thinking, personality-oriented approach.

Формирование функциональной грамотности чтения обучающихся – одно из ключевых направлений развития образования сегодня.» Грамотность

чтения - это понимание, использование, отражение и работа с письменным текстом для достижения цели, развития знаний и потенциала, участия в обществе» (PISA,

the Programme for International Student Assessment, 2009), т.е. это способность человека использовать навыки чтения и письма в условиях взаимодействия с внешней средой и максимально быстро адаптироваться и функционировать в ней. Учащиеся должны уметь осмысленно читать тексты разных типов (информационного, прикладного характера, литературные тексты); уметь извлекать информацию из разных источников; учиться находить и критически оценивать информацию из СМИ и Интернета; уметь читать таблицы, диаграммы, условные обозначения и уметь применять их при подготовке собственных текстов; реализовывать разные стратегии чтения при работе с текстом. Читая, дети не только узнают новую информацию, но и знакомятся с грамматическими структурами, обогащают свой словарный запас.

Все это требует современных педагогических методов, которые бы давали возможность нацелить учащихся на поиск знаний, способствовать развитию личности. К таким методам относится развитие критического мышления.

Критическое мышление предполагает аналитический подход к осмыслению, оценке и синтезу полученной информации для решения вопроса или проблемы. В данной работе рассматриваются некоторые приемы критического мышления, применяемые на уроках английского языка с целью развития функциональной грамотности чтения.

В своей практике мы часто сталкиваемся с многочисленными затруднениями обучающихся при работе с текстом, например: учащиеся не знают значений многих слов, не умеют читать диаграммы, не могут озаглавить текст, не понимают смысла написанного, не могут выделить ключевые слова, не в состоянии сформулировать вопрос, не могут перенести знания и умения из одной области в другую, часто подменяют задание на более привычное, знакомое.

В исследовании PISA грамотность чтения подразделяется на следующие уровни:

- 1) поиск в тексте нужной информации по простому критерию (самый низкий уровень);
- 2) поиск в тексте нужной информации

по множественным критериям;

3) распознавание связи между отрывками, работа с известной, но противоречивой информацией;

4) поиск и установление последовательности или комбинации отрывков, умение сделать вывод о том, какая информация в тексте необходима для выполнения задания;

5) понимание сложных текстов и их интерпретация, формулирование выводов и гипотез относительно содержания текста.

Следовательно, у ученика должны быть сформированы следующие умения функционального чтения:

- умение находить в тексте требуемую информацию,
- умение ориентироваться в содержании текста,
- умение понимать целостный смысл текста,
- умение структурировать текст,
- умение сжать, преобразовать и интерпретировать текст, критически оценивать содержание и форму текста.

Любой текст должен представлять интерес для ребенка. При отборе текстов следует руководствоваться следующими критериями: актуальность текста для учащихся; учет возрастных особенностей; наличие новой информации; наличие фактов, понятий, имен, географических названий, цифр, дат; наличие иллюстраций, диаграмм.

Эффективны такие приемы, как «инсерт», «фишбоун», перефразирование».

Прием Инсерт, или чтение с пометками, рационально использовать при чтении текстов информационного характера в любом классе. Графическая форма работы в отличие от устной позволяет систематизировать уже имеющиеся знания.

Перед применением данного приема необходимо вспомнить, что известно по этой теме. Можно записать уже имеющиеся знания на доске, используя приемы «мозговой штурм», «кластер». Чем больше соберете сведений, тем богаче будет резервный фонд для изучения нового, тем выше будет интерес к изучаемой теме. Используя данный прием, учащиеся делают

соответствующие пометки на полях текста.

«+» то, что вы читаете, соответствует тому, что вы знаете.

«v» новое то, что вы читаете противоречит тому, что вы уже знали

«-» думал иначе то, что вы читаете, непонятно, или вы хотели бы получить более подробные сведения по данному вопросу

«?» не понял, есть вопросы

Например, в 8 классе при изучении темы «Endangered Species» учащимся предлагается прочитать текст «London Zoo» с целью узнать новую информацию и обсудить ее. В результате Мозгового штурма выяснилось, что ученики располагают довольно скудной информацией о Лондонском зоопарке. Новой оказалась информация о том, когда и кем был основан зоопарк, количество видов животных, ежедневный рацион слона, условия его содержания. Противоречивых фактов не нашли. А вот более подробные сведения учащиеся хотели бы получить о том, как ученые и служители зоопарка обучают животных, родившихся в неволе, жизни в условиях дикой природы.

Дальнейшая работа над текстом предполагает обсуждение. В таких случаях эффективен прием «Подумай - в паре - поделись», когда учащиеся после индивидуального поиска отвечают на вопросы по тексту и обмениваются информацией в паре, а затем в группе или классе.

Прием перефразирования - это выражение значения, написанного другими словами и фразами, сохраняя значение автора. Иногда нужно перефразировать целые предложения, когда они длинные и сложные. Не секрет, что многие учащиеся просто заучивают фрагменты текста вместо пересказа. Прием перефразирования помогает формировать навык передачи полученной информации своими словами. Этот прием целесообразно применять, начиная с 7 класса, когда учащиеся накопили достаточный словарный запас, включая синонимические слова и фразы, некоторые фразовые глаголы, а также значительное количество грамматических структур.

Нередко в тексте содержатся те или

иные учебные проблемы. Лучше всего, если проблема рассматривается с разных сторон, а решение опирается на достаточно ясную фактическую базу. В данном случае уместно использовать метод “Fish bone”, особенно при изучении темы «Our Environment. Ecological Problems».

“Fish bone” В «голове» этого скелета обозначена проблема, которая рассматривается в тексте. На верхних косточках ученики отмечают причины возникновения изучаемой проблемы (можно сделать до чтения текста, в результате актуализации знаний и опыта). На нижних косточках ученики по ходу чтения выписывают факты, отражающие суть. Факт придает проблеме ясность и реальные очертания. В «хвосте» - решение проблемы.

В парной или групповой работе возможно использование разных текстов по одной проблеме. Каждая группа получает для чтения свой текст; чтение текста происходит индивидуально, составление схемы - в группах; происходит обмен информацией между группами, в результате чего появляется общая схема.

Использование диаграммы Венна развивает в 5,6,7 классах у учащихся способность сравнивать и анализировать, обобщать полученную из текста информацию.

Начиная с 7 класса, можно постепенно вводить прием SWOT. Так, прочитав текст “Hitch-hiking”, ученики выполняют задания на словообразование, подбирают прилагательные для характеристики путешествия автостопом, определяют правильность\неправильность утверждений, отмечают положительные и отрицательные стороны такого способа путешествия. Работая в группах, школьники должны определить возможности, угрозы путешествия автостопом, а также разработать памятку-инструкцию для путешественников. В 9 классе при работе над темой «The pleasure of life» школьники делали SWOT анализ использования видео в повседневной жизни.

Один из первых уровней понимания текста по PISA - поиск в тексте конкретной информации. Типичными заданиями

являются задания на выбор альтернативы верно/неверно. Ученик несколько раз внимательно просматривает текст с определенной целью - найти нужную информацию или убедиться, что она отсутствует в тексте. После самопроверки ученикам предлагается исправить неверные утверждения. Это показывает, насколько точно ученик понял детали. Но есть и более творческое использование заданий типа «верно-неверно». Например, можно предложить ученикам самим обработать текст, применив этот инструмент.

Формулировки заданий на выбор альтернатив могут быть следующими:

1. Прочитай текст. Выбери правильный вариант ответа (один из предложенных), согласно тексту.

2. Какое из утверждений соответствует тексту?

3. Прочитай текст и отметь «галочкой» то, о чем НЕ сообщается в тексте.

Разновидностью данных типов заданий являются задания на поиск информации мелким шрифтом (когда школьникам предлагается проанализировать содержимое обложки журнала, книги или CD-диска с фильмом, а также сделать выводы о характере произведения, его названии, авторах и т.д.) Но наши ученики порой затрудняются с правильной интерпретацией иллюстраций, заголовков, рекламных вставок.

Все перечисленное относится к несплошному тексту. Это могут быть театральные билеты, программки, афиши, входные билеты на культурные мероприятия, проездные билеты, схемы проезда, планы выставок и музеев, и т.д. Для этого необходимы упражнения на прогнозирование содержания текста. Мы знаем, что заголовок несет в себе основную идею текста. Но многие ученики вообще не привыкли читать заголовки. Однако работа с заголовком до чтения текста является одной из методик прогнозирования содержания текста.

Существуют разнообразные упражнения на понимание прочитанного:

1) ответы на вопросы; 2) задания на множественный выбор; 3) заполнение

пропусков в тексте, например, предложениями; 4) нахождение 3-х фактов в тексте; 5) работа с отдельными словами и словосочетаниями.

При составлении заданий на функциональное чтение рационально опираться на Таксономию Блума, согласно которой когнитивные процессы иерархически выстраиваются, начиная с самых простых, припоминания знания, понимания, применения, до более сложных: анализа, синтеза и оценки, требующих выработки суждений о значимости изучаемого матери-ала. Например, текст для 6 класса «American holidays».

Задание 1: Изучи текст «American holidays», определи правильность/неправильность утверждений. Исправь неверные предложения.

1. (-) Thanksgiving Day is a national British Holiday. (American)

2. (-) For dinner they have a roast turkey, candy, potatoes. (a pumkin pie)

3. (-) Americans celebrate Thanksgiving Day on the 4th Tuesday in November. (Thursday)

4. (-) People thank each other for the good things they have. (the God)

5. (-) Americans celebrate Halloween on the thirtieth of October. (thirty-first)

6. (-) Children dress up in fine costumes. (funny and scary)

7. (-) They knock on the parents' bedroom door and ask: trick or treat. (neighbours)

8. (+) Children get small presents, sweets or money.

Задание 2.1. Прочитай текст. Продолжи фразы:

1) Этот текст (о чем?)

2) Он мог бы быть интересен (кому?)..

.....
3) Он мог бы называться (предложи 2-3 варианта названия):.....

Задание 2.2. 1) Прочитай текст. Подчеркни в тексте понятия, которые характеризуют День Благодарения и Хэллоуин.

2) Составь кластер характеристик «American holidays».

Задание 3. Выпиши 3-4 наиболее важных, на твой взгляд, словосочетания.

Задание 4. Закончи предложение, выбирая правильный вариант согласно тексту.

Задание 5. То, о чем не сообщается в тексте, отметь «галочкой».

Задание 6. Ответь на вопросы и добавь свой вопрос.

1. What 2 holidays do Americans celebrate in autumn? When?

2. What do Americans cook for Thanksgiving Day?

3. Whom do they thank?

4. For what do they thank?

5. How do American children dress up on Halloween?

6. What do they do at night?

7. Why do they do it?

Задание 7. Выбери предложения, относящиеся к описанию Дня Благодарения или Хэллоуин.

1) People can give them money, gifts, sweets.

2) It is a national holiday.

3) They thank the God for all good they have.

4) They say: trick or treat.

5) For dinner Americans usually make a roast turkey, potatoes and a pumpkin pie.

6) Usually children celebrate this holiday.

7) Americans always celebrate it on the 4th Thursday.

8) They go from house to house, knock on the doors.

9) Americans celebrate it at the end of October.

10) They put on scary dresses at night.

Задание 8. Запиши информацию, которая показалась тебе необычной, интересной, полезной. What is common for both holidays? (a pumpkin)

What is the difference between these holidays? (a family holiday and for children)

Задание 9. Составь задания к тексту «American holidays».

Таким образом, формирование навыков критического мышления учащихся способствует формированию их функциональной грамотности в дальнейшем обучении. Человек, обладающий критическим мышлением, умеет видеть проблемы и перспективы, ставить четкие задачи, разрабатывать оптимальные пути к их достижению. Он обладает ясным, оригинальным, независимым мышлением, готов к самореализации и самовыражению.

Наиболее существенным достоинством обучения с помощью методов развития критического мышления является то, что оно позволяет сделать процесс обучения личностно-ориентированным, ставить и решать новые образовательные задачи (формирование и развитие исследовательских, информационных, коммуникативных и других умений учащихся, развитие их мышления и креативных способностей).

Список литературы:

1. Федосеенко Н.Н. Формирование коммуникативной компетенции на уроках английского языка с применением технологии развития критического мышления [Электронный ресурс].

– Режим доступа: <http://refdb.ru/look/1895995-pall.html>

2. Заир-Бек С.И., Муштагинская И.В. Развитие критического мышления на уроке. М.: Просвещение, 2012.

3. Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals: Handbook I, cognitive domain. New York: Longman.

4. Программа повышения квалификации педагогических работников Республики Казахстан по методам развития функциональной грамотности учащихся в рамках проведения международного исследования PISA, Грамотность чтения. 2014

5. Руководство для учителя. Второй (основной) уровень, NIS, University of Cambridge

6. Рудик Г.А. Культура умственного труда или 101 техника учения. Пособие для учащихся, студентов, педагогов и для всех тех, кто обучается на протяжении всей жизни. г.Костанай, 2010

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҒЫНДА ГРАММАТИКАЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАР АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТІЛДІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН АРТТЫРУ

Н.О. Ержігітова

Жамбыл облысы Жамбыл ауданы
«Бауыржан Момышұлы атындағы мектеп-гимназиясы» КММ
nursuly121274@mail.ru

Аңдатпа. Мақалада бүгінгі заман талабына сай, әлемдік білім кеңістігі деңгейінде сапалы білім беру үшін бастауыш сынып балаларының тілдік құзыреттілігін арттыру мәселесі көтерілген. Оқушылардың шығармашылық қабілетін дамыту, тұлғаны жан - жақты дамуына көңіл бөлу, ғылыми - зерттеу дағдыларын қалыптастыруымыз керек. Берілген жұмыста қазақ тілі сабақтарында бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын арттырумен қатар, үздіксіз өз бетінше өрлеуіне қажеттілік тудыратын жаңа технологияларды қолдану ұсынылады.

Аннотация. В соответствии с современными требованиями для качественного образования на уровне мирового образовательного пространства необходимо обучать детей начальных классов быть грамотными, повышая их языковую компетентность. Мы должны развивать творческие способности учащихся, уделять внимание всестороннему развитию, формировать научно - исследовательские навыки. В данной работе мы предлагаем не только повысить функциональную грамотность младших школьников на уроках казахского языка, но и использовать новые технологии, которые создают потребность в непрерывном саморазвитии.

Abstract. In accordance with modern requirements, for high-quality education at the level of the world educational space, it is necessary to teach primary school children to be literate, increasing their language competence. We must develop students' creative abilities, pay attention to comprehensive development, and develop research skills. In this paper, we propose not only to improve the functional literacy of younger students in the Kazakh language lessons, but also to use new technologies that create the need for continuous self-development.

Кілт сөздер: үздіксіз білім, қазақ тілі, грамматика, құзыреттілік, дағды.

Ключевые слова: непрерывное образование, казахский язык, грамматика, компетенции, навыки.

Key words: continuing education, Kazakh language, grammar, competencies, skills.

Оқу-тәрбие жұмысының негізі – сабақ. Сабақ-оқытудың барлық кезеңінде мұғалім мен баланың бірлесіп істейтін тиімді әдістерінің жүйесі. Оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыру, өз бетінше білімін толықтыруға дағдыландыру сияқты жұмыстар сабақ барысында жүзеге асырылады[1]. Бастауыш сынып оқушыларының тіл байлығын молайту, олардың тілдік құзыреттіліктерін арттыру үшін сабақта әр түрлі әдіс-тәсілдерді

тиімді пайдалану мен грамматикалық тапсырмаларды орындату маңызды. Сонымен қатар, сабақта қолданылатын мәтін мен жаттығулар балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес келуінің маңызы зор. Пәнаралық байланыс болуына, сабақтың өмірмен байланыстылығына мән беру қажет. Оқушылардың ойлау, сөйлеу дағдыларын қалыптастыру, сөздік қорын молайту әр сабақтың міндеті болып саналады.

Сөйлеу дағдыларын қалыптастыруда грамматикалық ережелерді меңгеріп, оларды түсініп, дұрыс қолдана білудің маңызы өте зор. Жаңартылған білім беру бағдарламасына сәйкес, лексикалық және грамматикалық тақырыпты меңгерту – оқу үдерісіндегі күрделі жұмыс. Мен қазақ тілі сабақтарында тіл нормаларына сәйкес грамматикалық ережелерді дұрыс түсініп, меңгеріп, орынды қолдана білу дағдыларын дамыту мақсатында оқылым мәтіндері, сөздер мен сөз тіркестері бойынша талдау жұмыстарын жиі жүргізу ұсынылады.

Мәтінмен жұмыс істегенде, оқушыларды тілдік норма қағидаларымен таныстырып, ойын дұрыс айта білуге, сұрақтарды қоя білуге, берілген сұрақты түсініп, нақты жауап беруді үйрету ұсынылады. Ол үшін мәтінде кездесетін таныс емес сөздермен, сөз тіркестермен және меңгерілген жаңа сөздермен сөйлем құрастыруға, әңгімелей білуге, сөйлемдегі қызметін анықтауға дағдыландыру орынды. Әр сыныпта тақырыптар бойынша тест сауалдарын қолданып, жарыс, саяхат, ойын сабақтарын ұйымдастыруға болады.

Әрине, жаңа заман сабағы дәстүрлі тақта мен бор арқылы емес, электрондық құралдардың көмегімен, интерактивті тақтамен оқушылардың белсенділіктерін арттыра отырып өткізілсе, пәнге қызығушылық артады.

Жеке тәжірибемде интерактивті тақтаны қолдана отырып, әр бөлімнен кейін «Білімпаздар сайысы», «Тіл білгірі» атты сыныптан тыс сайыс сабақтарын өткізіп тұрамын. Мұндай сайыс сабақтар балалардың бөлім бойынша алған білімдерін бекітуге орасан зор септігін тигізеді. Әрбір оқушының білім деңгейін талапқа сай көтеру үшін озық әдістемелік технологияларда қолдана отырып ұйымдастырылуы қажет.

Сол үшін жаңа озық әдістемелік технологиялармен қаруланған, заман талабына сай оқытудың жаңа әдістерін, яғни жаңа әдіс-тәсілдерді толық меңгерген педагог қана білім алушының сапалы

білім алуына мүмкіндік жасайды[2]. Осы мақсатта қазақ тілінен бастауыш сынып оқушыларына арналған грамматика, емле, талдау жұмыстары бойынша көмекші құралдарды пайдаланамын. Оқытудың инновациялық технологияларын пайдалана отырып білім сапасын арттыру, сондай-ақ рухани жан дүниесі бай, жан-жақты дамыған ұрпақ тәрбиелеу - осы ұстанымдардан туып отырған өзекті мәселелердің бірі [3].

Қазақ тілі сабақтарында жаңа технологияларды қолданудың тиімділігі өте зор. ХХІ көшбасшысы – жаңашыл, ізденімпаз, шебер ұстаз. ХХІ ғасыр ұстазы бүгінгі күн талабына сай жан-жақты дамыған, өмірге реалистік тұрғыдан қарайтын, терең біліммен қаруланған оқушы тұлғасын сомдау үшін өзі де шеберліктің шыңынан көрінуі тиіс. Қазіргі уақыттың негізгі талаптарының бірі - бала шығармашылығының бастауын, қайнар көзін ашып, оны тұлғалық тұғырға көтеру, функционалдық сауаттылығын арттыру мұғалімнен талап етіледі[4].

Алайда, сабақ барысында тілдік нормаларды бала санасында бекітуге шығармашылыққа баулитын грамматикалық тапсырмалар берудің маңызы зор. Талдау тапсырмалары – тілдік құзыреттілікті дамытудың ең тиімді тәсілі. Оқушыға белгілі бір көлемдегі білім - білік, дағдыларды меңгерте отырып, жаңа педагогикалық технологияларды шебер пайдалана білу арқылы оқыту үрдісін демократияландыру және ізгілендіру, сабақтағы оқушының шығармашылық рөлін арттырып, сол арқылы оқушылардың даралық, интеллектуалдық және шығармашылық қабілеттерін шыңдап, тілдік құзыреттілігін арттыру мәселесі шешіледі. Оқушылардың тілдік құзыреттілігін арттыру мақсатына қол жеткізу арқылы Қазақстан оқыту деңгейі мен сапасы жағынан жетекші елдер қатарында болуға ықпал етеді.

Ол үшін мұғалімге келесі бағыттарда жұмыстар ұйымдастыру ұсынылады:

- оқушылардың тұлғалық қабілеттерінің дамуы мен оның тілдің функционалдық

сауаттылығын дамыту;

- оқушының функционалдық сауаттылығын дамытудың мәні мен маңызын әр сабақта көтеру, осы бағытта үнемі жұмыстар ұйымдастыру;

- қазақ тілі пәнін оқыту үдерісінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытудың негізі болып табылатын мәдениеттанымдық, коммуникативтік, ақпараттық-технологиялық, оқу-танымдық құзыреттіліктер дамыту әдістемесін басшылыққа алу;

- қазақ тілі пәнін оқытуда оқушылардың тілдік құзыреттілігін қалыптастыратын басты ұстанымдарды сақтау;

- оқушылардың қазақ тілінен функционалдық сауаттылығын қалыптастыруға ұсынылған әдістемелік жүйелердің тиімділігін практикада сабақтың нәтижелері арқылы дәйектеу.

Себебі, қазақ тілінің грамматикасын білу арқылы оқушылар бір – бірімен сөйлесуді, қойылған сұрақтарға жауап беру және қойылған сұрақты түсініп дұрыс жауап қайтару сонымен қатар төл дыбыстарды дұрыс дыбыстап айту, сауатты жазуға үйренеді. Ауызекі сөздердің жалпы міндеті – сөздің мағынасын түсініп, оны дұрыс қолдану. Ол үшін сөз қорын молайту бағытында да жұмыстарды күшейту қажет.

Осы бағытта келесі жұмыстарды ұйымдастыруға болады:

Біріншіден, әр сыныптың бағдарламасына сай игерілетін жаңа сөздердің мағынасын түсіндірумен бірге, сол сөздерді қатыстыра отырып, сөйлем құрастыруға үйрету.

Екіншіден, оқушы ең алдымен тілдің дыбыстық құрылысын меңгеруі шарт.

Үшіншіден, оқушылардың жаңа сөзді тыңдай білуі, оны түсінуі, қолдана білуі, сұрақтарға жауап беру, сұрақтар қоя білуі. Себебі аталағн жұмыс түрлері олардың сөздік қорының молаюына, тілдің грамматикалық құрылысын дұрыс меңгеруіне әсер етеді.

Бастауыш мектептен бастап оқушыларды

дұрыс сөйлеуге, сауатты жазуға дағдыландырудың шарты – естігенін, оқығанын, түсінгенін айта білуге жаттықтыру болып табылады. Оқушының түсінгенін тыңдау арқылы оның сөздік қорын, сөйлем құрастыру дағдысын, мәтін мазмұнын қалай түсінгенін анықтауға болады.

Бірінші кезекте бастауыш сыныпта қазақ тілі пәнінен фонетика, лексика, морфология тарауы бойынша алған білімі маңызды осы бағытта бастауыш сыныптан бастап оқушыларды фонетикалық, лексикалық, морфологиялық талдауға машықтандыру керек. Талдаудың бұл түрлерін сабақ үстінде жүйелі түрде, шығармашылықпен қолдану оң нәтиже береді.

Осы тұрғыда оқушыға талдауды топ ішінде, жұппен, өздік жұмыс түрінде орындауға тапсырма беруге болады. Талдаудың жасатудың маңыздылығы: үйренуші оқу мақсатын саналы түсініп, оның қажеттілігін сезінеді.

Оқушыға берілетін білім шығармашылыққа негізделсе – оқу материалын саналы түрде қабылдауы, есіне жақсы сақтайтауына әсер етеді.

Тілдік материалға талдау жасатудағы мақсат, тілдік деңгейлерге сай алынса, жұмыс кешен, шығармашылықпен ұйымдастырылса оң нәтижеге қол жеткізуге болады. Кешенді түрде жүргізілген талдаудан алдымен, оқушының қай тақырыптарды білмейтіні, дұрыс меңгермегені бірден анақталады, сондай-ақ талдауды тұрақты және жүйелі жасату шәкірт біліміндегі олқылықтарды толықтыруға септігін тигізеді.

Бастауыш сынып оқушыларына қазақ тілі сабағында грамматикалық талдау жұмыстарын орындату арқылы, оқушыларды сын тұрғысынан ойлауға жетелеп, қызығушылығын оятып, тілдік құзыреттіліктерін арттыруға, белсенділікке ынталандырады. Оқушылардың танымдық, интеллектуалдық қабілеттің дамуына, өз білімін өмірде пайдалана білу дағдылары қалыптасады, сауатты жазуға машықтанады.

Қорыта айтқанда, қазақ тілі сабақтарында оқушыларға шығармашылыққа негізделген

грамматикалық тапсырмалар беру арқылы төмендегідей нәтижеге қол жеткізуге болады:

- шығармашылыққа негізделген грамматикалық тапсырмаларды орындау арқылы оқушылардың сыни тұрғыдан ойлау қабілеттері дамып, пәнге деген қызығушылығы артады;

- тіл білімі бойынша алған білімдері тереңдетіліп, сауатты жазуға машықтанады;

- пән саласында жетістіктерге жетістікке жетуге алуға мүмкіндік береді;

- пән бойынша сырттай бағалау сынақтарына дайын болады.

Әр мұғалім болашақ үшін қызмет істейді.

Ол әр оқушыны жеке тұлға ретінде көріп, оның өміріндегі өз орнын табуына, сынып ұғымын қалыптастыруға, ата-аналармен ынтымақтасуға, оқуда қиындық көріп жүрген оқушыға көмек көрсетеді. Жеке тәжірибемде сабақ сапасын арттыруда, жақсы білім дәрежесіне жетуде әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолданып келемін. Әрбір нақты сабақтың сапасы мен тиімділігі оның мақсаты мен нәтижесінің сәйкестігі бойынша анықталуы тиіс. «Мұғалім әрдайым ізденісте болса ғана шәкірт жанына нұр құя алады,» - деп Ахмет Байтұрсынов айтқандай, мұғалімнің ізденісі жан-жақтылығы, құзыреттілігі арқылы айқындалады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Бастауыш мектеп. 2012 ж. №3

2. Қазақ тілінің грамматикасы. 2 том Синтаксис «Ғылым» 1967ж., 48 бет

3. Д.Исабаева «Ақпараттық – коммуникациялық технология құралдары арқылы бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын қалыптастыру мазмұны» Бастауыш мектеп 12/ 2008

4. Балақаев М., Қордабаев Г., Қазіргі қазақ тілі. Синтаксис 1977ж., 81 бет

ДОСТУПНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ ДЛЯ ДЕТЕЙ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ ЗДОРОВЬЯ

Д.П. Маткалыкова

Атырауская область, Курмангазинский район, СОШ им. М. Ауэзова
e-mail Dina_tina@mail.ru

Аңдатпа. Бұл мақалада жалпы білім үрдісіне мүмкіндіктері шектеулі ерекше балаларды толыққанды қамту және әлеуметтік бейімдеу, жынысына, шығу тегіне, дініне қарамай балалар арасындағы тосқауылдарды жою қарастыратын инклюзивтік білім туралы қарастырылады.

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы инклюзивного образования, предусматривающем полный охват и социальную адаптацию особых детей с ограниченными возможностями в общеобразовательном процессе, устранение барьеров между детьми независимо от пола, происхождения, вероисповедания. Показывается, что инклюзивное образование побуждает родителей к активности, коррекции, тем самым удовлетворяет педагогические и социальные потребности ребенка.

Abstract. Inclusive education is the full inclusion and social adaptation of all children, including children with disabilities, in the process of general education, removing the barriers that separate children, regardless of gender, background, religion, social. Inclusive education encourages parents to activity, correction, thus satisfying the pedagogical and social needs of the child. The purpose of coeducation is to facilitate the process of socialization and integration while maintaining the quality of general education.

Кілт сөздер: технологиялық инновациялар, STEAM жүйесі, шығармашылық пен инновация.

Ключевые слова: технологические инновации, система STEAM, творчество и инновации

Key words: technological innovation, STEAM system, creativity and innovation.

Со дня обретения независимости в Казахстан происходят существенные изменения как в политико-экономической, так и социальной сфере. Сегодня социально-экономическая ситуация в нашей стране диктует необходимость повышения качества образования и доступа к нему всех категорий детей, в том числе и детей с особыми потребностями, в соответствии с основными задачами стратегии развития страны и законодательными актами в сфере образования. Инклюзивное образование нашего государства опирается как на международные, так и на отечественные законодательные акты, которые в свою очередь влияют на оказание необходимого уровня поддержки для полноценного усвоения общеобразовательных и специальных образовательных программ.

Актуальность осуществления инклюзивного образования в сфере развития современной образовательной системы Казахстана не вызывает сомнений. Долгие годы система образования четко делила детей на обычных и инвалидов, которые практически не имели возможности получить образование и реализовать свои возможности, их не брали в учреждения, где обучаются нормальные дети. Несправедливость такой ситуации очевидна. Дети с особенностями развития должны иметь равные возможности с другими детьми. Еще более ста лет назад Л.С. Выготский указывал на необходимость создания такой системы обучения, в которой ребенок с ограниченными возможностями не исключался бы из общества детей с нормальным развитием.

Он указывал, что при всех достоинствах наша специальная школа отличается тем основным недостатком, что замыкает своего воспитанника – слепого, глухого или умственно отсталого ребенка – в узкий круг школьного коллектива, создает замкнутый мир, в котором все приспособлено к дефекту ребенка, все фиксирует его внимание на своем недостатке и не вводит его в настоящую жизнь. Специальная школа вместо того, чтобы выводить ребенка из изолированного мира, развивает в нем навыки, которые ведут к еще большей изоляции. Л.С.Выготский считал, что широчайшая ориентировка на нормальных детей должна служить исходной точкой пересмотра специального образования. Таким образом, Л. С. Выготский одним из первых обосновал идею интегрированного обучения. Впоследствии его идея реализовалась в практике работы школ Западной Европы и США и только в последние годы начинает все активнее воплощаться в Казахстане. [1] Инклюзивный подход предполагает понимание различных образовательных потребностей детей и предоставление услуг в соответствии с этими потребностями через более полное участие в образовательном процессе, привлечение общественности и устранение дискриминации в образовании. Инклюзия учитывает потребности, также как и специальные условия и поддержку, необходимые ученику и учителям для достижения успеха. В инклюзивной школе каждого принимают и считают важным членом коллектива. Ученика со специальными потребностями поддерживают сверстники и другие члены школьного сообщества для удовлетворения его специальных образовательных потребностей. Целью системы инклюзивного образования является создание без барьерной среды в обучении и профессиональной подготовке детей с ограниченными возможностями. Данный комплекс мер подразумевает как техническое оснащение образовательных

учреждений, так и разработку специальных учебных курсов для педагогов и других учащихся, направленных на развитие их взаимодействия с инвалидами. Проблем с инклюзией еще очень много, но самыми злободневными сегодня являются следующие: само общественное сознание не готово к восприятию инклюзии в целом и инклюзивного образования в частности; большинство учителей и директоров массовых школ недостаточно знают о проблемах инвалидности и не готовы к включению детей-инвалидов в процесс обучения в классах; родители инвалидов не знают, как отстаивать права детей на образование, и испытывают страх перед системой образования и социальной поддержкой; архитектура учебных заведений (как внутренняя, так и внешняя) недоступна детям с особыми потребностями. Наш педагогический коллектив, хотя еще и не перешел на инклюзивное обучение, уже сегодня иницирует ряд мероприятий, которые должны стимулировать процесс внедрения инклюзивного образования в школе. Функционируют два коррекционных класса, которые полностью и гармонично сосуществуют с обычными классами. А также в обычных классах наравне со здоровыми детьми обучаются дети с патологиями, врожденными нарушениями и имеющие инвалидность. Сама я являюсь классным руководителем 8 «В» где обучаются 16 учеников и один из них Иванов В.В. (фамилия изменена) имеет диагноз умеренная умственная отсталость, с реактивным состоянием и поведенческими нарушениями. Поэтому, придя три года назад в этот класс, я поставила перед собой задачу - приближение психического развития этого ребенка к уровню нормально развивающегося. Мне предстояло, во- первых, изучение нормативно-правовых актов, научной литературы и выбор стратегии работы с учеником. Во-вторых, для детей с интеллектуальной недостаточностью характерно большое отставание в сроках развития психических

процессов. Поэтому второй задачей является стимуляция различных познавательных операций, то есть коррекционная работа. Коррекционно-педагогическая работа была направлена на активизацию познавательной деятельности и создание условий для социальной адаптации, которая бы устраняла или сглаживала дефекты развития познавательной деятельности, физического развития, способствовала благоприятному развитию. В целях достижения положительного результата в процессе обучения, воспитания ребенка пыталась целостно влиять на его личность. При работе ребенком с интеллектуальной недостаточностью учла структуру дефекта для эффективного коррекционно-педагогического воздействия. Коррекционная работа сопровождалась весь процесс обучения. При правильной организации специального обучения и воспитания, многие дефекты развития могут быть скорректированы и предупреждены. В-третьих, формирование психологического фона. Психологическим фоном коррекционного процесса является установление эмоционально окрашенных контактов между детьми в классе, между педагогами и детьми, создание положительного эмоционального климата, взаимоотношений в классе и в школе. Понимание, признание в этом ребенке человека – самый главный вклад в его развитие. Вот почему заходят в класс и в дни, когда нет уроков, только для того, чтобы поприветствовать ученика, пообщаться с ним, поинтересоваться успехами, настроением, самочувствием, поддержать. Каждый урок каждая встреча начинают с признания, что встреча с ним радостна и приятна. В четвертых создание ситуации успеха в значимой для ребенка деятельности – важнейшее психологическое условие, своеобразная точка опоры, позволяющая изменить всю систему отношений ребенка, пробудить веру в себя, в успех своих учебных усилий. В данном случае Виктор был

записан в школьный футбольный клуб (в качестве полузащитника) и входит в состав экогруппы школы в рамках экологического проекта «Өркен », участник и призер районного и областного конкурса для детей с ограниченными возможностями «Жұлдызай» Возникла еще проблема, с пятиклассниками будут работать разные учителя и они сами так же не были готовы к этому, поэтому им требовалась дополнительная информация и консультация. И самое главное ребенок с особыми образовательными потребностями, как никто другой, нуждается в постоянной поддержке помощника воспитателя, педагога, наставника. В связи с чем совместно с психологом школы провели педагогический консилиум, где было принято решение о разработке каждым учителем вспомогательной программы для ученика.

Основными принципами моей работы и команды учителей были выбраны следующие:

1. Каждая личность индивидуальна и неповторима.
2. «Понять, принять, помочь!»
3. «Не навреди!».
4. «Замечать, анализировать - видеть больше, чем другие».
5. «Верю в то, что делаю!».

Таким образом, все педагоги, работающие в моем классе, трансформировались из «учителя-предметника» в «учителя-тьютора». Педагогическая деятельность невозможна без использования наряду с традиционными технологиями инновационных технологий. Из опыта работы можно отметить, что особой психологической проблемой в становлении профессиональной педагогической позиции в инклюзивном образовании является переформирование существующей сферы основных профессиональных ценностей и смыслов. С учетом обстоятельств, нами были созданы такие психолого-педагогические условия, которые способствовали формированию

нашей новой педагогической позиции: непрерывное образование учителя, то есть обмен опытом, самообразование и саморазвитие. Это важно, так как мы, впервые сталкиваясь с данной проблемой, боялись остаться наедине с ней, а создание психолого-педагогических условий и механизмов становления профессиональной педагогической позиции, на наш взгляд, позволило обеспечить качественную работу педагогов, способных к компетентному, комплексному, творческому взаимодействию с учащимися, родителями, всеми участниками образовательного процесса, затрагивающем основы инклюзивного образования.

Нами была проведена следующая работа:

1. Проведена психолого-педагогическая диагностика ученика с особыми образовательными потребностями.
2. Выработан план междисциплинарного взаимодействия педагогов.
3. Взаимодействуем с психолого-педагогической службой.
4. Регулярно проводятся психолого-педагогические консилиумы.
5. Приобретен успешный опыт работы тьютора.
6. Налажен контакт и достигнуто взаимопонимание и взаимодействие с родителями.

7. Проведена просветительская работа по вопросам инклюзии среди учителей, и родителей класса.

В.Ф. Шаталов говорил, что ребенок в школьной среде должен обрести точку опоры как утверждение достойного способа жизни, краеугольные камни которого - честь, совесть, правда. Может быть, главный наш принцип – снять чувство страха с души ребенка, сделать его раскованным, свободным, вселить уверенность в свои силы, увидеть в нем полноценного и способного к творчеству серьезного человека. Мы считаем, что все дети могут учиться успешно, однако учителя должны иметь большое терпение. [2]

Развитие инклюзивного обучения в Казахстане, это не просто добавка к общеразвивающей работе с детьми. Оно выступает как условие преодоления или сглаживания некоторых трудностей, возникающих вследствие биологического нарушения, но, что особенно ценно, оно лежит в основе формирования личности ребенка, имеющего то или иное отклонение в развитии. Внедрение инклюзивного образования это большой шаг вперед к созданию безбарьерной среды, лучшее подтверждение того, что инклюзивное образование в Казахстане больше не является экспериментом.

Список литературы:

1. Выготский, Л.С. Основы дефектологии / Л.С. Выготский – СПб. : Лань, 2003. – 654 с.
2. Психотерапия детей и подростков: Пер. с нем. / Ред. Х. Ремшмидт. – М. : Мир, 2000. – С.476-499.

МОДЕЛЬ ЭФФЕКТИВНОЙ СОВМЕСТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ – ГЛАВНОЕ УСЛОВИЕ ВОСПИТАНИЯ И ОБУЧЕНИЯ ДЕТЕЙ

А.С. Абдрахманова

КГУ «Общеобразовательная школа №91», г. Караганда
abalua@yandex.ru

Аннотация. Мақалада мұғалім мен баланың өзара әрекеттесуінің тиімділігі туралы мәселе көтеріледі. Оқыту мен тәрбиелеу мәселесі-дұрыс құрылған өзара әрекеттесу мәселесі. Психологиялық әдістерді қолдана отырып, бірлескен диалогтық танымдық іс-әрекетті құрудың мысалы келтірілген. Мұғалімдерге «өзара әрекеттесу процесінің тиімділік моделі» және эмоционалды-мінез-құлық компонентін қалыптастыру схемасы арқылы өзара әрекеттесуді кезең-кезеңмен қалыптастыру бойынша ұсыныстар берілді.

Аннотация. В статье поднимается вопрос об эффективности взаимодействия учителя и ребенка. Вопрос обучения и воспитания - это вопрос правильно построенного взаимодействия. Приводится пример построения совместно-диалогической познавательной деятельности с помощью психологических техник. Даны рекомендации для учителей по поэтапному формированию взаимодействия через «модель эффективности процесса взаимодействия» и схему формирования эмоционально-поведенческого компонента.

Abstract. The article raises the question of the effectiveness of teacher-child interaction. The question of training and education is a question of properly constructed interaction. An example of the construction of joint-dialogic cognitive activity with the help of psychological techniques is given. Recommendations are given for teachers on the step-by-step formation of interaction through the “model of the effectiveness of the interaction process” and the scheme of the formation of the emotional-behavioral component.

Анализ динамики общественного мнения о роли образования, проведенный социологами, позволил выявить закономерность периодической смены настроений в обществе по отношению к образованию как источнику позитивных перемен в сфере культуры [1, с. 14-16].

Критическое отношение к системе образования может выражаться в обвинениях по поводу снижения уровня обучения или его эффективности. В соответствии с этим обнаруживается периодическая смена моделей управления образованием [2,120].

На первой фазе (стадии оптимизма) образование считается полезным и на учителей смотрят как на добровольных распространителей культуры. В этот период профессия учителя воспринимается как нужная, и компетентность учителей обычно

не ставится под сомнение. Возникает тенденция к расширению функций учителя, например, помимо ответственности за развитие учебно-познавательных способностей детей, на него может быть возложена задача социального и эмоционального воспитания. Кроме того, может утвердиться более либеральный стиль преподавания.

На второй фазе (стадии разочарования) складывается мнение, что система образования не справляется со своей задачей, не обеспечивает ожидаемых от нее экономических и социальных выгод. В этот период профессия учителя в целом воспринимается как бесполезная и мастерство педагогов ставится под сомнение. На этой стадии возникает тенденция к сужению функций учителя: например, усиление ответственности за

формирование основных навыков чтения, письма и счета и введение контроля за результатами обучения. Кроме того, может утвердиться более консервативный стиль преподавания.

Современное образование, согласно данной модели, сегодня находится на второй стадии. Мы находимся на переходе к новой парадигме, которая призвана дать образованию новые подходы, методы, а самое главное новые результаты образовательного процесса, позволяющие развивать в человеке конкурентоспособную гармоничную развитую личность.

Актуальными во все времена были взаимоотношения между взрослыми и детьми, между учителем и учеником. Художественная и научная литература пестрит констатацией фактов о такой проблеме, когда у «лучших» учителей, которые были асами в своем предмете и знали весь предмет чуть ли не наизусть, не получалось передать эти знания ученикам. Но были и есть такие учителя, которые остаются в памяти на всю жизнь у человека. В чем секрет? Харизма? Обаяние? Особый подход? Любовь к детям?

Секрет, скорее всего, в единении всех этих факторов. Никакая харизма и обаяние, не помогут без стремления найти подходящие подходы к каждому ребенку индивидуально. А это и есть, на наш взгляд, любовь к детям и стремление помочь каждому ребенку.

Не нужно забывать и о современных вызовах. Они характеризуются большим потоком информации и большим развитием техногенных процессов, которые влияют на ожидания детей и на требования к взрослым в воспитательном и учебном процессах.

По поведению детей можно определить, смогли ли взрослые правильно организовать совместный процесс взаимодействия. Инициатором всегда будет выступать взрослый, и только от него будет зависеть эффективность взаимодействия. Уязвимыми и чувствительными к такому правильному

или неправильному совместному общению оказываются дети. Именно по ним можно видеть результат эффективности воспитания. Они незамедлительно реагируют – либо повышенной заинтересованностью и интересом и отличными результатами, либо повышением преступности, ростом агрессии, аутистическими проявлениями, наркоманией и алкоголизмом. Последствия данного явления отчетливо проявляются в системе социальных, межличностных отношений, в экологическом кризисе, который является ярким показателем духовной ограниченности современного технократа, зачастую лишенного чувства ответственности и осознания своего человеческого долга перед окружающим миром. Вместе с этим появляется проблема не только духовного роста человека, но и его патриотического и профессионального роста. Все это может быть только при неправильно построенном взаимодействии со взрослым вовремя.

Правильно построенное взаимодействие раскрывается через психологические механизмы.

В истории психологии общение и коммуникации рассматривались такими выдающимися учеными, как Л.С.Выготский, А.Н.Леонтьев, А.В.Запорожец, Д.Б.Эльконин, В.В.Давыдов, П.Я.Гальперин, С.М.Джакупов и др. [3,4,5,6]

Системообразующей основой этого направления явились культурно-историческая психология Л.С.Выготского и деятельностный подход А.Н.Леонтьева. [3,4]

Так, психологический подход подразумевает распространение и внедрение активного деятельностного процесса [4], который определяет развитие сознания, осуществляющегося в условиях общения людей друг с другом. Вопросами содержания взаимодействия и общения впервые занимался Л.С.Выготский [3], который отмечал важную роль общения в сотрудничестве, как необходимых условий взаимного согласия и нахождения общих смыслов. Здесь процесс

общения просто выступает в качестве механизма, где необходимо построить систему психологических операций, соответствующих обобщению, заключённому в содержании взаимодействия. Принципы такого взаимодействия подробно представлены в концепции совместно-диалогической познавательной деятельности профессора (СДПД) С.М.Джакупова[7]. С.М.Джакупов отмечает, что СДПД появляется тогда, когда формируется общий фонд смысловых образований (ОФСО) в процессе взаимодействия субъектов в обучении [7].

Именно общий фонд смысловых образований, на наш взгляд, является главной составляющей процесса обучения и выступает необходимым условием его эффективности [9]

Автор описывает структуру процесса обучения как дидактической и психологической систем, в которых происходит описание развития диады взаимодействия в совместно-диалогической познавательной деятельности: субъекты взаимодействия=личности=субъекты взаимодействия. Систему общения С.М.Джакупов представил в виде триединой схемы: мета-уровень, макро-уровень и микро-уровень. Изменения совместной познавательной деятельности, происходящие на каждом уровне, приводят к наиболее эффективному процессу культурной интеграции сквозь призму раскрытия ресурсов диады взаимодействия.

На основании данной концепции, нами была составлена схема взаимодействия[8], которая легла в основу проведенного обучающего тренинга общения (рис. 1).

Рис. 1. Модель эффективности процесса взаимодействия

Согласно концепции, система эффективного взаимодействия раскрывается через показатель совместно-диалогической познавательной деятельности (СДПД) - общий фонд смысловых образований (ОФСО).

Процесс формирования общего

фонда смысловых образований согласно концепции Джакупова, отслеживается на уровне вербального и невербального проявления поведения обучающихся. В проведенном нами исследовании[9], были выделены и конкретизированы эти поведенческие компоненты. (см. Таб.1)

Таблица 1.

Эмоционально-поведенческие компоненты проявления ОФСО

Стадии СДПД	Критерии ОФСО	Эмоционально-поведенческие компоненты ОФСО
Стадия псевдосовместной практической деятельности	Реконструкция цели	включенность
		активность
		высказывание
		восклицание
	Преобладание невербальных компонентов	Эмоционально окрашенная мимика
		жесты
		Совпадение действий, движений
Стадия преобразования псевдосовместной практической деятельности в псевдосовместно-мыслительную деятельность	Идентификация смыслов	Высказывание противоречий
		Обнаружение противоречий
	Эмоционально-оценочное отражение	Неформальность взаимодействий
		Примеры из жизни
		Одинаковые эмоции
		Эмоционально окрашенная речь
Стадия развитой мыслительной деятельности	Сокращение вербальных компонентов	Подхватывают монолог учителя
		Подхватывают монолог др. ученика
	Диалогизация монолога	Поддерживают речь одного ученика
		Высказывание совместных точек зрения
	Монологизация диалога	понимание с полуслова
		Ученики говорят словами учителя
		ученики обсуждают тему вне урока или занятия

В качестве результата совместной деятельности в нашем исследовании выступали показатель повышения эффективности процесса обучения, который мы определили через показатели: интеллектуальные способности и креативность человека. Именно эти показатели дали положительную динамику и корреляцию с формированием общего фонда смысловых образований. При правильно построенном совместном

взаимодействии, а именно при его формировании, будут повышаться или формироваться уровни интеллектуального и креативного развития обучающихся.

Иными словами, процесс любого взаимодействия сначала начинается с невербальных признаков (мимика, жесты, взгляд, тон, тембр и громкость голоса и др.), по которым человек на интуитивном уровне или уровне подсознания решает, нравится ли ему собеседник или нет.

На этом уровне необходимо обаяние и харизма человека, что бы его слышали, увидели, им заинтересовались.

Затем, если на первом этапе все прошло хорошо, на следующем этапе собеседник начинает прислушиваться к тому, что говорит спикер, к его словам и смыслу текста. Если это ему понятно и информация, которая идет для него актуальна и понятна (имеется понятийная база), то интерес еще больше возрастает и связь между собеседниками становится все крепче.

И на третьей последней стадии коммуникация становится двусторонней с обратной связью и может достигнуть высшего уровня, когда слушающий начинает понимать собеседника с полуслова.

На первом и втором этапах на помощь приходят невербальные техники коммуникации. Помощниками могут стать психологические тренинги общения, включающие элементы психотехник, например, техник эриксоновского гипноза – направлены на формирование общего фонда смысловых образований, то есть на формирование совместно - диалогической познавательной деятельности, а это значит возможность построить эффективное для обеих сторон взаимодействие. Согласно данной схеме формирование общего

фонда смысловых образований возможно с помощью применения психологических техник. В основе активных педагогических методов и техник лежат психологические закономерности, которые формируют познавательную мотивацию, т.е. формируют потребность в новых знаниях, ориентирует людей не на расширение объема знаний (как это происходит в традиционной модели обучения), а на разработку и поиск новых решений проблемных ситуаций во взаимодействии и на усвоение и принятие новых моделей поведения, наряду с уже устоявшимися.

В заключение можно сказать, что решить проблемы в коммуникациях и взаимодействиях при воспитании и обучении детей, то есть привить им ценности, этику поведения, а также наполнить их познавательный и духовный мир новым содержанием, можно, наполнив содержание работы педагога активными, психолого-педагогическими методами и технологиями. А это значит, что наступает время психологизации педагогического процесса, и в этом отношении можно рекомендовать нашу схему и модель взаимодействия педагогам в качестве инструмента достижения эффективного взаимодействия с детьми.

Список литературы:

1. Лобанов Н.А. Проблемы развития системы непрерывного образования// *Профессионал Казахстана*.- 2004.-№3.-С.14-16.
2. Ландшир Ж. Отбор учителей // *Перспективы*.- 1982.- № 1–2. -С. 249–255.
3. Выготский Л.С. Проблема сознания. Собр. соч., Т. I. М., 1982.
4. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. М., 1975.-121с.
5. Гальперин П.Я. Методы обучения и умственное развитие ребенка. - М., 1985. - 164 с.
6. Гальперин П.Я., Талызина Н.Ф. Современное состояние теории поэтапного формирования умственных действий // *Вестник Моск.ун-та.Сер.14. Психология*. -1974. -№4 - С.54-63.
7. Джакупов С.М. Психологическая структура процесса обучения. Алматы: Казак университеті, 2004. 312 с.
8. С.М.Джакупов «Психологическая структура процесса обучения». – Алматы: «Казак университеті», 2004. – 312 с.;
9. Абдрахманова А.С., Изакова А.Т. Диадно-диалогическое взаимодействие как условие эффективного психологического воздействия.// *Материалы региональной научно-практической конференции*.-Караганда: ИПК и ПГС РО, 2001.С.95-101.

ҮЗДІКСІЗ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМ МЕН ТӘРБИЕ САБАҚТАСТЫҒЫН ДАМУ

С. Сырлыбекқызы¹, Н.Т. Сагиндикова²

¹Есенов университеті, Ақтау қ.

e-mail: Samal.syrlybekkyzy@yu.edu.kz,

²«Оқулық» республикалық ғылыми-практикалық орталығы

nurgul_sagindikova@mail.ru

Аңдатпа. Бұл мақалада үздіксіз білім беру үрдісіне сәйкес түрлі сатылар арасында экологиялық тәрбие сабақтастығының қамтамасыз етудің қажеттілігі туындайды. үздіксіз экологиялық білім мен тәрбие сабақтастығын дамыту үшін экологиялық білімнің әлемдік дейгейдегі күрделі мәселе екендігіне мән беріліп, экологиялық тәрбие сабақтастығы қамтамасыздандырылып, экологиялық білімді жетілдіру қарастырылған.

Аннотация. В данной статье рассматривается необходимость обеспечения преемственности экологического воспитания между различными ступенями в соответствии с процессом непрерывного образования. для развития преемственности непрерывного экологического образования и воспитания придается большое значение тому, что экологическое образование является серьезной проблемой мирового уровня, обеспечивается преемственность экологического воспитания, совершенствуется экологическое образование.

Abstract. This article discusses the need to ensure the continuity of environmental education between different levels in accordance with the process of continuing education. The development of continuity of environmental education and upbringing is of great importance due to the fact that environmental education is a serious world-class problem, continuity of environmental education is ensured, and environmental education is improved.

Түйін сөздер: экологиялық білім, экологиялық тәрбие, экологиялық мәдениет, экологиялық дүниетаным, үздіксіз білім беру.

Ключевые слова: экологическое образование, экологическое воспитание, экологическая культура, экологическое мировоззрение, непрерывное образование.

Key words: ecological education, ecological culture, ecological worldview, continuing education.

Экологиялық білім беру жүйесі – білім беру мен тәрбиенің жалпы жүйесінде үздіксіз экологиялық білім берудің мақсаты мен міндеттері жүзеге асатын қажетті және өзара әрекеттесетін ұйымдастырушы формалардың жиынтығы. Үздіксіз экологиялық білім беру жүйесін құрудың мақсаты ғылыми және тәжірибелік білімдер бірлігінің, табиғатқа деген оң эмоционалды-құндылықты қарым-қатынастың, қоршаған ортаға жауапкершілікпен қарауды қамтамасыз ететін тәртіп пен іс-әрекет негізінде ерекше экологиялық

дүниетанымды қалыптастыру болып табылады.

Соңғы кезде экология, биология ғылымының саласы бөлімі ретінде емес, жеке ғылыми тұрғысынан қарастырылып жүр. Сондықтан әртүрлі экологиялық мәселелерді жаратылыстану ғылымына енетін пәндердің барлығы қамтығанымен, олардың әрқайсысы өз білімі саласынан зерттеп қарастырылады. Мысалы, биологиялық пәндер бойынша тірі организм және табиғат ортасы, биосфера туралы ілім, экожүйе, биология қоршаған ортаның

экологиялық дағдарысы туралы зерттесе, ал география сабағында географиялық қабатты тиімді пайдалану мен қорғау, географиялық орта мен геожүйе, табиғи кешенге адамдардың шаруашылық қызметіне тигізетін әсерін зерттейді.

Ғасырлар бойы ойын табиғаттың қожасы, әміршісі ретінде сезініп келген адам, бойындағы оған деген тұтынушылық қатынасын психологиялық тұрғыдан қайта құру қажеттілігі туып отыр. Бұл проблеманы алдын алудың бір жолы – көпшілікке экологиялық білім беру.

Өйткені қоғам мен табиғаттың өзара біріне-бірі әсер ететіндігі туралы көпшілікке білім беру, адамның тәжірибелік іс-әрекетінде басшылыққа алатын табиғатты қорғау дағдыларын қалыптастырады. Жас ұрпаққа экологиялық білім жалпы және арнаулы білім берудің бір бөлігі ретінде жан-жақты дамытуға, оның азамат ретінде қалыптасуына бағыт алған.

Қазіргі уақытта «Экология» деген ұғым, үлкен территориялық және тәжірибелік маңыз алған ғылымның барынша тез дами бастаған саласының біріне айналды. Экология дегеніміз – табиғатта пайдаланудың ғылыми – теориялық негізі. Ол жастарға білім мен тәрбие беру ісін жаңа жолға салғанда ғана өз міндетін атқара алады. Бұл тарихи тұрғыдан алғанда, адамның табиғаттағы және әлеуметтік ортадағы болмысында кездескен алғашқы проблемалары еді. Сондықтан, әлеуметтік экологиялық тақырыптарға байланысты пайымдауларымыз ежелгі замандардан бергі қоғамдық сананың элементтері болып келіп және олардың байлығын молайта түсуге байланысты әр адамның іс-әрекеттерінен көрінбек. Экологиялық білімді тереңдету, экологиялық тәрбие беру, ол үшін арнайы мамандар даярлау – жалпы білім беру жүйесінің алдыңғы шарты. Кезінде орта ғасыр ғұламалары да табиғатты қорғауға байланысты өз көзқарастарын білдірген. IX-XV ғасырларда қазақ топырағынан шыққан ғұлама ғалымдар Әл-Фараби, Ж.Баласағұн, Қожа

Ахмет Иасауи, М.Қашқари, С.Бақырғани, т.б. метафизика, тіл ғылымы, логика, психология, география, этика, т.б. ғылымдар жайлы жазған еңбектерінің мәні ерекше. Соның ішінде Әл-Фараби медицина, биология, география ғылымдарын теориялық философиялық тұрғыдан негіздеуге көп күш жұмсады [1].

Мәселен, «Адам организмі жайлы», «Жануарлар организмі жайлы», «Темпераменттер туралы», т.б. еңбектер жазған. Онда: «...адам баласы жаратылыстың, бүкіл жан иесі атауларының биік шоқтығы, сондықтан оны құрметтеу, қастерлеу керек» деп түсіндіреді.

М.Қашқаридің қайсы бір жәйттерін алмаңыз, үлкен әлеуметтік-этикалық ой-тұжырымдар, парасат, табиғат көріністерін, білімділікті арқау етіп алған. Табиғат көріністерін бейнелейтін пейзаж лирикасы мен жыл маусымдарына арналған өлеңдерін оқи отырып, табиғаттың әсемдігін, сұлулығын танып-білудегі сана-сезімдерін, ой-пікірлерін, сол кездегі аңшылық дәрежесін байқаймыз.

Әл-Фарабидің, М.Қашқаридің көптеген философиялық және натурафилософиялық, әлеуметтік-этикалық тұжырымдарында да жаратылыстану жайында айтқан бағалы пайымдаулар мен ғылыми қорытындылар кездеседі.

Даму жөніндегі диалектикалық ілімнің негізгі салмағы «барлығы да дамиды» деген пікірді жәй ғана тұжырымдауда емес, керісінше, осы дамудың механизмін ғылыми тұрғыдан түсінуде жатыр. Дамудың диалектикалық тұжырымдамасының басты ерекшелігі: даму дүниеде бар нәрселердің сан жағынан жәй ғана өсуі (көбеюі немесе азаюы) деп қана түсіндірілмей, ескінің құру, жойылу және жаңаның пайда болу үрдісі ретінде ұғындырылады [2]. Бұл үрдіс сан өзгерістерінен сапа өзгерістеріне және керісінше өту заңына негізделеді. Сан өзгерістері үздіксіздіктің, бірте-бірте жүретін дамудың үзілісі түрінде болады. Мұның өзі даму сан өзгерістері мен сапа өзгерістерінің бірлігі болғандықтан,

үздіксіздіктің бірлігі деген сөз. Сан жағынан үздіксіз даму сатысы сапаны өзгертпейді, бірақ ол үшін алғы шарттар жасайды. Егер жердің су қабатында жүріп жатқан физикалық-химиялық үрдістер біртіндеп тиісті жағдайлар әзірлемеген болса, онда өлі материядан тіршілік пайда болмаған болар еді. Тірі заттың пайда болуы өлі материядағы жәй ғана бір жаңа сан өзгерісі емес, керісінше, оның түбірлі сапалық өзгерісі, жаңа қасиеттері, заңдылықтары бар материяның мүлдем жаңа түрінің тууы болып табылады. Міне, бұл – дамудағы үздіксіздік.

Диалектиканың даму заңдылығы негізіндегі үздіксіздік педагогикалық ғылымында тігінен, көлденеңінен динамикалық икемділік пен әмбебап болу қажеттігін білдіреді. Демек, үздіксіз білім – толассыз, тоқтаусыз білім, ешқашан аяқталмайтын, өміршең білім. Үздіксіз білім адамның өмірге келген күнінен басталып, өмірінің соңғы күніне дейін бітпейтін үрдіс, қазіргі «өмір бойы білім» қағидасы – білімнің үздіксіздігі идеясының заңды жалғасы.

Н.Лобанов «үздіксіз білім беру» терминін үш мағынада қарастырған.

Біріншіден, үздіксіз білім беру – адамның бүкіл еңбек жолын қамтитын жүйелі ұйымдастырылған үрдіс. Екіншіден, үздіксіз білім беру адамның бүкіл өміріне қажетті кәсіби білімдерді (белгілі бір жұмысқа қажетті) және басқа білімдерді үздіксіз, мақсатты түрде меңгеру үрдісі. Үшіншіден, үздіксіз білім беру күнделікті және ғылыми білімді ұрпақтан ұрпаққа тікелей оқыту әдісі арқылы үздіксіз меңгерту тәсілі ретіндегі білім беру үрдісі.

Осы тұрғыдан алғанда үздіксіз білім берудегі экологиялық тәрбие сабақтастығының теориялық-әдіснамалық мәнін ашу, сабақтастық мәселесінің философиялық аспектілеріне тоқталуды міндеттейді. Философиялық әдебиеттерде нақты ғылымдар арқылы ақиқатты тану үрдісінде бас көтеретін мәселелерді зерттеу үш бағытта жүргізілуі қажет:

- ғылымның барлық түпкі негіздерін, қағидаларын білу мүмкіндігі;

- сол қағидалардан ғылымға қажетті қорытындыларды, салдарларды шығара білу;

- осы ғылым жайлы бұрын-соңды айтылған пікірлерді талдап, түзете білу.

Сабақтастықты әдіснамалық ұстаным ретінде анықтай отырып, Э.Баллер «Сабақтастық – бұл дамудың әртүрлі кезеңдері немесе сатылары арасындағы байланыс, оның мәні тұтас жүйе ретіндегі бүтінді өзгерту барысында, бүтіннің қандай да бір элементтерін немесе жеке тұстарын сақтаудан білінеді. Сабақтастық терістеуді терістеу заңының маңызды жақтарының бірі болып табылады» деген тұжырымға келеді, бұдан даму үрдісінің бағыттылығын, оның әртүрлі кезеңдерінің нақты кезектестігін, циклдық сипатын байқауға болады [3].

Үздіксіз білім беру үрдісіне сәйкес түрлі сатылар арасында экологиялық тәрбие сабақтастығының қамтамасыз етудің қажеттілігі туындайды. Ол дегеніміз, біріншіден, экологиялық білімнің әлемдік дейгейдегі күрделі мәселе екендігіне мән беріліп, екіншіден, экологиялық тәрбие сабақтастығы қамтамасыздандырылып, үшіншіден, өмір бойы білім алу, яғни, экологиялық білімді жетілдіріп отыру.

Демек, үздіксіз білім беру үрдісіндегі экология тәрбиелік сабақтастығы жаңа білімнің ескіні ығыстыра отырып, оның кейбір элементтерін өзінде сақтап қалатын байланыс; ол экологиялық білім берудің түрлі сатылары арасындағы қажетті байланыстар мен дұрыс арақатынасты құрудан тұрады.

Үздіксіз экологиялық білім мен тәрбие сабақтастығының дамуға әсері болу үшін мынадай қысқаша қорытындылар мен ұсыныстар береміз:

1) Барлық пәндерді экологияландыру қажет.

2) ҚР мемлекеттік бағдарламасына сәйкес үздіксіз оқу мен тәрбие жүйесін қолдану:

- мектепке дейінгі мекемелерге

8 ОҚЫТУДЫҢ ТЕОРИЯСЫ МЕН ТӘЖІРИБЕСІ

экологиялық тәрбие беру;

- орта және кәсіби мектептерде жалпы экологиялық білім мен тәрбие беру;

- арнайы білім беретін колледждерде жалпы және арнайы экологиялық білім мен тәрбие беру;

- жоғары оқу орындарында жалпы және мамандығына сай арнайы экологиялық

білім мен тәрбие беру;

- білім жетілдіру және мамандарды қайта даярлау мекемелерінде экологиялық білім мен тәрбие беру;

- жалпы көпшіліктің экологиялық сауатын ашып, білім мен тәрбиесін жетілдіру.

Әдебиеттер тізімі:

1. Мамадияров М.Д., Налмишова Қ.Н., Жумагулова Б.Р. Экологиялық білім және тәрбие. Шымкент, 2013.

2. Әбілов Ж. Тұрақты даму және айналадағы орта. Алматы. 1998.

3. Манкеш А. Оқу-тәрбие үрдісіндегі экологиялық сабақтастықтың ғылыми-теориялық негіздері. Монография. Алматы. «Зерде», 2005.

Н.П. Балкунова

В 2021 году исполняется 100 лет со дня основания Национальной академии им.И.Алтынсарина. Сегодняшние будни НАО им. Ы.Алтынсарина – это большая работа в области научного, методологического и научно-методического сопровождения развития всех уровней образования, теории и практики обучения и воспитания.

Обратимся к истории.

В августе 1921 года при Народном комитете просвещения Казахской АССР было создано первое государственное учреждение, которое организовывало научно-исследовательские работы – Академический центр.

Основными направлениями работы Центра были:

- координация работы в области народного образования;
- разработка качественных программ по ликвидации безграмотности, программ начальных, средних и высших учебных заведений;
- руководство сферами науки, литературы и искусства;
- организация теоретической и методической поддержки работы учебных заведений, учреждений политпросвещения, организаций по издательскому делу, архивов, музеев и научно-исследовательских организаций.

Есть полное основание считать, что Академический центр был истоком нынешнего научно-методологического и научно-методического учреждения в образовательной сфере – Национальной академии образования им. И. Алтынсарина. Центр, основоположником и руководителем которого был известный казахский деятель А. Байтурсынов, всегда был лидером в области науки, культуры и искусства.

Академический центр под руководством Ахмета Байтурсынова проводил

разностороннее исследование казахского края, регулировал издание полезных для народа книг, руководил работой по разработке учебных планов для казахских школ, по написанию учебников на родном языке, оказывал всяческую поддержку подготовке научно-педагогических кадров. В работе Академического центра активно участвовали М. Дулатов, М. Жолдыбаев, К. Жубанов, Б. Майлин, Е. Омаров, Ш. Сарыбаев, С. Сейфуллин, Т. Шонанов, А.П. Чулошников и др.

В марте 1926 года центр был реорганизован как Научный и научно-методический совет Народного комиссариата просвещения Казахской АССР.

В 1933 году по решению V пленума КазКрайкома был реорганизован и переименован в Педагогический научно-исследовательский институт при НарКомпросе КазАССР, который находился в Алматы.

В первую очередь была начата работа по созданию учебников на казахском языке. Среди первых ученых, принявших активное участие в этой работе, был Альжанов, подготовивший к переизданию «Әліппе». Над созданием учебника по казахскому языку работали И. Жансугуров, М.Ауэзов, М.Кандыбаев и другие. Одновременно шла работа по подготовке учебников и методических пособий. Подготовка пособия по письму была поручена Б.И. Хомутову, пособие по орфографии и грамматике готовил К.Жубанов.

В начале марта 1938 года создан Научно-исследовательский институт школ Народного комиссариата просвещения КазССР (НИИШ).

На его базе с 1 июня 1951 г. организован Научно-исследовательский институт педагогических наук Министерства просвещения КазССР. Основными задачами

института являлись изучение и обобщение опыта, накопленного практическими работниками школ республики; разработка на этой основе теории и практики педагогики, учебных планов, программ для начальной, неполной средней и средней школы, научная проверка их применения. Институт был обязан проверять действующие и составлять пробные учебники; разрабатывать методические пособия по преподаванию отдельных дисциплин.

К задачам института относилось также руководство созданием монографий по истории школы, истории педагогических взглядов и другим вопросам педагогики. Непосредственное руководство НИИ осуществляло Министерство просвещения Казахстана. Формирование коллектива научно-методических сотрудников определялось двумя составными: за счет творческого роста работающих и приглашения опытных специалистов из школ, средних и высших учебных заведений. Руководитель института, его заместители утверждались на коллегии Министерства. Все они обладали высокими научно-теоретическими знаниями, опытом профессиональной работы.

Вся тематика научно-методической работы коллектива определялась учеными института, особенно по гуманитарным предметам, и утверждалась ученым Советом, с последующей реализацией как своими сотрудниками, так и исследователями, методистами учебных заведений, институтов АН КазССР.

Институт педагогических наук привлекал, согласно приказу министра просвещения Казахской ССР № 25 от 3 апреля 1952 г., для глубокого и всестороннего рецензирования учебников по казахскому языку и литературе научных работников, учителей, профессорско-преподавательский состав вузов.

Одним из направлений деятельности института являлось издание учебников и учебно-методической литературы

для внеклассного чтения в казахской начальной, семилетней и средней школах в 1956-1960 гг. через Казучпедгиз. План издания на 5 лет включал 349 названий и состоял из разделов: казахская литература, русская литература, литература народов СССР, литература зарубежных стран, методологическая литература, литература о жизни и деятельности великих людей, научно-атеистическая литература, литература о науке и технике. При этом указывалось «В целях облегчения понимания читателями-учащимися того или иного произведения необходимо снабдить его соответствующим предисловием, текстуальными комментариями, а произведения для младшего и среднего возрастов иллюстрациями. Для осуществления данного плана целесообразно шире привлекать в качестве составителей и редакторов, литературоведов, педагогов – литераторов, знающих нужды детского чтения» (ЦГА НТД Ф. 104, оп. 1-6, д. 497, л.9).

Постановлением Бюро ЦК КП Казахстана от 25 июля 1960 г. Научно-исследовательский институт педагогических наук стал Координационным центром исследований по педагогическим наукам, психологии и частным методикам. Председателем был назначен директор НИИ педагогических наук, доктор педагогических наук Сембаев А.И.

В связи с реорганизацией научно-исследовательского института педагогических наук из узковедомственного, вспомогательного учреждения Министерства просвещения Казахской ССР в ведущее научно-исследовательское учреждение республики значительно выросли возложенные на него задачи: содействие развитию народного образования в республике и распространение педагогических знаний в народе; научная разработка вопросов общей и дошкольной педагогики, школьной гигиены, психологии и методики преподавания основных

дисциплин в общеобразовательной школе и педагогических заведениях; проведение научно-исследовательских работ по созданию истории развития советской школы КазССР, изучение жизни и деятельности выдающегося казахстанского просветителя, писателя и педагога Ы.Алтынсарина; научная разработка вопросов воспитательной работы с детьми; изучение истории развития школы, педагогики и методов обучения в Казахской ССР; содействие планированию и развертыванию научно-исследовательской работы в области педагогических наук; подготовка высококвалифицированных кадров методистов для высших учебных заведений республики. В институте, переведенном из III категории в научно-исследовательское учреждение первой категории, открывается аспирантура по подготовке научных кадров по вопросам педагогики, психологии и частных методик казахского языка и литературы.

Разработка актуальных проблем общего и политехнического образования и внедрение в практику массовой школы передового педагогического опыта и достижений педагогической науки на основе высококачественной постановки учебно-воспитательной работы с учащимися проводилась на базе базовых экспериментальных школ. По «Положению о базовых экспериментальных школах Научно-исследовательского института педагогических наук МП КазССР», утвержденного 22 января 1962 г. Министром просвещения Казахской ССР А.Шариповым, эти школы должны были вести опытную работу по планам, разработанным Институтом педнаук и согласованным с ОНО и Алма-Атинским ГорОНО. Содержание опытной работы базовых школ включало: проверку учебного плана, программ и учебников, методов преподавания основ наук, организацию политехнического и производственного обучения и подготовки учащихся к практической деятельности; разработку вопросов рационализации

учебного процесса, организации ученического коллектива, методов идейно-политического, нравственного, трудового, эстетического и физического воспитания учащихся, вопросов руководства учебно-воспитательной работой; проверка образцов учебного оборудования. Положительный опыт работы базовых школ по вопросам обучения и воспитания детей, при содействии институтов усовершенствования учителей и Института педнаук распространялся на массовые школы.

При НИИ педнаук МП КазССР существовал Совет по координации научной деятельности по педагогическим наукам, высшим органом которого являлась сессия Совета по координации. Основные задачи, возложенные на Совет, - организация координации исследований по основным направлениям и важнейшим проблемам педагогической науки; содействие и координация научной деятельности кафедр педагогики и психологии университетов, педагогических институтов, институтов усовершенствования квалификации учителей и НИИ педнаук. Совет по координации оказывал помощь по отдельным проблемам в осуществлении координации научных исследований и содействие развитию научных советов. В издаваемом раз в три месяца информационном бюллетене публиковались рекомендации, связанные с развитием и обеспечением научных исследований по основным направлениям и важнейшим проблемам образования.

На основании Постановления ЦК Компартии Казахстана и Совета министров КазССР №722 от 7 октября 1966 г. «О чествовании 125-летия со дня рождения Ибрая Алтынсарина» научно-исследовательскому институту педагогических наук Министерства просвещения Казахской ССР было присвоено имя Ибрая Алтынсарина. Основной задачей института, как и прежде, являлась разработка научных

основ развития народного образования. В 1981-1985 гг. научно-исследовательская деятельность института была направлена на осуществление реформы общеобразовательной и профессиональной школы и на дальнейшее повышение качества, эффективности научно-исследовательских работ, внедрение результатов исследований в практику работ школ и дошкольных и внешкольных учреждений республики.

В 1983-1986 годах Институт занимался разработкой проблем обучения и воспитания подрастающего поколения в соответствии с решениями КПСС и Советского правительства с учетом социального, культурного и научно-технического прогресса, специфических условий Казахской ССР, формированием идейно-политического и нравственного воспитания сотрудников, пропагандой научно-педагогических знаний в республике.

На основе передового педагогического опыта сотрудники института исследовали проблемы совершенствования содержания образования, форм и методов, средств обучения и воспитания.

В годы независимости при перестройке работы всех учреждений в структуру научно-исследовательского института им. Ы. Алтынсарина также были внесены изменения. Это научное учреждение с 1992 года называлась Институт проблем образования им. Ы. Алтынсарина.

В 1992 году была организована Лаборатория дошкольного воспитания и обучения.

В 1993 году в институте была создана Лаборатория теории и методологии непрерывной образовательной педагогики (с 1994 года – лаборатория «Дидактика»). Она занималась разработкой концепции развития системы среднего образования, содержания образования, учебных планов, государственных стандартов и др. Была предложена и обоснована модель трехступенчатой школы, необходимость

создания государственных стандартов образования, модели образовательного содержания на основе гармонии принципов интеграции и дифференциации для каждой ступени школы и для каждого профиля верхней ступени школы.

В 1994 году в республике под руководством профессора М.Ж. Жадриной началась научно-методическая работа по подготовке государственных стандартов школьного образования. В результате всей комплексной работы, проводимой Казахским институтом проблем образования им. Ы. Алтынсарина, были созданы концептуальные, нормативные и учебно-методические компоненты Государственного стандарта общего среднего образования Республики Казахстан. Подготовка данного стандарта проходила в три этапа: 1994-1996 гг., 1996-1998 гг., 1999-2002 г.

В 1993 году в связи с изменением института в Институт проблем образования были изменены названия отделов: созданы лаборатории изучения казахского языка, казахской литературы, русского языка, русской литературы. Вопросы обучения казахскому языку в русских школах по социальной необходимости стали исследовать в отдельных лабораториях (заведующая – Б. Кулмагамбетова). А лабораторию казахского языка, изучаемого в качестве родного, возглавляла д.ф.н., профессор Р.С. Амир.

В результате исследования были разработаны документы концептуального характера: первые проектные версии концепции изучения предметов, уточняющие направления обучения казахского языка, казахской литературы, русского языка и русской литературы в школах. Например, «Концепция обучения казахскому языку в соответствии обществу и школьной реформе» (Р.Амир), «Концепция литературного образования» (А. Даирова), «Концепция обучения казахскому языку в русскоязычных школах» (Б. Кулмагамбетова), «Концепция обучения русскому языку»,

«Концепция обучения русской литературе» и др.

В 1990 годы содержание образования и методы обучения начали совершенствоваться в соответствии с реформами в обществе и школе, уточнены основной и углубленный уровни литературного образования. В литературное содержание образования были отобраны произведения казахских деятелей, таких как Магжан, Ахмет, Шакарим, Жусипбек, Миржакып и др. В результате были созданы «Программа казахской литературы для V-XI классов», «Программы углубленного изучения казахской литературы в VII-XI классах как с теоретической, так и с практической стороны», «Программы факультативных курсов казахской литературы».

В 1991-1992 годы был разработан проект концепции «Русский язык и литература в казахской школе» (заведующий отделом – Н.Б. Абаева).

С 1995 года Г.А. Бадамбаева и К.Л. Кабдолова подготовили системный курс по методике преподавания русского языка в начальных классах казахской школы (учебник для учащихся педучилищ, педколледжей). В 1997-1998 учебном году в общеобразовательные школы Казахстана стали внедряться учебники нового поколения. В соответствии с «Целевой программой подготовки, издания и распределения учебников и УМК для общеобразовательных школ РК» с 1997-1998 учебного года учащиеся 1-3 классов перешли на новое содержание преподавания и стали

обучаться по отечественным учебникам на казахском, русском, уйгурском языках. В подготовке учебников нового поколения и их комплексов активно принимали участие З.К.Ахметжанова, В.В.Бадиков, Г.Ф.Гуревич, Л.К.Жаналина, У.А.Жанпеисова, О.З.Имангожина, К.О. Кунакова, Н.Н.Шманова и др.

Среди авторов учебников нового поколения по русскому языку и литературе в школах с казахским, русским, уйгурским и узбекским языками обучения есть ученые, учителя и методисты – С.Ж. Абишева, Х. Адибаев, В. Бадиков, М. Жүсупов, Л.К. Жаналина, У.А.Жанпеисова, Г.А. Кажығалиева, Л.Т. Килевая, М.Р. Кондыбаева, К.У. Конакова, В.К. Павленко, З.К. Сабитова, В.В. Савельева, Ж.Х. Салханова, Н.Ж. Шаймерденова, Т.А. Абжанова, Ш. Темирбекова, Г.Ф. Гуревич, Р. Ибраева, Р.К. Шаймакова, С.И. Тусеева, Г.А. Бадамбаева, Н.Н. Шманова, Т. Чаплышкина, Л. Рыгалова, Г.Г. Лукпанова, Г.З. Шашкина, Ф.Г. Брулева, Г.Д. Аульбекова, М.М. Хавайдарова и др.

В 1990 годах лаборатория второго языка и литературы под руководством заведующего лабораторией Ш.Б. Байнеш начала емкую работу по обновлению содержания образования по всем иностранным языкам и совершенствования методов и приемов преподавания в казахских школах.

Постановлением Правительства Республики Казахстан №256 от 24 марта 1998 года Казахский институт проблем образования им. Ы.Алтынсарина был реорганизован в Казахскую академию образования им. Ы.Алтынсарина.

Жумагулова Зауре Абдыкеновна

Ведущий научный сотрудник Национальной академии образования им. И.Алтынсарина, кандидат педагогических наук, доктор PhD

Ведет систематическую работу по разработке материалов методического и учебно-методического обеспечения среднего образования («Требования к структуре и содержанию учебных программ», «Методические рекомендации по изучению учебных предметов общеобразовательных школ по программам обновленного содержания» и т.д.).

Один из авторов разработки учебных программ обновленного содержания образования по математике для 5-11 классов общеобразовательных школ и 5-12 классов экспериментальных школ по переходу на 12-летнее обучение; переходных учебных программ для 5-8 классов школ с казахским языком обучения г.Байконыр.

Постоянно работает над проблемой преемственности содержания образования между уровнями среднего образования, между школой и вузами («Преемственная связь в развитии математических знаний учащихся в начальном и основном среднем уровнях образования», «О некоторых аспектах содержания математического образования в школе и педвузе» и др.) Проанализированы образовательные программы педагогических вузов республики.

Имеет более 50 научных и учебно-методических работ, в том числе 36 учебников и учебно-методических комплексов по математике для общеобразовательных школ Республики Казахстан, публикаций по вопросам разработки и создания учебников и учебно-методических комплексов как системы, включающей содержание математической подготовки и условия ее реализации

Опыт работы: 1986-2005 годы – Сабындынская средняя школа Акмолинской области: учитель математики, заместитель директора школы, директор школы; 2005-2011 годы - РНПЦ «Учебник»: научный сотрудник, старший научный сотрудник, ученый секретарь. С 2011 года - Национальная академия образования им.И.Алтынсарина: старший научный сотрудник, заведующая лабораторией естественно-математического образования, заместитель директора Центра среднего образования; ведущий научный сотрудник

Образование: 1981-1986 Карагандинский государственный университет

Специальность: математика

2017- МПГУ г.Москва, защита диссертации, кандидат педагогических наук

Награждение: нагрудные знаки «Ы. Алтынсарин», «Отличник образования Республики Казахстан»; медаль «Халық алғысы»

Дүйсебек Әділхан Төлегенұлы

Дүйсебек Әділхан Төлегенұлы 1956 жылы Қызылорда облысы Айдарлы ауылында дүниеге келген.

1973 жылы мектепті Алтын медальмен бітіріп, С.М.Киров атындағы Қазақ мемлекеттік университетінің химия факультетін бітірген.

1978-1980 жылдары ауыл мектебінде мұғалім болып істеді.

1980-1989 жылдары Алматы облысындағы Қазақ егіншілік ғылыми-зерттеу институтында кіші, аға ғылыми қызметкер болып, 1989-1991 жылдары аталған институтта және Алмалықбақ елді мекенінде бастауыш партия ұйымының хатшысы болды.

1991-2004 жылдары Қарасай ауданындағы әл Фараби атындағы мектеп-гимназия директоры.

2004-2011 жылдары және 2013-2015 жылдары ҚР Білім және ғылым министрлігінің Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының вице-президенті. 2011-2013 жылдары Академия құрамындағы Шағын жинақты мектепті дамыту орталығының директоры. Екі рет Алматы облыстық маслихатының депутаты болып сайланған.

2015-2021 жылдары ҚР Білім және ғылым министрлігінің Оқулық республикалық ғылыми -практикалық орталығы директорының орынбасары, 2021 жылғы маусым айынан Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы Орта білім институты директорының орынбасары. Химия ғылымдарының кандидаты. В.Вернадский атындағы Ресей жаратылыстану ғылымдары Академиясының шетелдік мүшесі. 85- ғылыми еңбектері, оның ішінде 14-і шетелдік басылымдарда жарияланған. Бірнеше оқулықтар мен оқу-әдістемелік құралдардың авторы. 11-жылдық және 12-жылдық білім беру мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттары мен оқу бағдарламаларын, Қазақстан Республикасы білім беру ұйымдарындағы тәрбие тұжырымдамасы, Шағын жинақты мектепті дамыту тұжырымдамасы, Инклюзивті білім беру тұжырымдамасы жобаларын әзірлеуге қатысқан.

Қазақстан Республикасы «Білім беру ісінің үздігі», «Ы.Алтынсарин», «А.Байтұрсынов» және мерекелік медальдерімен марапатталған.

«БАЛАПАН САЗ» БАЛАЛАР ӘНДЕРІНІҢ ЖАРШЫСЫ

А.Ш. Маханбетова

Ел тәуелсіздігінің 30 жылдығы қарсаңында ағартушы-педагог Ы.Алтынсариннің 180 жасқа толуы, Қазақ радиосының және Ұлттық білім академиясының ғасыр тойына орай «Балапан саз» ақын-сазгерлер арасындағы балалар әндеріне арналған радиобайқауының Гала концерті болып өтті.

Байқаудың басты мақсат-міндеттері- балалар әндерінің аясын кеңейту, еліміздегі ақын-сазгерлерді балалар әндерін жазуға шабыттандыру, мектеп жасындағы өнерпаздарды өз жас ерекшеліктеріне сәйкес ән орындауға баулу. Әрі балалар әндерінің ана тілімізді насихаттауда және өскелең ұрпақтың рухани даму жолында тәлім-тәрбиелік мәнінің зор екендігін ұғындыру.

«Балапан саздың» бірінші кезеңі «ақын-сазгерлер арасындағы балалар әндеріне арналған радиобайқауы 2019 жылдың ақпан айынан бері тыңдарманға қазақ радиосы эфирінен ұсынылып келеді. 2020 жылдың қаңтар айынан бастап ақын-композиторлардың балалар әндеріне арналған радиобайқауының әр хабары барысында байқауға қатысушы үміткер автордың балаларға арналған бір топ әні эстрадалық үлгіде орындалып, студия қонағы өнерпаз бала «Үздік орындаушы» аталымы бойынша баян аспабының сүйемелімен сол автордың бір әнін студияда жанды дауыста орындап келді. Бұл да балалар әндерін насихаттаудың ерекше түрі. Ерекше деудің басты себебі- қазіргі уақытта мектеп ұстаздары оқушыларға жаңа әнді музыкалық аспаптың сүйемелімен емес, дайын «минусовкамен» үйретуді дәстүрге айналдырып жіберді. Бұл ұстаздар үшін, ән үйретудің оңай жолы болғанымен, баланың музыкалық есту қабілетін, ырғақты сезіне білуге баулитын дағдысын қалыптастыра алмайтыны айдан анық. Тікелей әуе толқынында тыңдарманға табиғи дауыста балалар әндерін орындап, бірінші кезеңінен сүрінбей өткен 18-үміткер 25 мамыр күні Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясында өзара байқаудың қорытынды кезеңінде өзара тағы да бақ сынап, «Үздік ән» аталымы бойынша атсалысқан авторлардың балалар әндерін эстрадалық өңделуімен табиғи дауыста орындады.

Қазылар алқасының төрайымы ҚР еңбек сіңірген әртісі, «Құрмет» орденінің иегері Бағдат Самединова, ҚР еңбек сіңірген қайраткері, композитор Қайрат Жүнісов, телерадио майталманы, журналист Қымбат Досжан, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық академияның ж.ғ.қ., п.ғ.к. Жанар Сағалиевалар әділ бағасын берді. Бақытты балалық шақ бал әуендерін орындау шеберліктерімен танылған бір топ өнерпаздар жүлделі орындарға тағайындалды.

26 мамыр күні Қазмедиа» ғимаратында «Балапан саздың» алғашқы лауреаттары мен дипломанттарының қатысуымен Гала концертінің телевизиялық түсірілімі болып өтті. Жеңімпаздар арнайы Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының және ұлттың үн жариясы Қазақ радиосының арнайы дипломдарымен марапатталып, «Әдемі-ай» кәдесыйлар компаниясы мен «Мұмтаз» халал мейрамхана желісінің бағалы сыйлықтарына ие болды.

Байқау қорытындысы бойынша кіші топтан Тұрсынбек Кешубайдың «Әкем менің жақсы адам» атты ән-өлеңін орындаған Нұркелді Пайзыкен мен Халықберген Әбілжановтың Мұнайдар Балмолданың сөзіне жазған «Қазақ деген мен боламын» атты әнімен ересектер тобынан Еділ Бейімбет 3-ші орынды, Жақсыгүл Қалжанованың «Ақын Абай атамыз» ән-өлеңін орындаған «Рауан» тобы ересектер тобынан, Сәкен Шынымовтың Сапарғали Қыдыровтың сөзіне жазған «Балдәуреннің шаттық әні» әнін орындаған кіші топтан Жібек Нұрманова 2-ші орынды бөлісті. Ал, 1-ші жүлделі орындарды Құралай Қырықбаеваның Айдана Сегізбаеваның сөзін жазған «Туған далам» әнін орындаған Ажар Рүстемқызымен Талғат Нағашыбаевтың Ділдахан Торғаеваның сөзін жазған «Жұлдызым» әнін орындаған Інжу Қанағат иемденді. Бас жүлде иегерлері ретінде ересектер тобы бойынша Әліби Әбдінұровтың Ернұр Сейдахметтің сөзіне жазған «Бейбітшілік» әнін орындаған Музарт Құрманәлі мен кіші топ өнерпазы Мақсат Жәутіковтың Серік Әбікенұлының сөзіне жазған «Мектебім» әнін орындаған Ақнұр Жұматай атанды.

Гала концерт «Халықаралық балалардың қорғау күніне» орай 1-маусым күні «Балапан» телеарнасынан көрермен назарына және қазақ радиосының эфирінен тыңдарманға ұсынылды.

1-маусым күні Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясында «Балалар әндерінің өскелең ұрпақ тәрбиесіндегі маңызды орын алуы» тақырыбында зумконференция өткізілді. Жиналыс барысында «Балапан саз» радиобайқауының ақын-композиторлармен шығармашылық қарым-қатынасы мен заманауи балалар әндерінің насихатталу жолындағы атқарып отырған қызметі жайлы оң пікірлер айтылып, болашақ үшін маңызды балалар әндерінің дамуы, таралуы, насихаты, болашағы жайлы әңгіме пікірталас өрбіді.

Білім академиясының президенті Ғани Бейсембаев «Балапан саз» радиобайқауына белсене атсалысқан ақын-композиторларға, жас ұрпақты өнерге баулуда шығармашылық табысқа қол жеткізген ұстаздарға құттықтау лебізін жолдай отырып, вице-министр Ш. Каринованың және комитет төрайымы М. Мелдебекованың және Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының алғыс хаттарын табыстады. Қазақ радиолары ЖШС-нің бас редакторы, қазақ радиосының директоры Д. Абибуллаев авторларды Қазақ радиоларының құрмет грамоталарымен марапаттады.

1	Ақтанова Қ.Қ.	ШҚО, білім басқармасы өскемен қаласы әкімдігінің «Заки Ахметов атындағы №16 орта мектебі» КММ қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі
2	Мелян Е.Г.	Коммунальное государственное учреждение «Жезкентская средняя школа» отдела образования по Бородулихинскому району управления образования Восточно-Казахстанской области»
3	Ногайбаева Г.А.	старший научный сотрудник лаборатории дидактики НАО им. И. Алтынсарина
4	Мырзагельдиева М.Ә.	Жамбыл облысы, Т.Рысқұлов ауданы №5 шағын орталықты орта мектебі Ағылшын тілі пәні мұғалімі Педагогика және психология ғылымының магистрі
5	Нүсіпалиева Г.К.	Керімбай атындағы №12 мектеп-гимназия, Тараз қаласы
6	Нүсіпалиева Р.К.	Шоқан Уәлиханов атындағы орта мектеп, Жамбыл облысы, Шу ауданы
7	Баженова М.Д.	І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ.
8	Байшимирова Г.Б.	«Шоқан Уәлиханов атындағы Жекеменшік мектеп» Алматы қ.
9	Кылышбаева Р.А.	№17 Иван Трубицын атындағы жалпы білім беретін мектеп-гимназиясы, Жамбыл облысы, Меркі ауданы
10	Косатова Л.А.	КГУ «Средняя школа №4», г. Петропавловск, Северо-Казахстанская область
11	Расол В. Расол Е.	«Павлодар қаласының №40 жалпы орта білім беру мектебі» КММ, Павлодар қаласы
12	Кажғалиева С.Ж.	Батыс Қазақстан облысы Орал қаласының білім беру бөлімінің химия, биология, география пәндерінің әдіскері, №32 ЖОББМ биология пәні мұғалімі, педагог-зерттеуші
14	Полторадина Н.Л.	учитель английского языка, ГУ «Школа-лицей №16» г.Павлодар
15	Ержігітова Н.О.	Т.Рысқұлов атындағы № 222 орта мектептің математика пәні мұғалімі, Қызылорда қаласы
16	Маткалыкова Д.П.	Абай атындағы № 31 жалпы орта мектебі, Түркістан қаласы
18	Абдрахманова А.С.	КГУ «Общеобразовательная школа №91», г. Караганда
19	Сырлыбекқызы С.	Есенов университеті, Ақтау қ.
20	Сагиндикова Н.Т.	«Оқулық» республикалық ғылыми-практикалық орталығы
21	Балкунова Н.П.	НАО им. И. Алтынсарина
22	Жумагулова Зауре Абдыкеновна	Ведущий научный сотрудник Национальной академии образования им.И.Алтынсарина, кандидат педагогических наук, доктор PhD
22	Дүйсебек Әділхан Төлегенұлы	Орта білім институты директорының орынбасары, х.ғ.к.
22	Маханбетова А.Ш.	старший научный сотрудник НАО им. И. Алтынсарина

9 АВТОРЛАРҒА АРНАЛҒАН ЕРЕЖЕ

1. Материалдар электронды түрде жіберіледі: мәтін редакторы MS WORD, жол аралығы бір интервал, парақтың шеті: сол жағы - 30 мм., оң жағы - 15 мм., үсті және асты - 20 мм.

2. **Мақаланың көлемі** (кестелер, әдебиет тізімін, суреттерді, суреттердің жазбаларын қосқанда) 4 беттен кем болмауы және 10 беттен аспауы тиіс.

3. Суреттер көлемі мақаланың 1/4 көлемінен аспауы тиіс.

4. Мақала міндетті түрде келесі ережелерге сәйкес ресімделуі керек:

- әмбебап ондық жіктеме кестесі бойынша **ӘОЖ**;

- **мақала атауы** мақаланың мазмұнын нақты ашуы тиіс; техникалық параметрлері: кегль - 14-пункт, қаріп түрі - Times New Roman бас әріппен, қою шрифтімен, азат жол ортаға дәл келтіріледі;

- автор(лар)дың аты-жөн(дер)і, сондай-ақ мекемелердің толық атауы келесі техникалық параметрлерге сәйкес келуі керек: кегль - 14-пункт, қаріп түрі - Arial, азат жол ортаға дәл келтірілуі тиіс;

- **аңдатпа** кіріспе сөздерді қамтымай, тек мақаланың негізгі ақпаратын қамтиды, көлемі 15 қатардан аспауы керек, қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде келесі параметрлерге сәйкес жазылады: кегль - 12-пункт, (қазақ тілі үшін) - KZ Times New Roman, (орыс, ағылшын тілдері үшін) - Times New Roman, оң жақ-сол жақ шеті - 1 см., жол аралығы - бір интервал;

- **түйін сөздер** (5 сөзден кем емес) қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде;

- мақала мәтіні: кегль - 14-пункт, қазақ тіліндегі мақалалар үшін - KZ Times New Roman, жол аралығы - бір жарым интервал;

- мақала кіріспеден басталады, онда тақырыптың өзектілігі қысқа, ықшам әрі нақты көрсетіледі, ғылымилығы (міндеттері) тұжырымдалады;

- мақала негізі ойды тұжырымдалап, онда кіріспеден қозғалған мәселеге нақты жауап берумен аяқталады;

- сілтемелер тік жақшамен беріледі; пайдаланылған әдебиеттер тізімінің болуы міндетті; жұмыстардың тізбесі оларды мәтінде көрсету тәртібімен ұсынылады;

- мәтіндегі кестелер сілтемелерден соң орналастырылады, мәтінде оларды ескеру тәртібімен нөмірленеді, әр кестенің өз тақырыбы, атауы болуы тиіс. Диаграммалар мен графиктер кестені қайталамауы тиіс. Кестелердегі материалдар мәтінге қосымша мәліметсіз түсінікті болуы тиіс, кестеде пайдаланған барлық қысқартулар кестенің астында орналастырылады.

- суреттер TIFF (*.TIF) немесе JPG форматында (Word-қа орналастырудың қажеті жоқ) жеке файлмен ұсынылады. Әр суреттің мәтінде бір сілтемесі болуы тиіс, суреттер реттік нөмірмен белгіленеді, суреттердің астындағы жазбалары толық ақпаратты қамтуы тиіс;

- қысқартулардың тек жалпы қабылданған нұсқаларына ғана рұқсат етіледі - өлшемдердің, физикалық, химиялық және математикалық шамалар мен терминдердің және т.б. атауларына рұқсат етіледі;

- математикалық формулалар Microsoft Equation ретінде терілуі тиіс (әр формула - бір объект).

5. Редакция мақалаға әдеби және стилистикалық өңдеу жүргізбейді. Қолжазба авторларға қайтарылмайды.

Талапқа сәйкес ресімделмеген мақалалар журнал бетіне жарияланбайды.

6. Мақала қолжазбасын және электронды нұсқасын келесі мекенжай бойынша жолдауларыңызға болады: 010000, Қазақстан Республикасы, Астана қ., Мәңгілік ел к-сі, 8, «Алтын орда» БО, 15-қабат. Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы.

7. Байланыс

Тел: 8 (7172) 57-63-53

E-mail: nao12@list.ru // жазылу индексі 75382

8. Автор туралы мәліметтер бөлек бетте (қағазда және электронды нұсқада) жазылады:

- ТАӘ, ғылыми дәрежесі және ғылыми атағы, жұмыс орны (журналдың «Біздің авторлар» бөлімінде жариялау үшін) толық берілуі тиіс;

- пошталық мекенжайы, қызметтік және үй телефондарының нөмірлері, E-mail (редакцияның авторлармен байланысуы үшін, электронды мекенжай журналға жарияланбайды) толық көрсетілуі керек;

- мақала атауы және автор(лар)дың аты-жөн(дер)і қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде жазылуы тиіс («Мазмұны» үшін).

Реквизиттер: РНН 600900611860, ИИК KZ826010111000202462, БИН 080940006848, КБЕ 16, БИК HSBKZKX,

КНП 859, «Қазақстан Халық жинақ банкі» АҚ.

1. Материалы представляются в электронном виде: текстовый редактор MS WORD, с одинарным межстрочным интервалом, поля: левое – 30 мм, правое – 15 мм, верхнее – 20 мм, нижнее – 20 мм.

2. Объем рукописи (включая таблицы, список литературы, подписи к рисункам, рисунки) не менее 4 страниц, не больше 10 страниц.

3. Объем рисунков не должен превышать 1/4 объема статьи.

4. Статьи должны быть оформлены в строгом соответствии со следующими правилами:

– УДК по таблицам универсальной десятичной классификации;

– заглавие статьи должно точно отражать ее содержание; технические параметры: кегль – 14 пунктов, гарнитура – Times New Roman, заглавные, жирные, абзац центrovанный; – инициалы и фамилия (-и) автора(-ов), а также полное название организации образования должны соответствовать следующим техническим параметрам: кегль – 14 пунктов, гарнитура – Arial, абзац центrovанный;

– аннотация должна быть лишена вводных фраз, содержать только главную информацию из статьи, объем не должен превышать 15 строк,

выполняться на казахском, русском и английском языках по следующим параметрам: кегль – 12 пунктов, гарнитура – Times New Roman (для русского, английского и немецкого языков), KZ Times New Roman (для казахского языка), курсив, отступ слева-справа – 1 см, межстрочный интервал – одинарный;

– ключевые слова (не менее 5 слов) на казахском, русском и английском языках;

– текст статьи: кегль – 14 пунктов, гарнитура – Times New Roman, межстрочный интервал – полуторный;

– статья начинается с введения, в котором очень кратко, лаконично отражается обоснование актуальности темы, формулировка научной проблемы (задачи);

– статья завершается формулировкой основного вывода, который должен содержать конкретный ответ на вопрос, поставленный во введении;

– сноски на литературу оформляются в квадратных скобках; наличие списка литературы обязательно; список работ представляется в порядке упоминания их в тексте;

– таблицы помещаются после ссылки в тексте, нумеруются в порядке упоминания их в тексте, каждая таблица имеет свой заголовок. Диаграммы и графики не должны дублировать таблицы. Материал таблиц должен быть понятен без дополнительного обращения к тексту. Все сокращения, использованные в таблице, должны быть пояснены в Примечании, расположенном под ней;

– рисунки (только черно-белые) представляются отдельными файлами с расширением TIFF (*.TIF) или JPG (не встраивать в Word). На каждый рисунок должна быть одна ссылка в тексте, нумерация у рисунков – сквозная, подписи к рисункам должны содержать достаточно полную информацию;

– сокращения разрешаются применять только общепринятые – названия мер, физических, химических и математических величин и терминов и т. п.;

– математические формулы должны быть набраны как Microsoft Equation (каждая формула – один объект).

5. Редакция не занимается литературной и стилистической обработкой статьи. Рукописи не возвращаются.

Статьи, оформленные с нарушением требований, к публикации не принимаются.

6. Рукопись и электронный вариант с материалами следует направлять по адресу: 010000, Республика Казахстан, г. Астана, ул. Мәңгілік ел, 8, БЦ «Алтын орда», 15-й этаж. Национальная академия образования им.

И. Алтынсарина.

7. Контакты:

Тел. (8 7172) 57-63-53

E-mail: nao12@list.ru // подписной индекс 75382

8. На отдельной странице (в бумажном и электронном варианте) приводятся сведения об авторе:

– Ф.И.О. полностью, ученая степень и ученое звание, место работы (для публикации в разделе «Наши авторы»);

– полные почтовые адреса, номера служебного и домашнего телефонов, E-mail (для связи редакции с авторами; не публикуются);

– название статьи и фамилия (-и) автора (-ов) на казахском, русском и английском языках (для включения в «Содержание»).

Реквизиты: РНН 600900611860, ИИК KZ826010111000202462, БИН 080940006848, КБЕ 16, БИК HSBKKZKX,

КНП 859, АО «Народный Банк Казахстана».

Журналдың құрылтайшысы:

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрлігінің
«Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық
білім академиясы» РМҚК.
Журнал 2000 жылдың
мамырынан шыға бастады.
Басылым 3 айда бір рет шығады.
Журнал Қазақстан Республикасының
Мәдениет және ақпарат
министрлігінде есепке қойылды
(2009 жылғы 16 қаңтарда Бұқаралық
ақпарат құралын есепке қою туралы
№9839-ж куәлік).

**Құрметті оқырмандар
мен авторлар!**

Журналда жарияланған
материалдар редакцияның
көзқарасын білдірмейді.
Фактілер мен мәліметтердің
анықтығына, сондай-ақ
стилистикалық қателерге
авторлар жауапты.
Журналға шыққан материалдарды
редакцияның келісімінсіз
көшіріп басуға болмайды.

Мекенжайы:

010000, Нұр-Сұлтан қ.,
Мәңгілік Ел даңғ., 8
«Алтын Орда» БО, офис-1500.
тел.: 8 (7172) 72-58-79
E-mail: nao12@list.ru

Басуға 05.08.2021 ж. қол қойылды.
ш.б.т. - 5,1. RISO басылым.
Таралымы - 198 дана.
Ы. Алтынсарин атындағы
ҰБА-ның дизайн және
полиграфиялық қызмет бөлімінде
басылып шығарылды

Учредитель журнала:

РГКП «Национальная
академия образования
им. И. Алтынсарина»
Министерства образования и науки
Республики Казахстан.
Журнал издается с мая 2000 года. Перио-
дичность 1 раз в 3 месяца.
Журнал поставлен на учет
в Министерстве культуры и информа-
ции РК (свидетельство о постановке на
учет средства массовой информации №
9839-ж
от 16.01.2009 г.).

**Уважаемые читатели
и авторы!**

Опубликованные в журнале
материалы не отражают точку
зрения редакции.
Ответственность за достоверность
фактов и сведений в публикациях,
а также за стилистические ошибки
несут авторы.
Перепечатка материалов,
опубликованных в журнале,
допускается только с согласия
редакции.

Наш адрес:

010000, г. Нур-Султан,
пр. Мангилик Ел, 8,
БЦ «Алтын Орда», офис 1500.
тел.: 8 (7172) 72-58-79
E-mail: nao12@list.ru

Подписано в печать 05.08.2021 г.
усл.печ.л. - 5,1. Печать RISO.
Тираж - 198 экз.
Отпечатано
в отделе дизайна и
полиграфических услуг
НАО им. И. Алтынсарина